

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

48. V. 32. (2)

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

48. V. 32.(2)

Coll.

APOLOGETICVS
DE IDOLOLATRIA,

ADVERSVS IMPIVM LIBEL-
LVM IACOBI HEERBRANDI
LVTHERANI, QVO NUPER DISPVTA-
nem de eodem argumento, INGOLSTADI con-
tra Sectariorum contumelias propositam, temere
oppugnare, atque adeò Catholicam Ecclesiam
maledictis proscindere ausus est.

A V C T O R E
GREGORIO DE VALENTIA
SOCIETATIS IESV, SS.
THEOLOGIAE D.

Hiverò velut irrationalia pecora, naturaliter in captionem
& in pernitiem, in his quæ ignorant blasphemantes in cor-
ruptionē sua peribunt. 2. Pet. 2.

INGOLSTADII
Excudebat DAVID SARTORIVS.
Anno M. D. LXXIX.

P R A E F A T I O A D PIVM LECTOREM.

2

XTORSIT mihi im-
portunitas aduersariorū,
non ita pridē, brevē quan-
dam de idololatria dispu-
tationem: Quia Ecclesiam
Catholicam ex eo crimine
vendicare ita studui, ut illorum opinione qui-
dem plus nimio vehemens, mea verò ϵ^5 omniū
rectè sentientium minus iusto fuerim. Quid
enim? An non vincit omnem severitatem ora-
tionis tam falsa tamqz improba istorum in Ec-
clesiam criminatio? Fateor equidem, pro reue-
rentia, quam omnes Ecclesiae sanctae debemus,
vt cungz motum fuisse me calumnia tam atro-
ci: sed ita tamen, ut in ea coercenda minimè sa-
tis præstiterim, quod Apostolus serio, nec sine Ad Titum 1.
magna ratione monet, ut genus videlicet hoc
hominum increpetur dure. Etenim irrationa-
bilium pecorum, sicut B.Petrus vocat, adeò illi 2. Epist. cap. 2.
naturam imitantur, ut rationum ac nudæ
doctrina stimulos per se nequam sentiant:
ideoque aculeis etiam severitatis pungendi in-

A 2 ter-

P R A F A T I O

terdum atq; excitandi sine, quò saltē aliquā vexatione, participes intellectūs fiant, & si fieri potest, deposita bestialiferocia & petulantia, relictisq; errorum ambagibus, directum veritatis iter ingrediantur.

Igitur ex istorum irrationabili grege unus Heerbrandus, tanquam ceteris petulantior, in arenam prodiit, qui contra veritatis sive stimulum sive aculeum, quo punctum se esse lamentabiliter queritur, frustrā calcitrauit: hoc est, doctrina vera obstinationem & ignorantiam, perfidiam fidei, Catholicorum in hac causa innocentia calumnias opposuit. Obstinationem Heerbrandus cum ceteris hereticis habet communem; qui, ut ab^a Augustino & b Gregorio magno verè notatum est, quoniam heresum mater est superbia, vīctores semper videri volunt; etiam si euidentissimè redarguantur. Ignorantia maximè excellit: ut cordatis quidem Heerbrandus videri posset non tam proprio iudicio, quam ignorantia propria condemnatus.

Perfidiam ille suam cùm aliâs sape probauerit, tū verò in prefatione eius disputationis, quam aduersus me edidit, luculenter confirmat: cùm

corum

^a Lib. 13. contra Faustum c. 12.
^b Lib. 8. moral. cap. 2.

eorum institutum reprehendit, qui eo animo
sunt, ut si Ecclesia Catholica (quam alioqui
in ea disputatione concedit Heerbrandus esse fi-
dei regulam) definiret, nigrum esse quod ipsis
apparet album, captiuaturi sint intellectum in
obsequium fidei, & itidem pronunciaturi quod
sit nigrum. Quæ regula cum in Apostolica
Schola sit veluti primum fidei alphabetum, ap-
paret Heerbrandum non modo Professorem &
Doctorem in Apostolica Academia, ut ille va-
nè se vocat, non esse, sed ne discipulum quidem:
Qui tam turpiter in primis Apostolica fidei
rudimentis hallucinetur. Ex calumniis Heer-
brandi (quo etiam armorum genere illum pu-
gnare diximus) una, ut cateras nunc omit-
tam, est, quod non erubuerit scribere, me in to-
ta disputatione mea, ne vnu quidem scripture
verbum ad confirmanda quæ affereret citauisse.
Quod ego mendaciu, cum in medio sit positum,
nihil moror. Videt enim Lector, tantum non
cacus, & me, ubi conueniebat, scripture diuina
testimoniis usum fuisse, & Heerbrandum scri-
ptura quidē aliquando verbis & characteribus,
quasi quodam aromate, doctrinam suam, alio-

In Praesatione,
pagella 3, et alias.

Vide in priori
disputatione no-
stra, thesim. 11.
18. 21. 30. 31.
43. 44. 46. 60.
61. 85. 92. 94.
133. 134. 135.
136. 137. 138.
139. Cur autem
interdum testi-
monia scripture
citata non sint,
vide in disputa-
tione hac initio
capitis 5. & 7. Vi-
de eiusdem subini-
tiuum c. 1.

P R A E F A T I O

rum hereticorum more, ut Lirinensis notat, aspergere, ne fatorem exhalet: scriptura verò testimonia, qua in vera intelligentia & sensu verborum consistunt, nunquam omnino proferre, sed sape sacrilegè corrumpere, ut evidenter postea demonstrabo. Quanquam & illud ipsum sapienter mecum admirari soleo, homines circa fidem reprobos, sine Deo, Animales, spiritum nullum habentes posse vel semel diuinæ scriptura verbum aliquod, præsertim nomen C H R I S T I I E S V, usurpare: Neq; dubito, quin magno demonis artificio fiat, ut persuadeant sibi miseri hæc interdum verba se confidenter pronunciare; maxime verò quando adeò illuduntur, ut cum demonis causam tanquam ipsius misera mancipia agant, pro Deo tamense propugnare existiment, & cohortatione (quod interdū Heerbrandus miserabiliter sanè facit) utantur ad persuadendum aliis sua prava dogmata. Quo fit, ut, quemadmodū B. Gregorius eleganter animaduertit, simul sint inimici Dei, et vltores: Inimici, re vera; vltores et ppugnatores, falsa imaginatione sua, & illusione Diaboli. Sed destruet aliquando Deus inimicū & vltore.

Nunc,

In Prefatione in
Job cap. 12.

Palm. 8.

Nunc, ne longè digrediar, cùm Heerbrandi communes loci, ex quibus ille argumenta contra me depromit, tales sint, quales diximus, ipse quidem neque responsione dignus est, neque verò responsionis capax. Itaque si illius tantum rationem haberem, hominem prorsus missum facerem. Nam & vereor vanitatem ipsius eiusmodi esse, ut etiam, cùm reprehenditur, modo publicè nominetur, crescat; & præterea non tam ille existimatione sua inuincibilis est, quam mea, & aliorum, quorum est rectum iudicium, indocilis.

Respondebo igitur, non ut Heerbrando respondeam, sed ut veritatem ipsam ruerar & confirmem, & aliis, pro mea tenui facultate, proxim, qui ne Heerbrandi & aliorum pseudoprophetarum somniis illudantur, charitate Christiana, & studio defendenda religionis, diligenter est ac omni ratione prouidendum.

Porrò verba ipsa Heerbrandi & orationis contextum perturbatum, si semper sectarer, molestam Lectori facerem disputationē: quod multa ille ab hoc loco aliena immisceat; multa, qua ad illum spectant, ob ignorantia prætereat;

quadam

P R A E F A T I O

quædā & sapius & in alienis locis repeatat; Denique sine ordine, sine methodo verba verbis & theses thesibus indoctissimè consuit, & hinc inde ignorantia atq; errore, tanquam turbulēto quodam tempestatis nimbo, iactatur. Ita plane, ut cùm in priori disputatione mea definitiones duas tradiderim, Idololatria unam, alteram, ut ita dicam, Heerbrandi, (qua inter cetera, ipsa rei veritate compulsus, dixi, illum, hominem esse, qui verbosè, importunè, sine methodo, sine re, sine probatione, sine iudicio etc. disputare soleat) & priorem ille tantum disputatione sua impugnare conatus sit, posteriorem certè ratione disputandi perturbata & ineruditæ luculentissimè confirmauerit.

Fuit verò Heerbrandina huius perturbationis confusionisq; caput, quòd nescopum quidem disputationis meæ, homo perspicax, est asse-
quutus: Itaq; velut cacus oberrauit insuane-
sciens quò tenderet. Nam ego solum institui do-
cere, quemadmodum in sacrosancta Euchari-
stia, Sanctorum, sacrarum imaginum & reli-
quiarum cultu nulla committatur idololatria:
quod est, unicum tantum argumentum, vel
præci-

Ita monuicūm
alias tum aper-
tissimè. c. 3. eius
disputationis.

principiam verius calumniam refutare ex multis quibus aduersarij oppugnat huiusmodi cultus. Heerbrandus autem, sicut est ad discernendum controuersia statum subtilis, putauit me integrum defensionem ac probationem harum rerum, quae sunt plus satis iam ab aliis assertae, suscepisse. Undefactum est, ut principia capita disputationis mea, qua in primis ad institutum pertinebant, vix attigerit; quia bonus homo non intellexit, sed, ut dixi, alia multa inepte coacceruat, qua in communibus disputationibus de Sanctis; de imaginibus etc. sunt iam protrita.

Quae hallucinatio cum evidenter declarat Heerbrandi inscitiam, frustra ille conatus est nobis falsum eruditionis specimen præbere, citandis interdum ad marginem superuacaneis Scholasticorum testimoniis, qua fortè suppeditauit miser ille atque infelix, qui ipso præsidere spondit: Item dum veteri more suorum, in his ipsis Scholasticis nonnulla carpit ac irridet, qua ad rem omnino nihil faciunt, et deniq; sophismata vocat ea, qua intelligere præruditate non potest. Prætereo leuitatem illam, quam Heerbrandus in prefatione sua disputationis pdidit

B cùm

P RÆFATI O A D L E C T O R E M.

cùm arbitratus ea ratione se magnū mihi vulnus inflicturum, scripsit, orationem meam non esse meam. Quam ego cauillatiunculā non molestè fero; Nam parui refert quid ille de me falsò præsertim opinetur.

Ergò ut Lectorem molestia leuem, quam ei perturbatum hominis ingenium afferret: necessariò mihi ut endum erit alia disputandi ratio-ne ac methodo; sed ita tamen ut non modo fide-liter Heerbrandi sententiam vel suis vel meis verbis ubique referam; sed etiam vim illi & formam addam, quam potero, neque quidquam in illius disputatione prateribo, quod suo quidem loco, quantum commodè fieri poterit, non diluam. Cuius rei indicem Lectorem equum con-stituo. Quem per Christum etiam precor, ut laborem hunc, ad gloriam Dei & Ecclesia san-ctitatem vindicandam suscepimus, aqui bonique consulat, & Domino pro me supplicet.

D E

DE VERA IDOLO_Z

6

LATRIÆ DEFINITIONE; EX
QVA FACILIMVM SIT EVINCERE,
CVLTVM IN ECCLESIA VSITATVM AB
Idololatria quam maximè differre.

C A P V T I.

RI O R E M disputationem nostram hoc ferè syllogismo contineri Heerbrandus affirmat: Conc. 1. & 2. Idololatria est, diuinum honorem creaturæ tribuere sicut D e o: Catholici nequaquam hoc faciunt, cùm S. Eucharistiam, Sanctos, Sacras imagines & reliquias venerantur: Non igitur sunt idololatræ, sed hæretici potius mendaces, qui huius illos criminis impudenter accusant.

Nos verò dabimus hoc non grauatum Heerbrando, vt methodo ab ipso proposita nefariam eius & collegarum contumeliam refutemus. Quod vt via & ratione fiat, afferenda primùm vera idololatriæ definitio est. Deinde falsa & commentitia redarguenda, quam Heerbrandus assignauit; simulque detegendæ fraudes & diuinæ scripturæ corruptelæ, quibusisti rationem idololatriæ pro libito determinant, vt eò faciliùs iniquam criminationem suam speciosam efficiant. Tertiò loco, explosa atque euersa Heerbrandi definitione, ad nostram redibimus, ex eaqué regulam sumemus, quę ad factum applicata, certò indicet, vtrū idololatria committatur nec ne. Quartò explanabimus quale quantumq; peccatum idololatria sit, & quibus illa modis olim à veris idololatris commissa fuerit: vt collata ratione cultus Ecclesiastici cum veterigenitum superstitione, euidentius de Catholicorum innocentia, & improbitate aduersariorum hac in causa constet. Quibus expeditis, sigillatim atq; ordine

B 2

de fin-

A P O L O G E T I C V S

de singulis cultuum generibus in Ecclesia visitatis dicendum erit; ut planū fiat, Idololatriam ab illis abesse quām longissimē.

Quod igitur totius controversiæ caput est, Idololatriam breuiter definimus esse superstitionem, qua diuinus honor creature, sicut Deo, adhibetur. Quę definitio in altera quoque disputatione à nobis posita, adeò est & per uulgata & perspicua, vt, et si iudicarem Heerbrādum ciusq; socios Theologos esse simplices (quod encomium vix Heerbrāndi humilitas ferre potuit) existimauerim tamen, eos illam intellecturos, neque cœsiuros pueris qui definitionem huiusmodi non ignorant. Nunc verò cùm eam inficiantur, persuadeo mihi planè ipsos esse simplicissimos: simplicitate non columbina, quam ineptè habere se ac si Heerbrādus iactat, sed illa pecorina, quam Apostolorum princeps eiusdem farinæ hominibus iure tribuit.

Conc. 5.

2. Petri. 2.

Conc. 3. & 4.

Capite 1.

a Exod. 20. Deuter. 5. Leuit. 26. speciali precepto ut speciale peccatum phibetur. Tum apertè ab aliis peccatis distinguitur. 1.ad Cor. 6. ad Gal. 5. Apoca. 21. & 22. & Acto. 17. vbi significat, peccatum hoc superstitionis genere contineri. b Presertim Ps. 105. Sapi. 1. 3. 14. 15. Hieremi. 2. Ad Rom. 1. & vbi conunque cultus veri Dei per antithesin opponitur cultui idolorum vel Deorum alienorū: vt Gen. 35. Exod. 23. Leuit. 19. Deut. 7. 3. 1. 32. Iosue. 23. Iudi. 2. 1. Reg. 7. & 3. Reg. 18. 2. Paralip. 7. Psal. 80. & 96. Judith. 8. Ecli. 44. Hieremi. 3. 5. Dani. 3. 1. ad Thel. 1.

veræ idololatriæ ex instituto differens, sic pronunciat: Sapi. 14.
 Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui „
 aut regibus deseruientes homines incomitabile no „
 men lapidibus & lignis imposuerunt; & quod Apostolus, ad Rom. 1.
 verissimos idololatras describens, inquit; Coluerunt & „
 seruierunt creaturæ potius quam Creatori. „

Quæ testimonia, cùm in mea disputatione ^a citaue- a Cœc. 18. & 44.
 rim, nescio qua fronte dixit Heerbrandus, ^b ne vñ qui- Item Conc. 133.
 dem scripturæ verbū in illa proferri, quo definitio Idololo- & deinceps plu-
 latriæ à me tradita confirmetur. Nam quòd solitus non ra citatur S. scri-
 fui, vt primam statim pagellam, in qua eam definitionem ptura loca ex q-
 posui, scripturæ locis replerem, rei, de qua agebam, per- bus eadem defi-
 spicuitas effecit, tum etiam qualiscunq; opinio mea, et si nitio colligi po-
 tenuis, de Heerbrando & Collegis; quos, vt antè dixi, test.
 putabā saltem definitionem vulgo notam percepturos. b In Præfatiōe &
 Sed quando eam illi opinionem apud me penitus amise- Conc. 3. & alia.
 runt, & ita importuni sunt, consilium, quod mihi Heer-
 brandus dat, accipiam, hoc est, putabo (quod antè probè
 intelligebam) me non coram hæreticæ prauitatis Inqui-
 sitoribus, vt ille ludit, sed planè cum ipsis hæreticis dispu-
 tare: qui velut parui pueri doctrinam solidam capere non
 possunt, nisi fuerit fuco, veluti melle quodam illita.

Porrò definitionem Idololatriæ à me positam, ^a D. Ambrosius expressit his verbis: Idololatria Dei honorificentiam usurpat & vendicat creaturæ. Quam ego sententiam Ambrosij in priori ^b disputatione mea citaui, non equidem quòd definitionem per se manifestam aliqui testimonio indigere putarem, sed quod mihi sententia breuitas placeret, paucisque verbis vtramq; Idololatriæ partem completeretur, materiā videlicet, quæ est honor diuinus, & actionem, qua ad creaturam ille impiè transfertur.

B ;

Excepit

^a In commentariis super 5. cap. epist. ad Ephes. Et eandem definitionem tradit Aug. li. 5. loquutionis de Deute. & li 1. de trin. c. 6. & Beda. in comment. super 4. c. Luca. & reliqui Patres quod ad rem quidem cōsentiantur. Vt Ter- tulli. in apologetico ca. 1. & 12. Cypr. de vanitate idolorum. La- stantius li. 1. de falsa religione etc. b Conc. 3.

A P O L O G E T I C V S,

Conc. 9.

Excepit Heerbrandus, Ambrosium idololatriam non exacte definituisse, descripsisse tantum ab effectu & fine. Quam bellè accommodauit, quod fortè fortuna de descriptione ab effectu & fine, per somnium audiuisse videtur? Nemo non animaduertit, Ambrosium definitione illa obiectum duntaxat siue materiam in qua idolatria versatur attigisse, nempe honorem diuinum, qui creaturæ attribuitur. Proinde ea definitio nequaquam ab effectu petita est, sed ab obiecto: ideoque bona est atq; exacta. Quod cum non solùm Ambrosij & aliorum Patrum authoritate, sed etiam diuinæ scripturæ testimoniis probatum sit, nihil hoc loco proficit Heerbrandus, cum præterea negat vel Ambrosij, vel vlliis Patris testimonio astringi velle se, nisi sua ex diuinis scripturis probauerit. Quasi verò aut perspicatior aut eruditior Heerbrandus esset Ambrosio, & Augustino & aliis Patribus, qui eam esse idololatriæ definitionem, quam diximus, ex diuinis literis didicerunt.

Verùm non attinet iam de istorum hoc in genere arrogantia dicere: illud quod est in instituti nostri videamus, ecquid nam est tandem cur eam idololatriæ definitionē Heerbrandus reiiciat.

Conc. 8.
Conc. 11. &
deinceps.

Angustior, inquit, est definitio: Quod est contra Petri Hispani præcepta & aliorum, qui de dialectica tradiderunt. Non enim eam comprehendere cultus omnes, circa vel contra præceptum diuinum usurpatos: non opera in quibus fiducia expiandorum peccatorum, aut vitæ æternæ promerendæ ponatur: non denique peruersa dogmata & falsas cogitationes de D E O, quæ omnia vult Heerbrandus esse idololatriam.

A i Epheſ. 5. &
ad Coloi. 3.

Primùm scire ex ipso velleim, cur non etiam commorauerit auaritiam, quā Apostolus dicit esse idolorum seruitu-

seruitutem? Cur non intemperatorum hominum inglu-
uiem, quibus idem Apostolus pro D e o ventrem esse ^{Ad Philip. 3.}
pronunciat? An quòd in hoc genere sibi male conscius,
timuit, homo abstinentiæ ieuniique inimicus, ne illico
ventrilatra à nobis appellaretur? Sed fortasse vidit, si hæc
quoque obiiceret, in definitione nostra comprehensa
non esse, statim lectorem animaduersurum argumenti
vitium; cùm non magis alia quæ numerat idololatria ve-
ras sint, quàm intemperantia & auaritia: vt proinde ne illa
quidem debuerimus nos idololatriæ definitione com-
plecti.

Demus igitur Heerbrando, ea quæ recensuit omnia
idololatriam in scriptura sacra dici: (quod tamen paulò
post euincemus esse longè falsissimum) probare certè nun-
quam poterit idololatriam dici propriè: vt eo nimis
nomine significatur speciale peccatum, de quo est con-
trouersia. Nam Apostolus cum vitia numerat, quæ ma- ^{Ad Galat. 5.}
niant ex cupiditate, apertè distinguit inter prava dogma-
ta ab Heerbrando commemorata, & idololatriam: Ma-
nifesta, inquit, sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, , ,
immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, , ,
veneficia, & dissensiones, sectæ, hoc est, hæreses, vt græca , ,
vox habet, & omnes interpretantur. Sic etiam Ioannes ^{Apoc. 21. & 22.}
incredulitatem infidelitatemque cùm à ceteris peccatis,
tum ab idololatria propriè sumpta separauit. Timidis
autem, inquit, & incredulis & execratis, & homicidis, & , ,
fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus , ,
mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & , ,
sulphure, quod est mors secunda. Et quemadmodum , ,
alia virtus est fides, alia religio, sic necesse est aliud pecca-
tum sit error fidei contrarius, aliud idololatria, quæ reli-
gioni repugnat.

Si con-

A P O L O G E T I C V S

Si concederemus etiam illud, quod post confirmabimus esse merum hæretici cerebri delirium, scilicet fiduciam in meritis, & cultum diuinitus non præceptum peccatum esse, & Idololatriam dici posse: nequaquam tamen hæc propriè dicerentur Idololatria, sed ad superbiam potius vel ad determinatam superstitionis speciem pertinerent, quam Theologi superfluum cultum appellant. Quis enim usque adeo insaniat, ut putet eum, qui vitam æternam bonis operibus promereri studet, & citra præceptum vouet aliquid, v. g.: eo ipso propriè seruire magis creature, hoc est, operibus, vel voto, quam Creatori, illisq; tribuere, quod est diuinitatis proprium? Atqui in hoc Idololatria propriè sita est, ut docent sacræ literæ.

Vt igitur maximè liberalis esse erga Heerbrandum velim, nihil amplius concedere illi possum, quām ut ea quæ asserit in definitione idololatriæ à me tradita non comprehendendi, Idololatria metaphoricè diciqueant: illa nimirum ratione, qua ob analogiam quandam, & auaritia, & intemperantia, ut Apostolus ait, & vniuersa deniq; vitia idololatria non omnino ineleganter dici possunt.

Vt enim idololatræ deos suos, sic peccatores quiq; eas res quas peruersè adamauerunt, pro fine habent ultimo, cui sese tanquam Domino mancipant, neglecto DEO.

- In commen-
taris super.
s. c. Prophe-
tæ Amos.
1. Pet. 2.
- ,, Vnusquisque, ait Hieronymus, adorans vitia sua atque peccata, DEVM habere cœpit, à quo victus est, dicente
 - ,, Petro Apostolo: A quo enim quis superatur, huius & ser-
,, nus est. Auarus aurum, gulosus ventrem, libidinosus
,, penem & Beelphegor colit, lasciuia mulier, quæ cùm sit
,, in delitiis, mortua est, adorat venereas voluptates.

Libet nunc Heerbrandum ad popularem meum (ut ille appellat) Petrū Hispanū reuocare, ex ipsoq; percon-
tari, quomodo intellexerit quod hic auctor præcipit, ne definitio

definitio angustior sit definito, sed comprehendat omnia quæ continentur in illo: Itane ut comprehendere debeat etiam illa, quibus per metaphoram, definiti nomen accommodatur? Facit quidem Heerbrandi acumen ut suplicer, illum ita crassè hanc Dialecticæ regulam intellexisse, sed opinor tamē, fateri ipsum pudebit; ne forte tum cogatur, in definitione leonis, quam ab ipso exempli gratia petemus, C H R I S T U M & Belial coniungere. Nam vterque in scripturis, quod forte non ignorat, leo metaphoricās dicitur. Ne igitur in id absurdum & alia id genus incurrat, fateatur necesse est, dialecticorum illud definiendi præceptū abunde seruari, si omnia quibus propriè attribuitur definiti nomen, definitione comprehendatur. Hoc cùm à me in definitione Idololatriæ præstitum sit, intelligat Heerbrandus, se ineptè facere, cùm argumentatur, illam vitiosam esse, quod quædam non comprehendat, quibus ut ostensum est, Idololatriæ nomen (si maximè daremus Heerbrando quicquid vult) non nisi metaphoricè competere potest.

Sanè non fugiebat me, nonnulla vitia Idololatriam per tropum dici solere. Nā & in fine disputationis prioris testimonio^a Hieronymi vno, & duobus item^b Augustini productis, hęresim Idololatriæ speciem habere confirmavi. Itaque ridiculus admodum mihi Heerbrandus fuit, quod hanc ipsam Augustini sententiam & confessionem meam definitioni Idololatriæ à me traditæ opposuit, quasi fuerim eius poste à oblitus, eamque destruxerim ipse, cùm aliquem Idololatriæ modum in illa non comprehensum commemoraui. Debuisset potius vir bonus vel ex eo discere, quod haec tenus ignorauisse videtur, definitioni videlicet (vt dictū est) nihil obstare, quod aliquibus per tropum definiti nomen accommodetur

C quibus

^a Petri 5.
^b Apocal. 5.

Conc. 149. &
150.

^a In Commen-
tariis super 44.
cap. Isaia.

^b Quæst. 29. su-
per losue & lib.
de vera religio-
ne c. 38.
Conc. 20.

A P O L O G E T I C V S

quibus illa non quadret. Sed in hoc Heerbrandus simplex atq; ignorans fuit, in illo non satis callidè versutus, quòd vt probaret hæreses Idololatriam quoque esse, in nostra definitione non comprehensam, altero è duobus testimentiis Augustini, quæ in eandem sententiam ipse adduxi, vt titur primùm; deinde quando assertione quoq; mea idem confirmare vult, tacito illo testimonio Augustini, altero duntaxat dicit me idipsum probauisse, cùm tamen utrumque testimonium ego eodem in loco citauerim. Ita dum hac dissimulatione cauere voluit, ne quis suspicaretur illum ex disputatione nostra testimonium id Augustini, quo primùm usus est, accepisse, furti suspicionem commouit.

DE FALSA, ATQVE INEPTA

*DEFINITIONE IDOLOLATRIAE, QVAM
ASSIGNAVIT HEERBRANDVS: ITEM DE VARIIS
fraudibus & divine scriptura corruptelis, quibus ille probare
ninitur, Catholicos esse idololatras, etiam si non creatura, sed
vero DEO dininum cultum adhibeant.*

C A P V T . I I .

V N c cùm docuerimus, quām ille perperam
in oppugnanda definitione Idololatrię à no-
bis tradita laborārit, eam quā, nostra reiccta,
ipse assignat, audiamus. Verba illius sunt hēc:
Idololatria igitur, idola, sicut & dij alieni in sacra scriptu-
ra nō sunt tantūm Baäl, Astaroth, Chamos, Sterthe, aut
,, gétiūm simulachra ex quacunq; materia facta: sed quoq;
,, omnis generis cultus & opera quæ vel ingenio humano,
,, quantumuis animo & diuini cultus intentione sint ex-
,, cogitata, vel etiam ab ipsomet D E O præcepta, præter
tamen

Conc. 18.

Conc. 20.

tamen veram verbi Dei rationem impenduntur, (id est, „
vt ille saepius exponit, citra præceptum) quamuis non in „
idoli aut dæmonis, sed veri Dei honorem, eo tamen fine „
& fiducia fiunt, vt illorum meritis & sceleris expientur & „
vitam æternam consequamur, ac mereamur. „
„

Mirum, quod talis tantusque definiendi artifex vel
vno verbo ausus fuerit in disputatione sua garrire de Dia-
lectica & de Petro Hispano. Potuisset & clarius & bre-
uius dicere; Idololatria est, quicquid ego volo in Eccle-
sia Romana esse Idololatriam. Culicem antea excolabat,
cum definitionem Idololatriæ nostram, descriptionem
tantum ab effectu esse contendebat, nunc camelum de-
glutit, cum res longè inter se diuersissimas cōtra omnem
artem vnicam definitione comprehendere vult. Ut enim
idololatriæ, idolorum, & Deorum alienorum non vna
natura est, sic nullo modo potest vna tradi communis his
omnibus definitio, qualis iste, & accuratam quidem,
tradere se profitetur.

Primum igitur huius definitionis vitium & maximū
est, quod nequaquam est definitio, cum non vnius rei ge-
nus & differentiam breuiter tradat, sed multas absurdē
coaceruet. Alterum, quod cum omnia voluerit (et si in-
eptè) Heerbrandus complecti, quæ quoquis modo Idololatria
in scriptura dici solent, non tamen est omnia eius-
modi complexus. Non enim comprehendit auaritiam,
non intemperantiam, non reliqua peccata, quæ, vt suprà
diximus, aliquo modo Idololatria dici solent. Itaq; in eo
ipse se verissimè condemnauit, in quo me falsò iudicauit
ac temere. Ille enim pro instituto suo definitionem po-
suit angustiorem definitio: Ego minimè, qui vt suprà dixi,
Idololatriam solum propriæ, ut est speciale peccatum,
definiui. Tertium Hellbrandinæ definitionis vitium est,

Vita quatuor
definitionis
Heerbrandi,

C 2 quod

A P O L O G E T I C V S

quòd quædam comprehendit, quæ non tantùm idololatria non sunt, sed ne peccatum quidem, hoc est, spontaneos cultus, & merita, D E O gratissima, ut statim demonstrabimus. Quartum quod si maximè concederemus, omnia quæ in definitiōe ponit, peccata esse, (quod ipsum tamen impium est) & idololatriam dici posse, id quidem de Idololatria tantùm per metaphoram esset intelligendum, vt superiùs probatum est, non de ea, quæ speciale peccatum est, quamq̄ue definire oportuit. Nam illa metaphorica, cùm contineat omnia peccata, definiri nequit.

Sed audire mihi iam videor orationem eam, qua se suosque Heerbrandus consolabitur, cum virtù hæc definitionis suæ diluere nō poterit. Esto, dicet, Idololatriam verè ac propriè nō definiuerim, cùm illam esse affirmaui voluntarios cultus ac merita: sīnt hæc Idololatria tātummodo metaphoricè. Illud certè manebit, Papistas metaphoricè esse idololatras.

Verūm ne sic quidem elabi Heerbrandus poterit. Nam primùm si metaphoricè tantùm & impropriè nos idololatras esse censem, fateatur oportet, se haec tenus non metaphoricè, sed maximè propriè calumniatorem egisse, qui subinde affirmarit, Catholicos veterem Ethnicorum Idololatriam, quæ sine vlla dubitatione propria ac vera fuit, non ex quâsse modò, sed multis etiam para-sangis superâsse. Deinde quî poterunt deinceps habere vigorem Heerbrandi & sociorum conuicia atque scurilitates apud populum, si declarent non alia ratione Catholicis Idololatriam se tribuere, nisi qua ratione falsa dogmata, cæteraq; peccata omnia similitudine quadam dici possint Idololatria? Frigescunt profectò plurimùm corum in nos maledicta, cùm hoc modo ipsi in primis tot

Conc. 49. &
149. &c.

tot Idololatriarum siue Deorum alienorum rei à nobis optimo iure agantur, quot errorum aduersus fidem Catholicam ipsos accusamus, vt in fine prioris meæ disputationis dicebam.

CÆTERVM ne vllum ad calumniam aditum istis relinquamus, operè pretiū fuerit etiam docere, quæ Heerbrandus in definitione sua ponit, ne secundum metaphoram quidem Idololatriā censeri posse omnia. A ctionum ille genera quatuor in ea cōfundit. Vnum quo diuinī honores assignantur idolis aut cuius creaturæ sicut DEO: alterum quo cultus aliquis usurpatur contra D E I præceptum, quoad aliquam circumstantiam, loci nimirum vel rei oblatæ D E O &c. Tertium quo aliquid omnino ad cultum D E I geritur sine D E I præcepto. Postremum quo quævis opera, siue ex præscripto legis, siue sponte suscipiuntur animo expiandi peccata, & promerendi vitam æternam.

Quænam Heerbrandus sua in definitione in docte complexus fuerit

Primum genus fateor ipsam Idololatriæ rationem non metaphoricè, sed omnino propriè continere; vt si nihil aliud Heerbrandus addidisset, tum demum fuisset censendus Idololatriam rectè definiuisse. Secundi generis actiones, quibus nimirum diuinus honor, secus quam oportet, D E O adhibetur, quia ob prauam circumstantiam illicitæ sunt, facile quoque concedo, Idololatriam per metaphoram ea ratione dici posse, qua cætera peccata vniuersa: sed illud minimè dabo, actiones has in illis scripturæ locis Idololatriam censeri, quibus Heerbrandus contendit: Præsertim, cum fallaciter ex illis probare conetur, veram Idololatriā in cultu etiam posse consistere qui vero D E O tribuatur. Allegat primò, quod Israëliticus populus fornicatus esse dicatur in Ephod, sacerdotali ueste magnifica, quam Gedeon ex auro cōficiendam

*Conc. 12.
Iudicum 8.*

A P O L O G E T I C V S

curauit; idq; solum propterea, quod illa ad sacrificandum
Deo dictus populus vteretur extra diuinum tabernacu-
lum: quod fas non erat, vt D. Augustinus interpretatur.

„ Dum autem populus fornicatus esse dicitur, Idololatria
„ patrâsse, iuxta Prophetarum phrasim intelligendum est,
„ inquit Heerbrandus.

*Quest. 41. in li.
Iudicum.*

Cuismodi fue-
rit Israëlitici po-
puli peccatum,
quod in Ephod
fornicatus sit, vti
scribitur.

Duobus modis interpretatur illic Augustinus eum
locum, primo vt intelligatur stupidus ille populus ado-
rauisse eam vestem, tanquam Deum quendam siue ido-
lum, admiratus scilicet illius pulchritudinem & splendo-
rem ac formam. Nam vt D. Augustinus ait, ita erat auro
contexta, vt erecta, instar idoli cuiusdam staret, id quod
„ putat posse colligi ex verbis illis: Fecitq; Gedeon Ephod,
„ & statuit (vt 70. verterût) illud in ciuitate sua Ephra. Iuxta
quam interpretationem, et si fornicationem coloco pro
Idololatria accipiamus, nihil omnino pbauerit ad suum
propositum Heerbrandus, quandoquidem Idololatria
haec non in cultu aliquo ad Deum verum relato, vt ille
contendit, sed ad creaturam stolidè pro Deo habitam
referebatur.

Exponit deinde Augustinus, fornicationem illam in
eo etiam potuisse consistere, quod populus, contra diuinam
legem, Ephod extra tabernaculum vteretur, ad sa-
crificandū vero Deo. Quæ expositio nihilo magis quam
prior Heerbrando suffragatur. Nam cùm hoc posterio-
ri modo Augustinus eam fornicationem interpretatur,
minimè illam peccatum Idololatriæ fuisse censem. Sed
neque ratio vlla est, cur nos id censemus. Quod enim
Heerbrādus asseuerat, fornicationis nomine, apud Pro-
phetas, Idololatriam significari, nō est semper ita. Quin-
imo eiusdem Augustini sententia peccatum omne quo-
mens spiritualiter polluitur, atque corruptitur, forni-
catio

Spiritualis for-
nicatio non sem-
per in scripturis
accipit pro Ido-
lolatria.
a Lib. 1. de ser-
mone Domini
in monte ca. 16.
& lib. 1. retract.
c. 19. Et Homi-
lia etiā 50. de ver-
bis Domini ait,
fornicari à Deo
esse ad volup-
tates cum affectu
desiderare. Quod
in primis fit alia
peccata.

catio in scripturis appellari solet. Ut cum ait^b Propheta: b Psalm. 72.
 Qui elōgant se à te peribunt, perdidisti omnes qui forni- , ,
 cantur abs te. Dixerat antè, Mihi adhērere DEO bonum
 est &c. Nunc quicquid huic casto amori contrarium est,
 fornicatioñem appellat. Sicaliās etiam id nomen in scri-
 ptura accipitur.

Possimus & aliam eius loci interpretationem ex ipso
 textu elicere fortè planiorem. Quod enim priùs dicitur,
 Et fornicatus est in Ephod omnis Israël &c. hoc idem Iudicium 8.
 postea repetitur, & declaratur factum esse per veram
 Idololatriam, qua diis falsis gentium diuinus honor est
 exhibitus. Sequitur enim paulò pòst: Postquam autem , ,
 mortuus est Gedeon, auersi sunt filij Israël & fornicati , ,
 sunt in Baalim, percusseruntque cum Baal foedus, vt esset , ,
 eis in D E V M, nec recordati sunt Domini D E I sui, qui , ,
 eruit eos de manibus inimicorum suorum, nec fecerunt , ,
 misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon. Itaque , ,
 mortuo Gedeone primū fornicatus est in Ephod omnis Ex c. 18. eius-
 Israël, quum veste illa populus abutebatur ad sacrifican- dem libri appa-
 dum Baal & Baalim diis gentium. Quod qua ratione fa- ret eiusmodi ve-
 &tum sit Gedeoni & omni domui eius in ruinā, tum etiam stem ad sacrifici-
 explicatur cùm additur; Nec fecerunt misericordiam , ,
 cum domo Ierobaal Gedeon, iuxta omnia bona quæ fe- , ,
 cerat Israéli. Calamitas enim familiæ, ruina Gedeonis , ,
 etiam, scripturæ more, dicitur. Quòd si huius loci sen- a Sic mors Isbo-
 sus hic est, vt planè videtur esse, nequaquā ex illo probat sech filii Saul, vi-
 Heerbrādus, cultum vero DEO, secus quām oportet, ex- tio quoque Saul
 dicit. 2.Reg. 4. exhibitum, Idololatriam in scriptura dici, sed potius quod
 nos asserimus, inde confirmatur; Idololatriam videlicet Dedit Dominus
 esse, cultum diuinum Diis falsis atque adeò creaturæ tri- Dominino meo re-
 buere, vt tum fecit ille populus. givitionē hodie
 de Saul & de se-
 mine eius. Et pa-
 sim aliás in scri-
 ptura occurrit
 hac phrasis.

Cæterūm

A P O L O G E T I C V S

Cæterum quod hoc loco paulò obscuriori Heerbrādus abusus sit non valde miror; illud mirari satis non possum, quod ad idem propositum citat illam ex Prophe-

Conc. 3.

Mich. cap. 6.

ta Michea sententiam: Nunquid placari potest Devs in millibus arietum? quasi sensus sit, De v m sacrificia sibi à populo Israélitico pro peccatis exhibita repudiauisse, tanquam idololatrica, vt Heerbrandus vult ob circumstantiam finis, scilicet expiationis peccatorum. Si ita est, Idololatriam D e vs illi populo præcepit, cùm varia pro peccatis sacrificia ipsum offerre ^a voluit. Sēsus igitur eius loci longè alius est, nimirum sacrificia veteris legis ad expiationem peccatorum usurpata, et si legitima fuerint; at nō illa tamē per se vim habuisse culpas expiandi, Deumque placandi: quinimo conuersione prætereà mentis in D e v m ac sollicitudine adipiscendæ salutis opus fuisse ad fructum passionis C H R I S T I futuræ, cuius illa sacrificia tantum figura erant, participandum, atque adeò ad habendum propitium D e v m. Vnde ibidem sequitur:

“ Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, vtique facere iudicium & diligere misericordiam & sollicitum ambulare cum Domino D e o tuo.

Conc. 14.

Ierem. 2.

2. Paralip.

Vrget prætereà vel deprauat potius sententiam illam Ieremij, Idololatriam Israélitici populi ita reprobrantis: In omni colle sublimi & in omnili ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Quibus verbis eum cultum à Propheta taxari dicit Heerbrādus, de quo alibi scribitur: Attamē adhuc populus immolabat in excelsis Domino D e o suo. Tum colligit, Idololatriam à Propheta censeri cultum vero quidem D e o exhibitum, sed ob id illegitimum, quod extra locum, quem D e v s elegerat, exhibetur. Heerbrandi somnium est, ibi Prophetam cultum illum qui vero D e o, in excelsis locis exhibebatur, reprehendere.

hendere. Non est ita: sed accusat potius ethnicam superstitionem, quam populus Israëliticus colens in excelsis locis etiam Deos alienos, infeliciter à gentibus didicit, cùm diuinus esset admonitus atque iussus, illam funditus abolere. Sic enim Moyses: Hæc sunt præcepta atque , , Deuter. 12. iudicia, quæ facere debetis in terra, quā Dominus Deus , , patrum tuorum datus est tibi, ut possideas eam cunctis , , diebus, quibus super humū gradieris, subuertite omnia , , loca, in quibus coluerūt gētes, quas possessuri estis, Deos , , suos super montes excellos & colles, & subter omne li- , , gnūm frondosum. ”

Hunc igitur Deorum alienorum, in excelsis locis, cultum notat illic (sicut alij³ Prophetæ etiam fecerunt) a Isa. 57. Ezech. 6. de quo etiam, in populo Dei Hieremias. Quod quidem vel ex eodem 4 Reg. 14. & 16. Prophetæ loco deprehendere potuisse Heerbrandus, & 2. Paral. 28. nisi libidine quadam scripturas depravandi fuisse occa- catus. Nam paulò ante eandem populi superstitionem Cap. 2. & impietatem sic per locum à minori, exaggerat: Si mu- , , tauit gens Deos suos, & certè ipsi non sunt Dij: populus , , autem meus mutauit gloriam suam in idolum. Obstupe- , , scite cœli super hoc &c. Postea quoq; vt eius impietatis, quam meretriciam per tropum dixerat, turpitudinem monstraret magis, hac vtitur similitudine. Quomodo , , confunditur fur, quando deprehenditur, sic confusi sunt , , domus Israël, ipsi & reges eorum, principes & sacerdotes , , & prophetæ eorum, dicentes ligno, pater meus es tu, & , , lapidi, tume genuisti. Verterunt ad mettergum & non fa- , , ciem, & in tempore afflictionis suæ dicent, surge & libera , , nos. Vbi sunt Dij tui quos fecisti tibi? surgant & liberent , , te in tempore afflictionis tuæ. Potuitne aut pluribus aut , , clarioribus verbis indicare Propheta, cultum se damna- re, quo populus Israël faciem, hoc est, intentionem animi

D omnem

A P O L O G E T I C V S

omnem non ad verum D E V M, vt Heerbrandus desipit,
sed ad Deos gentium falsos conuertit? Quid quod se-
quenti capite arguens populum Iuda, quod in eo scelere
populum Israël fuerit iimitatus, sic inquit: Nunquid vi-
disti quæ fecerit auersatrix Israël? abiit sibimet supero-
mnem montem excelsum &c. & vidit præuaricatrix so-
ror eius Iuda, quia pro eo quod mœchata est auersatrix
Israël, dimissem eam & dedissem ei libellum repudij, &
non timuit præuaricatrix Iuda sorore eius, sed abiit & for-
nicata est etiam ipsa, & facilitate fornicationis suæ con-
taminauit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

3. Reg. 14. Apertiùs adhuc in sacra historia: Et fecit Iudas malum
coram Domino, & irritauerunt eum super omnibus quæ
fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccauerunt.
Ædificauerunt enim & ipsi sibi aras & statuas & lucos
super omne in collem excelsum & super omnem arbo-
rem frondosam, sed & effeminati fuerunt in terra, fece-
runtque omnes abominationes gentium, quas attriuit
Dominus ante faciem filiorum Israël.

Ergo Hieremias cultum impiū, quo idolis gentium,
populus D E I sacrificabat, velut Idolatriam accusat,
non illum, vt ait Heerbrandus, cuius fit mentio, cum di-

Quale nam peccati po-
pulus Israeli-
tius cõmis-
tit adhuc im-
molabat in ex-
celsis Domino
Deo suo. **Deuter.** 12. libus constructos deleri, illico adiecit: Non facietis ita
Domino D E O vestro, sed ad locum, quem elegerit Do-

minus D E V S vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat
nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in
loco illo holocausta & victimas vestras. Itaque in hanc

Dei legem populus committebat, cùm adhuc, ut scribitur, immolaret Domino Deo suo in excelsis. Veruntamen peccatum hoc in scriptura sacra non censeri Idololatriam, neque hoc nomine à Prophetis vituperari, ex eo ipso loco, in quo illud cōmemoratur, docere possumus.

Recensetur illic primum vera ac propria, secundum nostram definitionem, Idololatria, quam Manasses Rex Iuda, & admisit ipse, & Deus in populo persuasit. Tum eiusdem resipiscientia indicatur, & quomodo priorem aboleuerit idololatricam impietatem; sed additur tamē, hoc vnicum in populo peccatum h̄asisse, quod in excelsis immolabat Domino Deo suo. Ita, cùm perspicue scriptura discernat inter Idololatriam iam sublatam, & peccatum illud reliquum, quod populus committebat, aperte indicat, hoc diuersum ab Idololatria peccatum fuisse. Quarē incidit in foueam Heerbrandus, quam fecit, hoc est, locum attulit, qui phantasticę definitioni Idololatrię suę non fauet, nostrę autem in primis fauet.

Efficient hoc ipsum scripturę verba planiūs. Fecit aut̄ „
Manasses malum coram Domino, iuxta abominationes „
gentium quas subuertit Dominus coram filiis Israël & „
cōuersus instaurauit excelsa, quæ demolitus fuerat Eze- „
chias pater eius, construxit quæ aras Baalim, & fecit lucos „
& adorauit ^a omnem militiam cœli & coluit eam &c. & „
nonnullis interieſtis: Igitur Manasses seduxit Iudam & „
habitatores Hierusalem, vt faceret malum super omnes „
gentes, quas subuerterat Dominus à facie filiorum Israël. „
Haec Regis & populi Idololatria: Sequitur nunc „
pœnitentia. Qui postquam coangustatus est, orauit Do- „
minum, & fecit pœnitentiam &c. & abstulit Deos alienos & simulachrum de domo Domini &c. Porro instau- „
rauit altare Domini, & immolauit super illud victimas &

^a Hec vera
Idololatria
est: nō quam
Heerbrādes
singit in cul-
tu qui vero
Deo exhibe-
tur.

A P O L O G E T I C V S

, pacifcas & laudem, præcepitque Iudæ, vt seruiret Dominu-
 , mino Deo suo. Tum subiicitur: Attamen adhuc po-
 , pulus immolabat in excelsis Domino Deo suo. Notan-
 da est vis particulæ, attamen. Quasi sit sensus, etsi Idolol-
 atria sublata fuerit, hoc tamen reliquum erat, quod non
 fuit quidem Idololatria, sed fuit peccatum tamen. Indi-
 carunt apertiū 70. interpres hunc sensum cum sic
 , verterunt, Attamen adhuc populus immolabat in ex-
 celsis, sed Domino Deo suo, tanquam aperte diceretur:
 Attamen peccabat populus immolando in excelsis, non
 tamen peccato Idololatriæ, quia non idolis seu Diis alienis,
 vt antè, sed Domino Deo suo.

Quocirca peruersè Heerbrandus contendit, cultum

Conc. 13.14. & 15. quomodo cunque illicitum, tametsi vero Deo exhibeatur, Idololatriam in Scriptura censeri. Illud verò longè

Jeremi 3. peruersissimum quod vt idem euincat, frngit ex suo cerebro, Idololatriam quam Hieremias arguit, cum dicit,

, Secundum numerum ciuitatum tuarum erant Dij tui

Corripit Heerbr. bradus turpiter diuinam scripturam. Iuda, aliam non fuisse, quam quod in omnibus & singu-

lis ciuitatibus contra mandatum Dei ille populus altaria extruxisset, in quibus immolarebat Domino Deo Israël.

Horrendum prorsus sacrilegium, diuino verbo ac literis vsque adeò abutilicenter, homines præsertim qui verbi

D e i prætextu tot animas innocentes perdiderunt.

Quis illius loci sensus sit: Secundum numerum ciuitatum tuarum erat Dij tui Iuda. Exponebat illic Propheta, quemadmodum populus

, chatus per Idololatriam fuisset, dicens ligno, pater meus es tu, & lapidi, tu me genuisti; tum sequitur; verterunt ad me tergum & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent, surge & libera nos, vbi sunt dij tui, quos fecisti tibi; surgant & liberent te, secundum quippe numerum ciuitatum tuarum erant Dij tui Iuda. Ab hoc contextu,

nemo

nemo sanè mētis negabit, interpretationem illam Heerbrandi plūs quām cœlum à terra distare.

Sed audiamus etiam Prophetam alibi ex ore D E I ^{Hierem. 11.} eandem sententiam repetentem, & exponentem, quales isti dij fuerint. Et hi ergo, inquit, abierūt post Deos alie-,, nos & seruierunt eis, irritum fecerunt domus Israël & „, domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus „, eorum. Quamobrem hæc dicit dominus, Ecce ego in- „, ducam super eos mala, de quibus exire non poterunt, & „, clamabunt ad me & nō exaudiam eos: Et ibunt ciuitates „, Iudæ, & ciuitates Hierusalem & clamabunt ad eos qui- „, bus libant, & non saluabunt eos in tempore afflictionis „, eorum: secundùm numerum enim ciuitatum tuatū erāt „, dij tui Iuda, & secundùm numerum viarum Hierusalem „, posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim. „,

Conferat nunc quæso æquus lector cum Propheta pseudodrophetam, hoc est, Heerbrandum cum Hieremias, & attendat quām isti conuenienter diuinæ scripturæ (vt se se vanissimè iactare solent) ratiocinentur. Hieremias verba iam audiuiimus, Heerbrandi sunt ista: Secundùm numerum ciuitatū tuarum erant dij tui Iuda. Quia „, inquit, in his omnibus & singulis altaria extruxerant, in „, quibus immolarent Domino D E O Israël. Hos ergo, in- „, quia, cultus omnes & singulos præter verbum D E I insti- „, tutos etiam si in honorem veri D E I exhiberent, prophe- „, tæ tamen non animo & intentione eorum consideratis, „, De os nominat alienos. Cùm verò, inquit, non idolis gē- „, tium neque creaturæ, sed soli creatori Domino Israël sa- „, cra hæc facerent Hébræi, idololatræ haberi nolebat &c. „, Hieremias vt vidimus, aras in singulis ciuitatibus dicit construxisse illum populum, ad sacrificandum Baalim; Heerbrandus contraria ad Sacrificandum non creaturæ aut

D 3 idolis,

A P O L O G E T I C V S

idolis, sed soli D E O. Iudicet nunc ipse metu trinam potius sit credendum, & ferat equo animo, si antiprophetam ipsum vocemus.

Terem. 3. Detegenda nunc est altera huius hominis impostura non multò minor. Post illa Hieremias verba; secundum numerum quippe ciuitatum tuarum erant Dij tui Iuda, „ proximè sequuntur ista: Quid vultis mecum iudicio con- „ tendere? Omnes dereliquistis me, dicit dominus. Cuius orationis gemina vis est, Nam & euidentem iustitiam causa D E I aduersus infidelem illum populum declarat; & præterea ad eiusdem populi ingenium peruvicax alludit. Siquidem ille procluvis erat ad sceleram quorum sibi conscientius erat, & interdum conuictus quoque fatebatur, vel excusanda, vel impudenter etiam inficianda. Sicut ibidem „ paulò antè ait Dominus, Quomodo dicis non sum pol- „ luta, post Baalim non ambulaui? ac paucis interiectis. Et „ dixisti, desperaui, nequaquam faciam; Adamaui quippe „ alienos, & post eos ambulabo. Quomodo confunditur „ fur, quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israël „ dicentes ligno, pater meus es tu &c.

Conc. 15. Quid verò noster Heerbrandus? Nimirum pro can- dore suo sic interpretatur hunc locum, ut affirmet, Ca- tholicos, quando negant, se Idololatriam in cultu com- mittere perinde frigidè excusare se, & veritatem ipsam inficiari, ac olim faciebat populus ille idololatra. Calu-

Non potuisse
Israëlitici olim
populum Idolo-
latrie crimen in-
stè diluere, vt
nisi diluunt Ca-
tholici.
mnia est vanissima; cùm iā ex diuinis litteris probauerimus, populum illum non ad D E V M verum, ut nos, sed ad Deos falsos gentium direxisse cultum diuinum, ut in- terdum ipse quoq; conuictus fatebatur. Quarè non potuit is populus nisi impudenter Idololatram se esse, negare; Ipsi idololatras esse nos (quod impudenter hæretici affirmant) negamus iustissime & verissime.

Reatè

Rectè igitur suprà dixi, cultum vero quidem D E O exhibitum, sed mala circūstantia deprauatum, Idololatriam metaphoricè, sicut & vniuersa peccata, dici vtcunque posse: Veruntamen ne hoc quidem demonstrare Heerbrandum ex his scripturæ locis, quæ vt id probet, peruersè corrumpit. Ac fuimus fortasse hac in re paulò longiores. Verùm ostendenda fuit Heerbrandi fraus & collegarum, qui his scripturæ corruptelis conantur suadere, idololatriam veram in vero etiam D E I cultu posse admetti. Quem conatum in sequentibus quoque repellemus.

S E Q U I T U R N V N C tertium actionum genus ex iis quæ Heerbrandus vt suprà commemorabamus, in definitione sua tanquam Idololatriam dainnauit, nimirum quo D E V S spontè colitur citra præceptum. Hoc tantum abest ab idololatria vera, vt nē peccatū quidem sit ullum, quin potiùs obsequij genus præclarum atq; magnificum, quod D E V S non solùm ^a probat & acceptum habet, verumetiam ^b consulit, vnde cōfidenter Propheta ^c Dauid, cùm spontè iurasset custodire legem D E I, orationem illam subiecit. Voluntaria oris mei beneplacita fac domine &c. Ne autem vagemur extra propositum in cōmu ni loco latiùs, placet ea, quibus Heerbrādus spōtanēum cultum oppugnat, & idololatriam illum facere studet, in medium adducere.

^d Lacerat primùm scripturæ testimonia quædam, in hunc ferè modum: Aliqui ex populo Israélitico fuêre, qui optimâ intentione filios & filias suas D E O vero offerent, pro expiatione videlicet peccatorum; iuxta illud: ^e Quid dignum offerā Domino &c.? nunquid dabo pri mogenitum meum pro scelere meo, fructū ventris mei pro peccato animæ meæ &c.? Atqui D E V S cultum hunc,

(quia

Spontanēi cultū longè differe ab Idololatria.

^a Cūm alijs, m. Genes. 4. & 8. Nū. 6. 1. Reg. 1. Iere. 35. Ioan. 3. Ad Hebr. 11.

^b Matth. 19. & Apostol. 1. Cor. 7. Qua de re vi. de D. Aug. li. 1. de adult. cōiugi, ad Polentian cap. 14. vbi ait Multa sunt autē facienda non iubente lege sed libera charitate: et ea, inquit, sūt in nostris officiis gratiora. Quam sententiam latè ibi ex diuinâ scri pture probat.

^c Psal. 118. [„] d Conc. 13. [„] e Michæ. 6.

A P O L O G E T I C V S

Psalm. 105.

(quia illum ipse non præcepit) idololatriæ damnat, adeò, vt per psalmistam affirinet non sibi, sed dæmoniis oblatos filios & filias: Cultus igitur eo ipso Idololatricus est, quod nō est præceptus, tametsi ad D E V M verū dirigatur.

Vendicatur Mi-
cheas locus ab
Heerbrādi cor-
ruptela.

Bis hīc Heerbrandus afferit scripturę vim, primò cùm fingit, Micheam loqui de iis, qui D E O vero filios spontē obtulerint in holocaustum aut alio modo. Nihil minus sed eius loci sensus est, peccati labem et D E I offendam tanti esse ponderis, vt seclusa misericordia D E I & C H R I S T I sanguine, nullis actionibus, nullis holocaustis quantumvis maximis, etiam si filium quis offerat, aut immolet, (quod ipsum tamen non licet) expiari possit.

Vt fecit Rex Mo-
ab. 4 Reg 3.

Secundò si maximè illic sermo esset de aliquibus, qui cùm D E O spontē filios obtulerint, D E V M offenderint, intolerabile tamen prorsus est, quod Heerbrandus ad tales accomodet illum Psalmi locum, quo Propheta idololatriam eorum impiam redarguit, qui filios & filias suas dæmonibus mactauerunt. Quid enim luculentius esse potest, illacieusdem Prophetę oratione, quæ proximè antecedit: Et commisti, sunt inquit, inter gentes, & dicere, runt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum & factum est illis in scandalum, et immolauerunt filios suos & filias suas dæmonijs, Sequitur, Et effuderunt sanguinē innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarū suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Canaam. Nemo tam cœcus est, qui non videat, hīc notari à Propheta impiam et acerbam Israēlitarum vanitatem, qui vt aliās etiā

Depravat Heer-
brandus etiam
Psalmiste locū.

Psalm. 105.

a 4 Reg. 16. 2.
Paral. 28. Isa. 57.
b Deuter. 12.

scriptura^a cominimat, hoc à^b gentilibus didicerunt, vt, religionis erga verum D E V M, & humanitatis obliti, proprios liberos falsis gentium Dijs profano ritu libarēt. Et tamen audet noster antipropheta Idololatriam hanc sic interpretari, vt non hīc memorentur qui sculptilibus Canaam,

Chanaā, sicut Regius Propheta dicit, sed qui vero D e o filios immolarint,

Cæterū nullum scripturæ locum libentiūs Heer- Conc. 16.
brandus & collegz, vt cultum D e i voluntarium oppug-
nent, vrgere solent, quām illum, in quo sic legitur: Quod " Deuter. 12.
præcipio tibi, hoc tantūm facito Domino, nec addas "
quicquam nec minuas. Quām sibi diligenter isti cauent, "
ne quicquam huic auctoritati aut detrahant, aut ex præ-
cedentibus addant, ne mox suam, in hoc testimonio ci-
tando, vanitatē prodant. Dixerat enim Moyses. Quando , , Ibidem.
disperdiderit Dominus ante faciem tuā gentes, ad quas , ,
ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habita- , ,
ueris in terra eorum, caue ne imiteris eas postquam te , ,
fuerint introēunte subuersix, & requiras cæremonias ea- , ,
rum, dicens: sicut coluerunt gentes istæ Deos suos, ita & , ,
ego colam. Non facies similiter Domino D e o tuo. O- , ,
mnes enim abominationes, quas auersatur Dominus, fe- , ,
cerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes , ,
igni. Tum sequitur, Quod præcipio tibi tantūm facito , ,
Dominio, neque addas quicquam, nec minuas. Nonne Nihil mindis
contextus ipse perse indicat, tantūm caueri hoc loco, ne Deū generatim
gentium impia sacra & cæremoniæ , ad D e i cultum iufisse, quām ve-
transferantur? ea tantūm, quæ ipse præcipit, v-
surpem⁹ ad cul-
tum. Ibidem.

Sanè vouendi religio, cultus spontaneus est, & tamen adeò illic non prohibetur, vt ratio etiā præscribat, quē- admodum vota exoluenda D e o sint. Non poteris, in- , , quit Moyses, comedere in oppidis tuis decimam fru- , , menti & vini & olei tui, primogenita armentorum & , , pecorum, & omnia quæ voueris & sponte offerre volue- , , ris, & iterum: Quæ autem sanctificaueris & voueris Do- , , maino, tolles, & venies ad locum, quem elegit Domi- , , nus, &c.

A P O L O G E T I C V S

Quid quòd alibi longo sermone explicatur Nazariorum institutum, qui se sponte absque ullo præcepto, Domino consecrabant? Vir, inquit Moses, siue mulier cum fecerint votū, ut sanctificantur, & se voluerint Dominino consecrare, à vino & omni, quod inebriare potest, abstinebunt &c. Satis profectò hinc apparet, quod & ex locis ^{a 1.} aliis est perspicuum, spontanea iustorum vota esse placabilia, ac proinde stolidum aduersariorum b proverb. 15. figmentum esse, voluntarium cultum hoc ipso vitiosum esse, & dispiacere Deo, quòd præceptus non sit.

Psalm. 75. Dicent fortasse, vota verbis illis præcipi: Vouete & reddite Domino Deo vestro. Nam & solent isti contra scripturas delirare, quicquid homo facere bene potest, hoc totum ex præcepto illum facere debere, neq; ullum esse consilium. Si ita est, examinet se Heerbrandus & videat, vtrum per inchoatam saltem & mancam illā suam legis obedientiam adimpleuerit vnquam id vouendi præceptum. Quod si non fecit, in peccato, contra conscientiam violatæ legis, (vt isti loqui solent) hærebit, ac proinde, iuxta ipsorum doctrinam, & fide & gratia carebit, & Hellbrand erit.

Saltem, inquiet, votorum in scripturis, si non præceptum, mentionem tamen commendationemque habemus, aliorum cultuum, quos Catholici usurpant, non habemus. Quero qua ratione in scripturis commendari debeat cultus vel actio aliqua, vt rectè fiat: Expressione & speciatim? Quis hoc sanæ mentis requirat? Sic certè in hominū vita vix aliquid rectègeri posset. Quàm multa enim necessariò facienda sunt, de quibus ne iota quidem expressè in scripturis reperitur? Et quis aduersariis credat in illa vel tenui religionis & cultus umbra, quam vix retinent, nullam cæremoniā, actionem nullam

lam adhiberi, quæ expressè non sit in scripturis determinata. Quòd si satis est, aliquid tacitè ac generatim in scriptura contineri, nihil profectò est in Ecclesiæ Catholice cultu, quod scripturarum commendatione careat: etiam si aliud non habemus, quām quòd Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. Scripturarum à nobis, inquit præclarè Augustinus, tenetur veritas, cùm , , hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam , , ipsarum scripturarum commendat auctoritas, vt, quoni- , , am sancta scriptura fallereno potest, quisquis falli metuit , , obscuritate quæstionis, cùdem Ecclesiam de illa cōsulat, , , quam sine vlla ambiguitate, sancta scriptura demonstrat. , ,

At Ecclesiam hanc apud se dicūt esse aduersarij. Non est modò locus redarguendi hoc commentum, sicut nec differendi de crassa illa eorundem hallucinatione, qua verbum DEI solis characteribus inclusum esse putant, nec nisi per literas docere Ecclesiam posse. De cultu tātūm non præcepto iam agimus. Quem vt blasphemare tandem desinat Heerbrandus aduertat, præter iam dicta, longè aliud esse, cultum aliquem tantūm non esse præceptum, aliud, vsque adeò non esse præceptum, vt etiam alicui præcepto repugnet: Qui cultus hoc posteriori modo dicitur in scriptura non præceptus, is duntaxat illicitusest. Cuius generis illa abstinentia fuit, quam Apostolus peruersè ab Heerbrando intellectus, damnat in illis, qui vel cérémonia Iudaica, vel nescio, ex qua superstitione & reverentia erga Angelos, tanquam erga numina quædam, à cibis abstinebant, vt ex toto eius loci contextu appareat. Eiusdem generis & ille cultus est , de quo C H R I S T Y S ait, sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum, &, Omnis plantatio, ,

E 2 quam

^{1. Tim. 3.}
Lib. 1, contra
Cretonium

^{ca. 23.}

Quisnam cultus
non præceptus
illicitus sit, &
quis licitus.

Ad colof. 2.
Huius superstitionis meminix
Clemens Ale-
xandr. li. 3. Stromat. paulò an-
te medii & Ter-
tullianus li. 5. Contra Marcionem.
sub finem.

Matth. 15.
Ioan. 15.

A P O L O G E T I C V S

„ quam nō plantauit pater meus, eradicabitur. Agit enim de illo genere quod eodem in loco sic reprehenderat.
„ Quare vos irritum fecistis mandatum D E I propter tradiciones hominum?

Ad Rom. 14. „ Neq; à Scripturæ phrasí alienum est, vt id simpliciter dicatur non esse ex præcepto aut virtute aliqua factum, quod etiam est contra præceptum vel virtutem. Sic enim aliqui rectè interpretantur illud, Omne quod non est ex fide, peccatum est, id est, quod usque adeò non est ex fide, vt sit etiam ex infidelitate, atque adeò fidei repugnet.

Ioan. 8. „ Similis illius quoque sententiæ vis est. Qui ex D E O est, „ verba D E I audit, propterea vos non auditis, quia ex D E O „ non estis, & passim aliarum. Sed & familiari sermone cùm peccatum ab aliquo manifestum, contra legem D E I admissum, obiurgare lenius volumus, dicere solemus, non docuit hoc vti que te lex diuina; nequaquam secundùm charitatem fecisti. Hanc igitur dicendi phrasim Heerbrandus in scripturis diligenter obseruet, vt sciat, quem cultum non præceptum damnare possit, quem vero minimè. Tum fortè videbit, se supramodum cæcuti re, cùm cultus Ecclesiæ voluntarij, Idololatria ipsi apparent.

Conc. 11. POSTREMVM genus restat earum actionum, quas eadem nota hic Tubingensis affecit: nimirum quicquid geritur ad satisfaciendum pro peccatis & promerendam vitam æternam. Quis vnquam vel per febrim somnia set, futurum aliquando non dicam Theologum, sed hominem omnino aliquem ita rudes, vt necesse sit illi probare, hoc non esse Idololatriam? Atqui Heerbrandus inuentus est, qui huiusmodi probatione indigeat. Doceamus igitur illum etiam non valde subtiliter, & patiens, vt possit

possit capere, præsertim cùm locus hic sit communis, sæpe aliâs defensus. Quod peccatum non est, Idololatria esse nullo modo potest: studium^a satisfaciendi pro poena, peccatis, quoad culpam remissis, debita, itemq;^b proin-rendi vitam æternam, atq; adeò fiducia^c suo gradu in hu-iusmodi, peccatum non est, cùm in scripturis commen-detur nobis: Non est igitur villo modo Idololatria. Nam quid ego ex germana Idololatriæ definitione probé, gen-nus hoc non esse propriè Idololatriæ? Potesthe quisquam tam delirus esse, vt existimet, operibus nos habere hono-rem diuinum, quòd illis vitam æternam promereri & pro-prena satisfacere velimus? Nihil profectò singi potest, q; à diuinitate per se atq; adeò ab honore ipsi debito magis alienum sit, quam satisfactionis ratio & meriti. Hęc enim ad D^t v M, tanquam ad superiorem referuntur, cui sati-faciendum est, apud quem promerendum; diuinitate ni-hil est sublimius, ad quod illa referri possit. Proinde diuinum nihil operibus iustorum attribuimus, cùm in illis satisfaciendi & promerendi virtutem inesse arbitra-mur.

At enim cùm Esaias clamat, Repleta est terra idolis, de operibus Pharisæorum loquitur, ait Heerbrandus, in quibus illi fiduciam collocabant suam, sicut C H R I S T V S alicubi dicit. Agit enim Propheta de tempore aduentus Messia^z, quo Iudeos constat nulla alterius generis idola coluisse. Primum, Pharisæorum fiduciam vanam & ope-ra neq; probat Ecclesia, neq; imitatur. Deinde ne hanc quidem Pharisæorum arrogantiā à propheta eo loco tanquam Idololatriam notari, perspicuum est. Nam declarans ille quænam Idololatria terram idolis compleuerit, è vestigio subiungit: Opus manuum suarum adora-uerunt, quod fecerunt digiti eorum, & incurvauit se,,

Studium satis-faciēdi pro pac-tatis & prome-tēdi vitam æter-nam nihil habe-re cum Idolola-tria commune.
a Iohel. 2. D^t. 4.
Matt^h. 3. Luc³.
& 11. ad Rom.
6.&c.

b Sapi. 3. & 10.
Matt^h. 5. & 20.
2. ad Corint. 4.
1. ad Tim. 4. Ad
Hebr. 13. &c.

c Ad Philip. 2.
1. Pet. 1. 1. Ioh³. 3.

Conc. 15.
Ioh².
Luc^e 18.

E 3 homo

A P O L O G E T I C V S

homo & humiliatus est vir. Habéntne quidquā cum pharisaica elatione commune, vilitas hæc & abiectio animi, quam in veris idololatris exagitat hoc loco Propheta? Et quis præter Heerbrandum adeò desipiat, vt idola, quæ manuum & digitorum opificium hic dicuntur, superbiā, non digitorum, sed animi peccatum, interpreetur?

Quomodo in-
telligēdus locus
Iaīz: Repleta est
terra idolis.

Longè profectò verius hic Propheta locus in glossa, quam interlinearem appellant, ad cæcam veræ Idolatriæ impietatem accommodatur, quæ D E I gloriam in creaturam transfert. Hæc enim illic non minùs eleganter quam breuiter interposita sententia est: Admirabilis dementia; Quid melius est, quod factum est, an qui fecit? Quamuis igitur Propheta eo loco multa pronuntiet de Messię tempore, quando apud Iudæos non viguit Idolatria; quod inserit tamen, terram repletam idolis fuisse, quæ pro D E O adorarentur, ad tempus illud pertinet, quo antè captiuitatem Babylonicam, præsertim regnate Manasse, frequentissima fuit apud illum populum Idolatria; sicut & antè in Ægypto, & Iudicum temporibus. Quæ interpretatio præterquam quod, Hieronymi testimonio, multorum est, cum ipso planè textu congruit, vt rectè Nicolaus de Lyra annotauit.

In Commenta-
riis super illum
locum,

Lib. i. institut.
cap. 11.
Conc. 130. &
deinceps.

H A C T E N V S Heerbrandi fraudes & diuinæ scripturæ corruptelas bene multas deteximus, quibus ille definitionē Idolatriæ suam astruere conatus est, vt probaret dogma Caluini, in priori disputatione nostra refutatum. Videlicet Idolatriam olim commissam esse, etiam in cultu, qui non creaturæ, sed creatori exhibetur. Ita enim homines pertinacissimi maledictis & calumniis assueuerunt, vt, cùm sentire incipient, stolidè se nobis obiecisse, quod creaturis diuinos honores tanquam

quam Diis adhibeamus, artificium excogitent, quo possint aliquo colore nos in eo etiam, quod vero Deo cultum tribuimus, Idololatriæ accusare. Phantasma inanissimum, quod non modò cum scripturis diuinis, ut haec tenus ostensum est, euidenter pugnat, sed etiam à communis hominum sensu penitus abhorret; qui veram Idololatriam non aliud peccatum esse audierunt, nisi quod Prophetæ, quod Apostoli declarant, nimirum mutare gloriam Dei in idola, siue Deos alienos, & seruire potius creaturæ, quam creatori, atque adeò honorem diuinum creaturæ tanquam Deo deferre; Quod appositi Hiæremias dixit esse, mutare Deum, hoc est, eo animo (quod ad cultum attinet) esse erga creaturam, quo erga verum Deum esse oportet.

Sed ait Heerbrandus, idololatras etiè cultum dirigant ad verum Deum, ideo tamen in scripturis dici venerari Deos alienos, quia non est verus Deus, qui cultibus humana industria excogitatis coli velit, sed idolum, est & cordis humani figimentum, quod nusquam extat, sicut Apostolus pronunciat, scimus, quia nihil est idolum, in mundo.

Fictitium hoc Heerbrandi commentum esse, facile apparebit si repetamus ea breuiter, que in scriptura veris idololatris tribuuntur. Dicuntur igitur illi seruire ^a creaturæ potius quam creatori: cōmutare ^b cum idolo Deum, eiusq; in illud gloriam transferre: cisternas dissipatas ^c fodere: lapidibus & ^d lignis imponere: in cōmutabile nomē: colere omnem ^e militiam cœli; adorare ^f opera manuū hominum, quæ oculos habent ^g & non videant: confidere in ^h sculptili: prouocare ⁱ in simulachris ad æmulationem, Deum, quippe qui indignè ferat aliquid pre-

Psal. 105. ad Rō.

^{1.} Sapi. 14. & a-
liás vbi suprà

^a Ad Roman. 1.

^{1.} ad Cor. 5. & 6.

^{4.} ad Galat. 4.

^b Psal. 105.

^{5.} Ieremi. 2.

^c Sapi. 14.

^d 4. Reg. 21. &

^e 2. Paral. 33.

^f Isa. 2. Ps. 96.

^g Psalm. 113.

^h Isa. 42.

ⁱ Psalm. 77.

^j Deuter. 32.

ter

A P O L O G E T I C V S

^k Exod. 20. Den.
ter. 5. Isai 42.
1 Ierem. 7. & 13.
m 2. Paral. 34. &
Jerem. 44.
^a Psalm. 95.

se coli pro D E o: ambulare¹ post Deos alienos gentium; & sacrificare^m illis, qui omnes dicunturⁿ dæmonia. Hæc & alia huius generis plurima, nunquam mihi persuadebit Heerbrādus eum committere, qui cultum quidem recta animi intentione ad D E V M refert, sed hoc solum peccat, quod aliter de D E o sentit, quam pareat, existimans, cultum aliquem ipsi placere, qui non sit ei gratus.

Cap. 2.

Si nihil aliud haberemus, quam quod Hietemias Propheta censet, per Idolatriam commutari D E V M cum creaturis, nonne hoc satis declararet animum istiusmodi vitio penitus auerti à D E o vero, & ad falsum, id est, ad creaturam tanquam in D E V M conuersti? Si mutauit, inquit, gens Deos suos; & certè ipsi non sunt Dij. Populus autem meus mutauit gloriam suam in idolum. Neque obscurum est, quod sequitur: Obstupecite cœli super hoc; Duo mala fecit populus meus, & dereliquerūt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere nō valent aquam. Non potuit planius docere, in Idolatria non illud solum inesse mali, quod animus prae se gerat erga ipsum D E V M verum (sive ob falsam existimationem, vt Heerbrandus ait, sive alio modo) sed id præterea, quod ad imbecillein ac fragilem creaturam, vt ad D E V M, infeliciter conuertitur. Quod ipsum post luculento illustrat simili, ducto ex muliere, quæ recedens à viro suo, nubit alteri.

Cap. 3.
2. ad Cor. 8. , ,

Quomodo intelligendī illud: Nihil est idolum in mundo, idolum in mundo, aperte declarat, Idolatriam versari circa creaturam tanquam D E V M. Sensus namque est, idolum, sive aliæ creature, quæ adorantur pro D E o, nihil omnino tales sunt, quale falso putantur, hoc est, non sunt D E v s.

Devs. Cum hoc enim sensu planè cohaeret ratio, qua id cōfirmat Apostolus, subiiciens: Et quòd nullus est Devs, ,, nisi vñus. Quasi dicat, cùm Devs non sit nisi vñus, fieri nequit, vt idola, quæ putantur Dij, Devs sint; siquidem illa sunt plura. Quam rationem deducit ibidem latius, tandem concludens: Nobis autem vñus est Devs pater , , Cap. 41. &c. Similis dicendi phrasis est illa Esaiae: Ecce vos estis , , ex nihilo, & opus vestrum, id est idola, ex eo, quod nō est. , , Cap. 10. Et illa item Hieremias: Confusus est omnis artifex in , , sculptili, quia falsum est, quod confauit, & non est Spiritus in eo. Id est Spiritu diuino non viget, vt cæci idololatriæ putabant.

Idolum igitur vanum Heerbrandus ex suo cerebro fabricauit, cùm nugatur, idolum, de quo Apostolus illic loquitur, esse cogitationem falsam de vero Deo, circa cultum, quo sit afficiendus. Certè cùm idem Apostolus scribit, Thessalonicenses per Euangeliū conuersos , , 1. Ad Thess. fuisse ad Devm à simulachris, seruire Deo viuo & vero; , , manifestè declarat, illos è contrario priùs à Deo vero & viuo auersos fuisse, & conuersos ad idola tanquam ad Deos falsos & mortuos. Proinde cùm aliâs dicit, scimus, quia nihil est idolum, nequaquam loquitur de verbo Deo, vt non est talis, qualis falso cogitatur (sicut Heerbrandus vult) sed de simulachro, vt est falsus Devs, & nihil tale, quale putatur, sicut nos exposuimus, & ipse quoq; Apostolus ad Thessalonicenses interpretatur.

Scio verò, non ineleganter ab Augustino cogitationes falsas de Deo, idola & Deos alienos, per tropū dictas esse. Nam & hoc ipsum in priori mea disputatione ipse retuli. Sed cùm de vera ac propria Idololatria agitur, ineptissimum est, rationem illius ex iis rebus velle petere, quæ non nisi per tropum idola, vel Dij alieni dicuntur,

F atque

Quæst. 29. si-
periosue

Sub finem.

A P O L O G E T I C V S

atq; adeò Idololatriæ verè scopus siue obiectum esse non possunt. Verùm, quid isti malitiosè agant, quando Idololatriam circa D E V M verum versari fingunt, paulò antè indicatum est.

D E F A C I L I Q V A D A M , E T C E R T I S S I M A R E G V L A , Q V A E E X V E R A I D O L O L A T R I A E D E F I N I T I O N E S V M I P O T E S T *ad discernendum quois in casu, utrum Idololatria committatur necne.*

C A P V T I I I .

IS P V L I M V s hactenus, scripturarum luce, tenebras, quas Heerbrādus definitioni Idololatriæ à nobis traditæ tum falsa definitione sua, tum multiplici Scripturæ diuinæ deputatione offundere conatus est; Proximum est, vt eam definitionem eiusq; partes exponamus, quò evidentiùs constet, Idololatriā à Catholica Ecclesia in nullo penitus admitti cultu. Quoniam igitur Idololatriam esse definitiūmus, diuinum honorem creaturæ, vti D E O, adhibere,

Ex duobus con.
flare Idololatriæ
omnino duo necesse est concurrant, vt Idololatria com-
peccatum.

mittatur: Vnum est, vt honor, qui usurpatur, sit diuinus: Alterū, vt creature ille tribuatur verè, sicut esset tribuen-
dus D E O. Proinde vtroque istorum concurrente, vera Idololatria erit, alterutro vel vtroq; deficiente, non erit. Atque hanc quidem sententiam, cùm perspicua & certa sit & ex verissima Idololatriæ definitione, hactenus diui-
nis literis confirmata, nascatur, meritò in altera disputa-
tione dixi, & nunc etiam affirmauero, regulam esse ad
Idololatriæ peccatum discernendum, aptissimam. Ita
prorsus vt in illam verissimè cadat scripturarum illa com-
mendatio, quam Heerbrādus hic perperam opposuit,
tanquam

Conc.4.

Conc.7. & 8.

tanquam non esset hæc nostra regula diuino verbo consentanea. Est multò maximè nullum ut pronunciatum sit, in quod, hoc quidem tempore, verius oratio illa Apo- Ad Galat. 6.
stoli conueniat. Quicunq; hanc regulam secuti fuerint,,
pax super illos; hoc est, (ut ad aduersarios sententiam hanc,,
accommodemus) quies atque vacatio ab iniquissimis &
hostilibus maledictis in Ecclesiam Catholicam, quasi fo-
ueret illa scelus, quod maximè execratur, Idololatriæ.

Verùm erit certior atq; facilior eius regulę vsus, si ape-
ruerimus primùm, quidnā honor diuinus sit, & vnde di-
scernēdus. Deinde quisnam verè illum creature tribuat,
sicut esset tribuendus De o. Nam etsi hęc Heerbrandum
minimè intellecturum, verè (vt ipse met in disputatione Conc. 5.
sua fatetur) antea diuinauerim, & nunc etiam mihi de il- Conc. 5.
lius acumine pollicear, spero tamen, non defuturos, qui
rem planissimam intelligent.

Igitur, vt honor, generatim loquendo, testimonium Quid honor di-
excellentię est, quod scilicet continetur verbis aut factis, unius.
quæ de excellētia alicuius conuenientem illi opinionem
gignant: sic honor diuinus, vt in priori quoq; disputa- Conc. 6.
tione dixi, erit, quicquid verborum aut officiorū omni-
no accommodatum est ad gignendam existimationem
eiusmodi, quæ in diuinam maiestatē propriè conueniat.

Hoc non solū ex verissima doctrina Philosophi, quam Lib. 8. Ethic. 8.
omnes sano iudicio prædicti receperunt, sed etiam ex di-
uinis literis apparet, in quibus ideo glorificatio & hono-
ratio Dei cum eiusdem laudatione, & amplissimarū eius 3. Aggri 1. Mat.
virtutum enarratione passim cōiungitur, quia nimirum 9. Luc. 2. & 23.
omnis honor & cult⁹ De o exhibitus ēo pertinet, vt illius Act. 11. ad Rom.
bonitas maiestasque mortalibus innotescat, & supremo 15. & apud Psal-
loco habeatur. Atq; hæc causa est, cur ipse D e v. s sacrifici-
cio laudis præcipue se honorari significat; quia nimirum
F 2 accom-

A P O L O G E T I C V S

accommo^datissimum illud est ad finem diuini honoris,
nempe ut diuitiae bonitatis D E I, hominibus nota fiant;
quod ipsum meta est atq; scopus omnium operum D E I
mirabilium.

Ad Rom. 9.
Ad Ephes. 3.
Ad Phil. 1, etc.

Conc. 29.
Conc. 30.

Quæ doctrina, cùm in sacris libris passim obuia sit,
prodit suam in scripturis infantiam, & sinul in loquendo
temeritatem Heerbrandus, qui interpretationem hanc
nostram diuini honoris, impiam, profanam, & omnis
Idolatriæ matrem esse dixit. Sed causam audiamus.
Honor enim diuinus, inquit, in Theologia vera non ho-
minum opinione, testificatione, aut iudicio æstimandus
est, quoniam intellectus humanus in his quæ ad D E V M,
eius essentiam, voluntatem, honorem & cultum perti-
nent, planè est cæcus. Cuncta enim cordis cogitatio in-
tenta est ad malum (quam procul saltat extra chorū) &
animalis homo non percipit ea, quæ sunt D E I. Stultitia
enim est illi, & non potest intelligere, sed euanuerunt in
cognitionibus suis & obscuratum est cor eorum insi-
piens.

Hoc ipsum ego planè de cognitionibus, Heerbran-
de, tuis & corde insipienti verissimè pronūciare possum.
Vbinam habuisti oculos, vt non videres, honorem diui-
num me non ad existimationem de D E O vanam, insi-
pientium hominum, sed ad veram, certam, fidei consen-
taneam, & dignam D E O, tanquam ad scopum siue obie-
ctum retulisse? An obscura fuerunt illa mea verba? Quic-
quid accommodatè gerimus ad excitandam opinionem
(vocabulo hoc generatim pro existimatione sum usus)
quæ in diuinam maiestatem propriè conueniat, id totum
hoc loco cultum honorémue diuinum censemus. Sanè
vt verbahæc nequaquam obscura sed clara fuerunt, sic
mihi, Heerbrande, videris obscuratum, vt dixi, habere
cor,

cor, quod illa non aduerteris, & insipiens, quod tam cras-
se oppugnare ausus fueris, quæ non intelligis.

Est igitur (vt eò, vnde nos deduxit Heerbrandi igno-
ratiæ, redeamus) existimatio vera de DEI maiestate, qui-
dam quasi fœtus diuini honoris. Quo fit, vt interdū ex-
istimatio hæc à causa sua mutuetur vocabulum, & honor
DEI nominetur. Quanquam propriè gloria DEI potius
dicenda est; quod non ex scripturæ solùm phrasí colligi-
tur, sed etiam ex ipsa ratione nominis appetet. Nam vt
^b D. Augustinus notauit, clarissimi latine linguæ auctores
definierunt, gloriam esse frequentem de aliquo famam
cum laude. Vnde & ^c Apostolus per antithesim opposuit
ignobilitati gloriam: per gloriam, inquit, & ignobilita-
tem, &c. quod ignobilitas existimatio de aliquo obscura-
rit, gloria verò opinio clara. Quare quod asserimus, diui-
num honorem conciliare DEO conuenientem existi-
mationem, tantundem valet, ac si diceremus, eo ipso ho-
nore conciliari gloriam DEO. Atque hanc esse causam
arbitramur, cur adhibere DEO cultum honoremq;, mu-
nus sit proprium religionis, quæ virtus est, pro scopo atq;
obiecto habens DEI gloriam. Loquor de gloria DEI
propriè. Nam solet aliâs sèpe ipsa perfectio atque abso-
lutio virtutum DEI, nominari ipsius gloria, quia nimirum
existimationem atque adeò gloriam maximam iure
sibi vendicat. Quæ proderit annotasse, ne varius horum
vocabulorum usus obscuritatem huic doctrinæ afferat.

Iam officium aliquod ad honorem diuinum pertine-
re, hoc est, propriè accommodatum esse ad cōciliandam
existimationem & gloriam DEO, aliqua ratione ex tribus
discerni potest. Primo si suapte natura & cōditione adeò
præclarum sit, vt quiuis, ratione ipsa naturali docente, iu-
dicet, solum D E U M tali officio dignum esse, neque sine

^a Vbiq; pro
eodem accipitur
glorificare Deū,
sive dare gloriā
Deo, & testifica-
ri ipsi bonitatē,
vt Psal 21. & 85.
Tob. 11. Ioan. 9.
Acto. 11. &c.
^b Tract. 100. in
Ioan. & lib. 83.
qq. q. 31.
^c 2. ad Cor. 6.

Vt ad Rom. 9.
ad Ephes. 1. &c.

Tres nota ad
discernendum
vt: úmne officiū
honoris aliquod
sit propriè diui-
num.
Prima nota.

A P O L O G E T I C V S .

peruersitate illud ad creaturam honorandam conferri posse: Cuius generis esse, dixi in altera disputatione, diuinum Missæ sacrificium, in quo diuina persona religiose offertur (quod, qua ratione oppugnet Heerbrandus, suo loco videbimus) & illud item spirituale, quo mens ipsa deuouetur. Addo etiam omnis generis orationem, quæ laudes contineat, diuinitatis proprias.

**Secunda nota di-
uini honoris,**

**Exod. 22.
a Vide D. Aug. li.
10. de ciuitate
Dei. cap. 4.**

**Lib. 20. contra
Faustum Manich.
cap. 18.
Eodem loco.**

**1. Ad. Cor. 10.
Qua ratione ritus
sacrificandi gen-
tilium impius
fuerit.**

**Lib. 2. de doctri-
na christiana. c
25.**

Secundò, si communis consuetudo & quasi ius gentium aut alia lex accommodaret honoris aliquod officiū Deo soli. Sic olim non solum diuina lege, sed etiam communi populorum consuetudine fiebat, ut nemini, præterquam Deo, sacrificare fas esset. Quæ sanè consuetudo quatenus sacrificia Deo, generali mentis conceptu apprehenso, accōmodabat, ne in ipsis quidem Ethnicis culpabilis erat, ut rectè D. Augustinus notauit, sed vim potius legis habebat, ex qua genus id honoris fieret propriè diuinum. Quanquam, ut idem Augustinus ait, hoc Ethnici prauè committebant, quòd sacrificia exhibebat creaturis, hoc est, dæmoniis, sicut Apostolus ait, quæ verè non erant Dei vs. Itaque ritus & consuetudo illorum ex hac parte considerata, impia fuit. Sed cùm dicimus, ex consuetudine, quasi ex lege quadam, diuinum effici posse genus aliquod honoris, nequaquam vim aliquam consuetudini attribuimus, qua parte mala est. Sicut nēque ideo consuetudines quascunq; approbare volumus: cùm nō ignoremus, plurima vitia consuetudine prava sole confirmari. Tantùm hoc ponimus, sicut hominū diversæ conditionis honores consuetudinibus, veluti quibusdam legibus, definiuntur, discernunturque; quod Augustinus alicubi approbat: ita diuini quoq; genus honoris discerni posse communi consuetudine ea ratione considerata, qua nihil peruersi contineat, ut tantè expli- catum

catum est. Quod cùm planum atque expeditum sit, to-
to cœlo aberravit Heerbrandus, cùm huic doctrinæ pu-
tauit aduersari patrum sententias, quas ille contra pra-
uas consuetudines frustra, nihil repugnantibus nobis,
collegit.

Conc. 31. & 88.
& 89. & in ap-
pèdice disputa-
tionis suæ.

Accidit postremò, vt honor aliquis sit diuinus, ob animi intentionem: Si is nimirum, qui officium honorificum usurpat, vult de persona, quā honorat, excitare estimationem eiusmodi, quæ in solam D E I maiestatem conueniat. Nam vt ea intentione officium quasi induitur, nefas est ad alium illud, præterquam ad D E V M honorandum, adhibere. Qua quidem ratione etiam illa honoris officia, quæ indifferenter & ad D E V M & ad creaturas referri solent, diuina fieri possunt.

Tertia nota ad
discernendū, qui
honor fit diui-
nus.

Cùm ergo ex his tribus notis aliqua, vel aliquæ, aut etiam omnes illæ in officio honoris aliquo cernentur, tum id officium censebitur diuinus honor. Non dico, futurum eo ipso, vt officium id omni ex parte rectum sit & gratum D E O; Nam posset nihilominus ex aliqua circumstantia prava reddi vitiosum. Neque enim dignitas officij, neque lex, aut consuetudo communis, qua illud stabilitum sit, neque bona intentio diuinæ gloriæ sufficit, vt actio sit, sicut esse debet, omnibus numeris absoluta. Illud igitur solum volo, officium honoris aliqua ex his tribus conditionibus, aut etiam omnibus illis effici posse aptam materiam religionis erga D E V M, ac proinde diuinum; quod tamen, vt rectè prorsus usurpetur, & D E O gratum sit, circumstantiis pluribus formandum ac perficiendum est, sicut etiam materia virtutum aliarum.

Ad rectum Deli
cultum non satius
esse, diuinū ho-
norem usurpare.

Studeat ergo Heerbrandus hoc intelligere, & si affec-
tus fuerit, accuset crassam ignorantiam suā, quod cùm
eas

A P O L O G E T I C V S

eas discernendi honoris diuini notas posuerim, iudica-
Conc. 33.34. rit, docere me, omnem cultum ex quavis consuetudine
& 35. aut bona intentione adhibitum, eo ipso legitimum esse,
& Deo placere; proindeque nullum esse discrimin inter
Christianorum, Turcarum, Iudeorum, & Gentilium in-
stitutū, modò omnes, se Deum vnum colere, profitean-
tur. Hallucinatus est bonus vir in re non obscura.

N V N C, Q V O D S E Q V I T V R, videamus, quis ni-
mirum censendus sit diuinū honorem creature tribuere,
Quidna sit crea-
turæ diuini ho-
norem deferre
vt Deo.
sicut Deo. Breuiter; Qui illam eiusmodi honore sic affi-
cit, vt ex eo velit ipsi prouenire existimationem, quæ in
diuinam maiestatem solam conueniat. Itaque voluntatis
huius atque intentionis duplex est, diuersa ratione, mu-
nus. Nam & per se quoque honorem ipsum (etiam si alio-
qui indifferens esset) efficit diuinum, quatenus nefas est,
illud tali intentione quasi vestitum ad creaturam referre,
vt antè dictum est, & præterea tanquam manus est & ve-
hiculum, quo is ipse honor, vel ad Deum religiosè, vel ad
creaturam, tanquam ad Deum, impiè defertur.

Conc. 16. & 22. Hoc in disputatione priori mea Heerbrandus non
probauit, vel, vt verius dicam, non intellexit. Itaque licet
in hoc vel maximè controversiæ cardo vertatur, ne tamē
proderet infantiam suam, verbum nullum de fundamē-
to fecit, quo eam ego doctrinam firmaui in hunc ferè

Conc. 22. „ modum. Honorem alicui personæ tum verè impendi-
„ mus, cū efficimus, vt sit suus, ea certaratione, qua in bo-
„ nis etiam ille alicuius numerari, nec postrem o loco solet:
Est autem honor hoc ipso alicuius, quod quantum ex se
est, existimationem illi affert eam, quam potest iuxta ge-
nus proprium excitare: Proinde qui honorem alteri ve-
rè impendit, necesse est velit, illi ex honore accedere exi-
stimationem, honoris generi consentaneā: Consequen-
ter

ter quando diuinum honorem Deo tribuimus, eam existimationem ad illum redundare volumus, quam diuinus honor ex suo genere parit, nempe diuinæ duntaxat maiestati congruentem. Cum ergo quis creaturæ diuino honore sic afficerit, ut similiter velit, ad eam redundare hanc diuinam existimationem, tum illi, ut diximus, verè impedit diuinum honorem, sicut Deo.

Quærat Heerbrandus, vbi nám hæc legerim in scriptura? Respondebo, vbi cunque significatur, idololatras, qui diuinum honorem creaturis dant, conuertere siue mutare gloriam Dei in illas, atque adeò sic illis adhibere cultum, ut adhibere Deo deberet. His & similibus scripturæ locis, si modò cuius iudicio & mediocri eruditione legantur, non alia subiecta sententia est, quam quod idololatræ ipso cultu existimatheum diuinitatis propriam, ut docuimus, volunt creaturæ conciliare. Quod cum Heerbrandus negat, nimis ostendit se Theologum esse non tantum simplicem, sed propè nullum, qui scilicet ignoret, quid cultus, quid honor sit, quid gloria Dei, quomodo in creaturam illa mutetur vel transferatur.

Loci supradicata.

Consideret iterum, quæso, exemplum illud familiare, quo, ut hæc explicaré, in priori disputatione sum usus, & fortè docebitur. Qui in theatris personam sic agunt, ut coram auctore altero diuini cultus ceremonias usurpet, eique tanquam Deo supplicant, à nemine idololatræ iudicantur, cum constet, non illos eiusmodi actione velle opinionem Dei propriam, creaturæ conciliare, sed aliud agere, nempe ut decorum personæ seruent. Hoc igitur evidens argumentum est, voluntatem eam aliquo modo requiri, ut diuini honores creaturæ sicut Deo tribuantur. Itaque si ceremoniam diuini cultus quamcunque coram creatura quis exequatur; constet autem nequa-

Cone. 25.
Exemplum.

A P O L O G E T I C V S

quam illum de illa existimationem diuinitatis propriam commouere velle, hic quidem peccare alia ratione potest, verus tamē idololatra minimē censeri debet. Quare? quia nō verè dat creaturæ diuinum honorem, siquidē nulla ratione vult, id quo ad creaturam potuisset is honor pertinere, nempe vt ad illam redundet existimatio soli D e o conueniens.

Conc. 24. Declaraui hoc item in priori disputatione mea altero exemplo, cuius lucem cum Heerbrandus obscurare non posset, siluit de illo protus, sicut etiam de eo, quod paulò antè ab his, qui personam agunt, petiui. Exemplum fuit hujusmodi: **Quoniam** is verus pecunia^z Dominus est, qui suo illā arbitratu lícitè usurpare potest, nemo alicui donat pecuniam, etiamsi in manum illi eam imponat, nisi animo velit, ipsum pro arbitrio illa vti: Sic quoniam vt probatum est, honor censetur esse alicuius, quatenus ei existimationem per se affert eam, quam iuxta genus suum afferre potest: Idcirco nisi quis aliqua ratione velit ex honore diuino diuinam existimationem creaturæ prouenire, minimē diuinum honorem creaturæ attribuit; ac proinde non est idololatra.

Quadrifariam posse contingere, vt quis diuino cultu velit excitare de creatura existimationem, quæ in soli Dei cadit.

Sed animaduertendū hoc loco diligenter est, diuersis modis, sicut in priori disputatione monui, posse contingere, vt quis existimationem Deo debitam conciliare velit creaturæ. Primum, expressa atque præsenti intentione; quæ summa peruersitas est. Deinde prioris duntaxat intentionis vi; quæ venerationem ipsam creaturæ externam antecederet, non etiam comitaretur. Tertiò tacitè, vt ita dicam, atque implicitè. Quod fieret, si quis vel cupiditate, vel metu, vel cōsuetudine prauq; aut aliter occurreret, generali quadam voluntate statueret, vere attribuere diuinum honorem creaturæ, etiamsi nesciret

ret ipse, aut certe non consideraret, diuinum honorem
hoc ipso vere accedere creaturæ, quod illi existimatio-
nem Deo debitam conciliat. Addo etiam postremò, si
de alicuius animo, cum diuinum cultum usurpat, adeò
non constaret, ut prudenter alij iudicare possent, illum
creatüræ conciliare velle diuinam existimationem. Is
enim significationem quodammodo daret, creaturam
esse diuina existimatione dignam: quo ipso indirectè (si-
cut in scholis loquimur) vellet existimationem eiusmo-
di de creatura commouere, atque adeò diuinum illi ho-
norem quadantenus daret, tametsi non propriè. Cum
autem evidentia inprimis signa atque argumenta decla-
rent, Catholicos nequaquam vlo cultu velle creaturæ
diuinitatis opinionem conciliare, vt in altera disputatio-
ne ostendimus, & nunc etiam suo loco perspicue confir-
mabimus, nemo, nisi stultus aut malitiosus, id illos velle
iudicare poterit: Ut planissimum sit, eos neque hoc po-
stremo modo minùs propriè, neque aliquo ex prioribus,
idololatras esse.

Et verò expressa intentione, non ferè tribuent creatu-
ræ diuinum honorem nisi iij qui simul sint infideles, atque
adeò creaturam insipienter Dei loco habeant. Quanquā
tanta posset esse alicuius malitia, ut quod ipse de creatura
non sentit, hoc tamen expressè velit ab aliis existimari.
Sicut dæmon, quamuis intelligat, minimè se Deum esse,
vult peruersè tamen ab idololatris Deus haberi.

Tacita verò voluntate, tertio, vel quanto modo ex supra
dictis facilius fieri potest, vt eccl qui vltū Deum agnoscat,
& Idololatriæ superstitione exploraram habeat, incautè
tamen illā admittat. Nā & Apostolus idololatras damnat Ad Rom. 1.
quosdā, qui cum Deum agnoscunt, nō sicut Deum glo-
rificauerunt, sed mutauerunt gloriam incorruptibili Dæi.,

G 2 in si-

Quinam soleat
Idololatriam cō
mittere expre-
sa voluntate.

A P O L O G E T I C V S

„ in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & vo-
 „ lucrum & quadrupedum, & serpentū, & coluerunt & ser-
 „ uierunt creaturæ potius quam creatori. Sic Seneca non
 tam veri Dei ignoratione, quam præsa populi consue-
 tudine in Idololatria inductus fuisse videtur, vt illa ciu-

Lib. 6. de ciuitate Dei c. 10. dem apud Augustinum sententia, de Deorum religione,
 declarat. Ita, inquit, adorabimus, vt meminerimus, huius-
 modi cultum magis ad morem quam ad rem pertinere.

Lib. 2. de origine erroris cap. 3. Lactantius item Ciceronem his verbis carpit. Video te
 terrena & manufacta venerari, vana esse intelligis, & ra-
 men eadem facis, quæ faciunt ipsi quos tu stultissimos
Lib. 10. de ciuitate Dei c. 1. confiteris. Similem cæxitatem notauit in Platonicis
 Augustinus.

Exstiratio, foli Deo conueniens, multiplex est. Iam vt variis modis contingit, velle diuinam opinio-
 nem facere creature, atque adeo dare illi diuinum hono-
 rem, sic etiam latè patet hec ipsa diuina opinio, quod plu-
 rimæ sint, quæ de Deo solo sentiri possunt. Quare, si eo-
 rum aliquid in creaturam competere cultu protesteris,
 Idololatriam admittes; etiam si alia pleraque vero Deo
 tribuas. Sic Ethnici vel ob id idololatræ fuerunt, quod
 officiorum prouincias alias aliis creaturis. adscribabant
Conc. 50. Sapi. cap. 13. vt Diis, qui supremam rerum prouidentiam inter se di-
 uisam haberent. Quam superstitionem (quicquid tergi-
 ueretur Heerbrandus) coarguit sapiens, cum eorum no-
 nat stultitiam, qui aut ignem, aut spiritum, aut citatum
 „ aërem, aut gyrum stellarum, aut Solem & Lunam, recto-
 res orbis terrarum, Deos putauerunt. Quorum vanita-
Conc. 49. & deinceps. Item 93. & seq. tem, quam non (vt Heerbrandus ludit) imitentur Ca-
 tholici, cum sanctorum patrocinio vntuntur, suo loco do-
 cebimus.

Nunc ad propositum. Qui nullo modo ex ante dictis,
 hoc est, qui neque expressè, neq; tacite, illa ratione vult
 existi-

existimationem aliquā, D e o debitam, conciliare crea-
turæ, hunc dixi supra verum idololatram nō esse, tametsi
coram creatura diuinum cultum usurpet. Atque eadem
vis est illius sententia, quam aliquoties in altera disputa-
tione repetiui: Si voluntas omnino absit (id est nulla ra-,,
tione ex dictis contingat) excitandi de creatura opinio-,,
nem diuinitatis propriam, posse quidein peccari aliter, ,,
si exerceatur coram illa diuini cultus cæremonia, Idolo-,,
latriam tamen non admitti. „

Conc. 24. &
26. &c.

Quod cùm claris & rationibus & scripturæ testimo-
niis confirmauerimus, iudicet lector, vtrum non stoli-
dissimè scripsit Heerbrandus, stolidam hanc esse do-
ctrinam, putans ea ratione docere nos, quosq; cultus
esse legitimos, & D e o acceptos, modò ex bona profici-
scantur intentione. Non vedit acutus Theologus & in
Apcstolica (vtile ridiculè vocat) Academia Professor,
aliud esse, Idololatriam non admitti, si modis omnibus
volūtas desit excitandi de creatura diuinam opinionem;
quod nos diximus: aliud, eo ipso cultum rectè usurpari, &
omnibus numeris absolutum esse; quod nunquam so-
mniauimus. Notissimū est enim ad actionem in omni ge-
nere perfectam, præter intentionem nō malam, circum-
stantias requiri plures, vt etiam suprà monui, cùm hanc
ipsam Heerbrandi hallucinationem notarem.

Conc. 33. & 34.

Exposui, quidnam particulæ eius definitionis conti-
neant, quam ex diuinis literis Idololatriæ conuenire pro-
bauimus, hoc est, quid honor diuinus sit, quomodo di-
scernendus, quomodo item quamque variis modis crea-
turæ sicut D e o , attribuatur: Ut difficile iam non sit, ad
diadicandum variis in cultibus de Idololatria, regulam
illam applicare, quam ex dicta definitione suprà desum-
psumus, nimirum Idololatriam committi, si & cultus qui-

Summa totius
capitis.

A P O L O G E T I C V S

vsurpatur, diuinus est, & creaturæ ille verè tribuitur, sicut
D E O : Si autem alterutrum horum vel vtrumque omit-
titur, Idololatriam non committi. Nunc reliqua perse-
quamur.

Q V A L E S I T , E T Q V A N T V M I D O L O L A T R I A E P E C C A T V M , E T Q V A M L A T E P A T E A T , E T Q V I B V S M O D I S O L I M A B E T H N I C I S admissum fuerit, itemq; de eiusdem origine.

C A P V T I I I I .

Conc. 60.

DV D I C A V I T Heerbrandus ad controuer-
siam præsentem; vtrum videlicet Ecclesia
committat Idololatriā, nécne, omnino ni-
hil attinere hæc, quæ hoc capite explicanda
proponimus: sed fallitur, aut potius vult fallere. Nā quò
magis perspicitur, qualem, quām apertam, quām exe-
crandam impietatē Idololatria contineat, eò fit istorum
calumnia prudentibus & cordatis hominibus detestabi-
lior, & simul creditu difficultius, sanctam, & Catholicam
Ecclesiam, in qua tot viri pietate doctrinaq; præstan-
tissimi omni tempore fuerunt, eo criminè contamina-
tam esse. Agnoscere item, corū, qui veri idololatræ olim
extiterunt, superstitiones à religionis Christianæ cultu
maximè abhorrentes, quas Ecclesia damnat, & execra-
tur, & propemodum iam ex orbe profligauit, non potest
non conferre plurimum ad illius cognoscendam hac in-
causa innocentiam. Repetam igitur in gratiam lectoris:
ea, quæ breuiter à me, his de rebus, in altera disputatione:
dicta, Heerbrandus minimè oppugnauit.

Idololatriæ virtutis
religioni esse cō-
trarium.

Apparet ex suprà dictis, Idololatriam, cùm super-
stitionis species sit, è diametro cum religione pugnare.
virtute

virtute omnium secundum Theologicas, præstantissima. Nam quam gloriam virtus hæc D E O vt creatori ac summo Domino rerum omnium, vario tum interno, tum externo affert cultu, hanc illi Idololatria eripit, & impie transfert ad creaturam. Est enim D E I gloria præclara illa de ipso existimatio, quam Idololatria, vt diximus, per cultum impium creaturæ conciliat: Nam verissimè D.

Augustinus definiuit, gloriam esse, frequetem dealiquo famam cum laude.

Porro scelus hoc Idololatriæ esse summum, diuinæ literæ declarant apertissimè. Nam & illud primo loco grauissimis verbis vetat diuina^a lex, severa comminatio ne adhibita, &^b scriptores sacri in hoc vitio vituperando sunt verborum ac sententiarum pondere vehementissimi. Denique illa in sacris literis summa est impietatis exaggeratio, si quod flagitium cum hoc comparetur.

Sed & ipsa per se huius sceleris natura atque ratio, superiori capite à nobis exposita, insignem peruersitatem ostendit. Qui enim creaturæ diuinum honorem impedit, is, quantum est in se, D E V M ex suæ maiestatis solo exturbat, creaturamque in eo collocat, cùm fieri nequeat, vt D E V S honorem suum (quem singularem oportet esse) retineat, si cù creatura ille communicetur. Hinc Dominus per Esaiam: Gloriam, inquit, meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

Nunc quoniam Idololatriæ ratio & græuitas satis est perspicua, de illius præterea variis generibus dicendum est. Tria omnino in Idololatria considerare possumus: diuinum honorem, qui exhibetur: animum, quo exhibetur: creaturam, cui exhibetur. Ita ex tripli capite diuersa Idololatriæ genera oriri possunt.

Primo,

Li. 83. qq. q. 1.
& tract. 11a. in
Ioan.

a Exod. 20.

Deuter. 5. &c.
b Psal. 105. Isa. 1.
& 44. Hiere. 2.
& 16. Ezech. 6.
& 14. Osee 8.
Amos 2. Mich.
1. & alia &c.

Vt 1. Reg. 15.

Idololatriæ præ-
uitas.

Cap. 41.

A P O L O G E T I C V S

Quotuplex esse posuit Idololatria. Primò, ex diuersitate cultus diuini, qui usurpat: Secundò ex diuersa dispositione animi eius, qui creaturam diuino cultu prosequitur: tertio ex diuersa cōditione creaturæ, quæ diuino cultu afficitur.

Etsi verò quæcunque differentia ex his capitibus orta, materialis sit, ac proinde advnam speciem pertineat omnis Idololatria; tamen quia eiusmodi capita latè patent, non inutiliter distinguuntur Idololatriæ modi, qui ex illis diuersi profiscuntur. Ergo ex diuersitate honoris diuini qui usurpat, tam varij Idololatriæ modi esse possunt, quam ratio ipsa diuini honoris potest esse varia. Quicquid enim religio Deo debet, hoc totum superstitione impia dare potest creaturæ. Vnde & Beda rectissime dixit, Idololatras nominari eos, qui vota, preces & sacrificia, quæ vni Deo debentur, idolis impendunt.

Secunda diuisio.

Ex diuersa dispositione animi, eius, qui creaturam diuino honore prosequitur, duplex Idololatria distingui solet: Interior vna, quæ aut ex infidelitate procedit, qua puratur creatura esse Deus, aut saltē committitur directa voluntate adhibendi honorem diuinum creaturæ: Exterior altera, quæ non procedit ex eiusmodi infidelitate, voluntatēue directa.

Tertia diuisio, que modos Idololatriæ continent ab Ethniciis & hīm visitatois.

Iam verò ex diuersa ratione creaturæ, cui exhibetur honor diuinus, hæc Idololatriæ genera manarunt olim. Quidam simulachra varia vel hominum vel pœnidum diuinis honoribus affecerunt, quæ credebant esse animata diuinis spiritibus, qui per se valerent & ad nocendum, & ad consulendum multiplici ratione hominibus. Cumque ipsi eiusmodi idola perse conficerent, adeò ab errore non dimouebantur propterea, ut etiam hominis potestatem admirarentur, stolidèque prædicarent, quod si diuinos spiritus cum corporibus colligare, proindeque sibi

sibi fabricare Deos valeret. Ita dæmones, qui se in illis imaginibus colendos exhibebant, miseros artibus nefariis ludificabātur. In qua superstitione Hermetem Trismegistum fuisse, D. Augustinus narrat.

Lib. 8. de ciuitate Dei, cap. 23.

Fuerunt alij, qui & ipsi imaginibus vtebantur, sed ita tamē, vt nō ipsas secūdūm se, sed creaturas alias, quas illæ referebant, diuino cultu afficerent. Atq; hi fuerunt varij. Nam quidam, ex quibus Varro, ad mundū ipsum vel ad varias eiusdem partes accommodabant simulachra. Nāque censem̄bant, Deum mentem esse, quæ tanquam forma vel anima mundo colligata, ipsum ratione ac sapientia gubernaret. Itaque, vt homo et si corpore quoque cōstet, tamen sapiens dicitur, non ratione illius, sed ratione animæ: sic illi mundum propter diuinam illam duntaxat animam ipsi cohærentem, censem̄bant esse Deum.

Teste D. Aug. li.
7. de ciuitate
Dei, ca. 6. & 16.

Ergo hi simulachrum Iouis ad mundum totū, Apollinis ad Solem, Diana ad Lunam, Vulcani ad ignem, Neptuni ad aquam, & sic alia ad alias mundi partes significandas referebant. Sic fiebat, vt creaturā pro Deo stultissimē venerarentur. Nam quicquid est quasi pars & forma substantiæ mundi (quod isti diuinam mentem putabant) id totum creatura sit, est neceſſe. Maximē, quod, vt^a Augustinus sensit, quemadmodum ipse mundus in plures partes diuisus est, sic illi diuinam eiusmodi mentem in plures partes diuidebant; quæ partitio nisi in creaturam cadere non potest.

a Eodem. lib. 7.
cap. 6.

His adhuc fuerunt alij crassiores, qui simpliciter eos, b vt videre est quos proditū^b est homines fuisse ferè flagitosos, Saturnum, Iouem &c. per ea simulachra, vt Deos, venerati sunt. Quam vanitatem illi etiam qui ex Ethnicis fuère sapientiores, perspexerunt. Nā & ideo M. Varro^c aiebat, religionis hunc modum ad Theologiæ genus μνθκοp, id est

b apud Aug. lib. 8.
de ciuit. ca. 5. &
Lactantium lib.
1. de falsa relig.
c. 8. & deinceps.
c Apud D. Aug.
lib. 6. de ciuit. ca.
5. & 6.

A P O L O C E T I C V S

est, fabulosum, pertinere; cùm tamen idem suam illam Theologiam quæ, vt memorauimus, mundum ipsum facit D E V M, naturalem ac physicam appellat.

Vide Platonem
in Epinome &
in Phædone &
D. Aug. lib. 8. de
ciuit. ca. 6. & 12.
& lib. 10. cap. 1.

Iam Platonici, et si vnum esse verum ac summū Deum agnoscerent, aliis tamē præterea spiritualibus creaturis, quod D e o similiores essent, cultū diuinū tribuebant. In his, primum locum dabant substantiis separatis, quas illi Deos, nos Angelos nominamus: Secundum, cœlestium corporum animabus: Tertium dæmonibus, quos aérea quædam esse animalia, opinabantur: Postremum animabus hominum, quas pro vniuersitate meritis ad Societatem vel dæmonum, vel Deorum post mortem ascisci credebant.

Possimus his adiungere alios non dissimiles religiōnum errores, quibus, nostra memoria, tum in Oriente, tū in Occidente, per IESV C H R I S T I gratiā, indies liberantur hi populi, qui Christiana sacra suscipiunt. Sed cùm Euangelij luce, secundūm certissimas Prophetarū prædictiones, Idololatrię nox, magna sit iam ex parte depulsa, hæc ipsa fortasse, quæ de variis Idololatriæ generibus attigimus, nimis multa erunt. Nam quod hæretici etiam nū huius criminis Ecclesiam accusant, id verò quām stultè, vel impie potius ac sceleratè, faciant, paulo pōst nullo negotio demonstrabimus.

Ezai. 2. & 19.
Ezech. 30. Zach.
13. Sophonias. 2.
Qua de re vide
Aug. lib. de diu-
nione dæmo-
num ca. 9. & lib.
1. de consensu
Euangel. ca. 19.
& lib. 8. de ciuit.
ca. 23. vbi refert.
Hermete id præ-
sensisse.

Quæ fuerit ori-
go idololatriæ.

Sap. 14.

Nunc de Idololatriæ origine breuissimè dicamus. Ea quidem ex parte ipsius hominis fuit partim affectus erga creaturem nimius, partim veri D e i ignoratio cum mentis quadam stupiditate coniuncta, ob quam facile fieri potuit, vt specie ipsa creaturarum atque decore, tanquam muscipula, vt in libro Sapientiæ est, insipientium animi caperentur.

Ibidem , , Acerbo luctu, inquit sapiens, dolens pater citò sibi rapti

rapti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc quasi homo,,
mortuus fuerat, nunc tanquā Deum colere cœpit, & cō-,
stituit inter seruos suos sacra & sacrificia: deinde interue-,,
niente tempore, cōualeſcente iniqua consuetudine, hic,,
error, tanquam lex, custoditus est. Et infrā: Hæc fuit vitę,,
humanę deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus de-,,
seruientes homines, incommutabile nomen lapidibus,,
& lignis imposuerunt. „

Ac alio rursus in loco: Vani autem sunt omnes ho-,, *Sap. 13.*
mines, in quibus non subest scientia Dei, & de ijs, que vi-,,
dentur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est; ne-,,
que operibus attendētes, agnouerunt, quis esset artifex, „,
sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gy-,,
rum stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem & Lunam,,
rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Quorum si,,
specie delectati Deos putauerunt, sciant, quanto iis Do-,,
minator eorum speciosior est. „

Sed in primis malignitas dæmonis, huius impietatis
origo fuit, qui mira calliditate, dum in simulachris vel
per respōla vel per varia facinora cæcos mortales illudit,
suum Deo gloriam eripere, sibiique eam vendicare est
conatus. Quo factum, ut omnes Di gentiū tandem fue-
rint dæmonia. Etsi enim alij alias creaturas diuino hono-
re afficiebant, cùm ab his beneficia se accipere existima-
bant, tamen quia adorare quoque intendebant id, à quo
re ipsa eiuscemodi officia proueniebant, dæmonē etiam
hoc ipso omnes venerabantur.

De initio porrò Idololatriæ, quod ad tempus ipsum
attinet, longum esset dicere: Tractat ista diligenter La-
ctantius, qui & refert, Melissum Cretensium Regem co-
lendorū Deorum omnino primum auctorem extitisse, „.
hunc illis primò sacrificasse, ac ritus nouos sacrorumque

*Vide Lactantii.
lib. 2. de origine
erroris. cap. 17.*

Psalm. 95.

H 2 pom-

*Lib. 1. de falsa
relig. cap. 22. &*

A P O L O G E T I C V S

pompas introduxisse. Idem Romanis, ait, eiusdē superstitionis Sabinum Regem auctorem fuisse. Apud Græcōrum lib. 8. Etymolog. c. 11. & Eusebiū in Chronicis, circa anni mundi 3650. & Bero sum in vita Nini Regi Babyloniæ. Vide Isidorum Etymolog. cos verò Prometheus primò simulachra de luto finxisse fertur: Item Cecrops Rex, cùm primò bouem immolaret, Iouem inuocauisse. Ninus quoque, tertius Babiloniæ Rex, dicitur primò templum & statuas erexisse Belo parenti. Sed de his quidem hactenus.

C V L T V M I N E C C L E S I A

CATHOLICA SANCTE V S V R P A T V M , AB IDOLOLATRIÆ RATIONE SVPERIUS TRADITA,

& confirmata Ethnicorum exemplo, longissimè abesse:

Quod primū in adoratione sacrofæcta Eucharistia demonstratur.

C A P V T V.

DI SPVTATIONEM nostram initio, vt ad Heerbrandi captum illam accommodaremus, hoc syllogismo conclusimus: Idololatria est, diuinum honorem creature conserre sicut Deo: Hoc autem non faciunt Catholici, cùm sacrofæctam Eucharistiam, Sanctos, sacras imagines & reliquias venerantur: Nequaquam igitur sunt, vt hæretici mentiuntur, idololatræ. Priorem ex his duabus propositionibus assumptis hactenus & probauimus & exposuimus, ac veterum idololatrarum exemplo, verissimam Idololatriæ rationem continere, ostendimus. Supereft, vt deinceps posteriorem confirmemus. Quanquam hoc quidem in priori disputatione nostra sic præstitimus, vt cessisse propemodum in hac parte Heerbrandus videatur. Tantùm enim affert extra rem aliqua, & quedā item repetit, ac multiplicat similia, quæ sunt à nobis antè iam explicata.

Ac

Ac primum animaduerti velim, cùm quæritur, vtrum Catholici aliquo in cultu diuinum honorem creaturæ, sicut D E O, tribuant, factum quidem vnum extra controuersiam ponit, & de facto altero disceptari. Nam conuenit inter aduersarios & nos, Ecclesiam eo genere cultus ac cæremoniæ solere vti, quod omnium patet oculis. Quo posito, de altero facto controuersia est, videlicet num Ecclesia genus id cultus per se conspicuum, ea ratione atque animo usurpet, vt simul diuinos honores ad creaturam, tanquā ad D E V M, verè transferat. Vt, si cùm euidenter constat, aliquem ab altero pecuniæ summam v.g. accepisse, quæratur de facto rursum, quanam ratione acceperit; in uitione altero, an lubenti?

Quapropter meminerit, quæso, Lector, controuersiam eam, quæ nunc expedienda restat, vtrum scilicet Catholicici creaturæ sicut D E O diuinos honores deferant, propriè quidem versari in facto; quod veré an falsò Catholicis imputetur, Scripturæ sacræ testimonio minimè definiri queat. Possimus sanè ex diuinis literis docere, quid sit Idololatria, nimirum (vt probauimus) diuinum honorem creaturæ, sicut D E O, tribuere: Item diuinum honorem esse, quidquid accommodatè geritur ad extingtam opinionem soli D E O congruentem: & denique eos creaturis sicut D E O tribuere huiusmodi honorem, quibus aliqua ratione in animo est, conciliare creaturæ existimationem diuinitatis propriā. Sed vtrum id ipsum Catholicī aut alij faciant necne, non magis ex diuina Scriptura determinari potest, quam, vtrum is furtum vel homicidium v.g. patrauerit, necne, qui furti aut homicidij accusatur. Itaq; mirabiliter ineptus est Heerbrandus, cùm vitio mihi vertit, quod scripturæ auctoritate nō euicerim, Catholicos nullo in cultu diuinū honore creature

Hoc sicut

Disceptationem
facti esse eā, qua
quæritur, vtrum
Catholicī adhi-
beant diuinum
cultum creatu-
ris, necne. Pro-
inde nō satis so-
briè Heerbran-
dū requirest hoc
loco scripturas.

A P O L O G E T I C V S

Conc.3. & alias. sicut D E o deferre, atq; adeò Idololatriam illos minimè committere. Credo paulatim isti scripturas introducent in forū, vt quod ad facti quoq; inficiatioñē vel probationē attinet, vice testiū sint. Quo nihil singi potest absurdius.

Catholicos nullo cultu adhibere diuinos honores creature, vt Deo.

Velint ergo nolint aduersarij, de calumnia cōvincen- tur, ea Catholicorum innocētiæ probatione; quæ ex ipsa ratiōe facti peti potest, hoc modo; Diuinoshonores crea- turæ, sicut D E o, illi habent, qui de ipsa excitare opinionē D E o soli congruentem aliqua ratione volunt, vt estantè demonstratum: hoc nequaquam volunt Catholici, cùm sacrosanctam Eucharistiam, Sanctos, sacras imagines & reliquias colūt: rectè igitur assumptum est, illos minimè honorem diuinū aliquo istorū cultu, tribuere creature, sicut D E o, proindeq; ab Idololatria longissimè abesse.

Hoc vt doceamus, aperienda sigillatimatq; ordine est ratio, quam in unoquoq; cultu istorum seruat Catholica Ecclesia. In adoranda Eucharistia diuinum quidem illa usurpat honorem, sed per illum non de substantia panis, (quam, peracta cōfessione, minimè permanere agno- scit) non de ipsis accidentib^o, non de aliqua omnino crea- tura; sed de Christo Deo ac Domino nostro, qui sub pa- nis accidētibus admirabili modo continetur, existima- tionem vult diuinā excitare. Itaq; diuinum honorē non ad creaturā idololatrīcē, sed ad Deum, nempe Christum religiosē refert. Quæ res cum in facto consistat, abunde publica atq; assidua Ecclesiæ protestatione probatur.

Cap 3. Atque hæc breuiter summa est eorum, quæ pluribus in priore disputatione docuimus, vt adorationē Eucha- ristiæ ab Idololatria vendicaremus. Vbi priuū carpit Heerbrandus, quod C H R I S T U M D E V M ac Dominum nostrū in hoc sanctissimo Sacramēto contineri dixerim, non facta mentione humanitatis illius. Videtur, inquit, Hispanus Nestorizare, dum C H R I S T U M D E V M passim adesse

Conc.64. , ,

adesse dicit, separans ac diuidens naturas. Mihi verò vi-,,
detur Heerbrādus potius magna laborauisse penuria ar-
gumentorum, quæ hoc loco obiiceret, quandoquidē ad
tam frigidam, tam puerilem cauillationem sese demisit.
Propositum eo loco mihi erat ostēdere, latrīæ cultūm sa-
crofanc̄tæ Eucharistiæ adhibitum, cùm ad verum D E V M
referatur, Idololatriā nō esse. Hoc vt probarē, necessariò
mihi diuinitas C H R I S T I Domini commemoranda fuit,
(quod tamen vix feci sèpius, quā semel) humanitatis item
mentionē in eiusmodi controversia facere nō attinebat.
Quid igitur? nū illā ideo à diuinitate distraxi, vel inficia-
tus sum, quoniam de illa tacui? Quoties in scriptura Chri-
stus dicitur Deus, humanitate tacita? Nestorizare, inq. t.
videtur Hispanus. Credo verius visum Heerbrādo voca-
bulū ad conuictiandū aptū, & ideo ita illum lusisse, tametsi
rem subiectā minimè teneret. Nestorij namq; hæresis vt
ex actis Concilij Ephesini constat nō fuit, Christū, Mariæ
filium, esse verum D E V M, quod ego dixi, sed potius esse
purum hominem, aliamq; personam à filio D E I æterno.

Fātetur præterea Heerbrādus in Eucharistia C H R I-
S T Y M adorandum esse, tametsi (quod alioqui vrgere isti
solent) non ideo præcipue in Sacramento ille sese sistat.

Ceterū Idololatriam esse ait, Eucharistiam quoq; ado-
rari, quoniā sit creatura. Dissimulauit videlicet, aut non
intellexit, quod in disputatione mea ex doctrina Cōciliij
Ttidentini annotavi, Catholicos Eucharistiam adorare,
idipsum esse; G H R I S T Y M sub speciebus latentē adorare.

Nam ob admirabilē coniunctionē C H R I S T I cū iis acci-
dētibus fit, vt cuius venetationis ille, in sanctissimo Sacra-
mento existens, terminus p se ac veluti scopus est, eiusdē-
ctiā ipsa accidentia terminus esse quadā ratione cēsan-
tur: nō quidem per se, quasi illis itein, vt Christo, venera-
tione cōcilietur diuina existimatio, sed per accidēs, vt lo-
quuntur,

a Matt. 16 Ioan.
11. & 20. Marci
1. ad Rom. 9. ad
Gal. 1. Ioan. vlt.
& aliās.

Heerbrandus
qualisnam fue-
rit Nestorij er-
ror ignoravit.

Conc. 63.

Conc. 69.

Conc. 65.

Sess. 13 cap. 5. &
can. 13.

Qua ratiōe ado-
ratio latrīæ per-
tinere dicitur e-
tiā ad ipsas spo-
cies sacramenta-
les.

A P O L O G E T I C V S

quoniam, eo ipso videlicet, quod sunt aliquid **C H R I S T I**, ut in Sacramento quidem existit. Itaque ut hominem album, vestitum &c. venerari dicimur, tametsi honorem ad solum hominem per se referamus, ad vestes autem & albedinem non nisi per accidens, ut sunt aliquid illius: Sic verissime censemur Eucharistiae exhibere latriam, quam uis illam per se non ad species sed ad **C H R I S T U M**, speciebus contentum, dirigamus, ad species autem ipsas per accidens, ratione iam dicta.

Conc. 67. & 69.
&c.

Distrahit igitur Heerbrandus res coniunctissimas, cum toties, absqueulla probatione, separat adorationem **C H R I S T I**, ut existit in Eucharistia, ab adoratione Eucharistiae, ut continet **C H R I S T U M**. Nam idem adorationis modus pertinet ad utrumque, tametsi diuersa ratione, ut est expositum. Quod quidem Concilij Tridentini Patres non obscurè indicauerunt, cum pro eodem accipiunt, **C H R I S T U M** Dominum in sancto Eucharistiae Sacramento adorari cultu latræ, & latræ cultum, qui Deo debetur, huic sanctissimo Sacramento^b in veneratione exhiberi.

Con. 66. & 68.

Quare quod in auctoritatibus aliquorum patrum a me pro adoratione Eucharistiae citatis, Heerbrandus excipit, illos non dicere, adorandam esse Eucharistiam, sed **C H R I S T U M** in Eucharistia, omnino nihil obstat, cum

Epistola. 10 ad. Honoratum, &
in Psal. 21. enarratione. 1.

Conc. 68. & 69.

tantundem utrumque valeat. Neque ego ex Augustino citavi illa verba: Adorauerunt Eucharistiam & manducauerunt, ut Heerbrandus fingit, cum ait, me ideo Augustini locum deprauare. Tantummodo locum ipsum, prætermisis Augustini verbis, indicaui. Ex quo, & aliis etiam, luce clarius est, Augustini sententia, Eucharistiam, ut **C H R I S T U M** continet, adorandam esse. Quod^b & alii patres docent. Neque

Conc. 54.
a In Psalm. 48.
enarr. 1. & in
Psal. 98.

b Ambr. li. 3. de
Spiritu Sancto.

ca. 12. Gregorius Nazian. in oratione de laudibus Gorgoniae Sororis, **Cyrillus Hierosolymitanus** ca-

tech, **Mytagogica. 5.** Chrysost. Homilia 24. in 1. epist. ad cor. &c.

Neq; eadem ratio suppetit, vt res aliæ, in quibus Deus est, aut peculiariter etiā operatur, adorentur; sicut Heerbrandus argutatur. In Eucharistia siquidem, modo prorsus admirabili accidentibus panis & vini subest CHRISTVS. Et licet non hæc illi tanquam subiecto inhærent, aut hypostaticè coniungantur, quia tamen ad illū certa quadam & peculiari ratione pertinent, Eucharistia simpliciter adoratur, cùm adoratur in illa Christus.

Con. 79. & 79.

Verū enimvero difficile non est, animaduertere, quid agant isti, quando ita studiose negant, Eucharistiam esse adorandam. Nolunt venerationem etiam externam CHRISTO Domino in Eucharistia exhibere. Quod dogma facilius se retinere posse arbitrantur, si inficiuntur, Eucharistiam, quæ externa res est, venerandam esse. Ita Heerbrandus, quod antea simpliciter confitetur, CHRISTVM Dominum in Eucharistia adorandum esse, postea obiter, tanquam puderet eum tam vani dogmati, declarat, faciendum esse eo modo, quo Deus præcipit, nempe in Spiritu & veritate (id est, vt isti deprauare solent) interiori duntaxat adoratione.

Conc. 63.

Conc. 79.

Ioann. 4.

Sunt illi hac in parte inhumani, neque intelligunt, quod à D. Ioanne Damasceno præclare notatum est, quoniam ex natura dupli constamus, spirituali & corporeâ, duplîcem quoque nos adorationem debere Deo, atque adeò etiam Christo seruatori nostro, interiorem vnam, alteram exteriorem, quæ ab interiori proficiscatur. Vtramque adorationem cùm adhibemus, tunc demum perfectè elucet in veneratione humanitas. Tunc verissimè in spiritu adoramus & veritate, quæ in consensione quoque opéris externi, cum interna mentis deuotione cernatur. Ideo Deus tametsi purissimus Spiritus atque inuisibilis sit, non solo tamen Spiritus nostri^a Sa- a Psalm. 50. crificio

A P O L O G E T I C V S

a Ost. 14. sacrificio, sed² vitulis etiā labiorum, hoc est, sacrificio laudis & orationis delectatur, et varia item religionis cæremonia, qualis sine controversia in Sacramentorum vsu adhibenda est.

*Cur externave-
neratio adhibe-
da.*

b Con. 73. &
deinceps, prefer-
tim. con. 78.
c Cypria, in ser-
mone de coena
Dñi Aug. serm.
28. de verbis Do-
mini & lib. sen-
tentiarum Pro-
speri ex eodem.
Ambr. lib. 4. de
facram. ca. 4. &
li. de his qui ini-
tiantur my-
steriis cap. 9. ””
Hieron. in 14. ””
ca. Marci. &
Greg. 4. dia. ””
log. cap. 58. ””
Anselmus in cō-
mēt. super. 1. ad
cor. 11. Isidorus
lib. 1. de ecclēsī-
ficiis officiis ca-
p. 8. Bēda in li. de
mysteriis missa.
Bernar. in serm.
de coena D. Basilius in li. de ritu
missæ Greg. Nic-
fenus in lib. de
mysticā vita Mo-
ysi. Cyrillus Hie-
rosol. in catech.
myflag. 4. Chry-
soft. in serm.
de encenziis. ””
d Matth. 27.
Marci. 14. ””
Luc. 22. ””
e Ioan. 6.

ratione quæ secundūm humanitatis naturam in primis est, DEO obsequiamur, augeamusq; , vt sit, spiritus deuotionem. Ergo Heerbrandus, non modo pertinax est & agrestis & inhumanus, quod adorationis internæ, quam ait se adhibere CHRISTO, nolit dare significationem.

Sed argumentatur præterea hic panista.^b Pontificij stetius cap. 9. ”” docent Eucharistiam latria esse adorandam: sed in hac ca. Marci. & Greg. 4. dia. ”” panis est & manet: consequens ergo est, ipsos idololatras & artolatras esse. Primum ne si CHRISTVS quidem in Anselmus in cōmēt. super. 1. ad cor. 11. Isidorus lib. 1. de ecclēsī-ficiis officiis cap. 8. Bēda in li. de mysteriis missa. Bernar. in serm. de coena D. Basilius in li. de ritu missæ Greg. Nic-fenus in lib. de mysticā vita Moysi. Cyrillus Hie-rosol. in catech. myflag. 4. Chry-soft. in serm. de encenziis. ”” d Matth. 27. Marci. 14. ”” Luc. 22. ”” e Ioan. 6. Eucharistia impanatus esset, vt pistores isti volūt, sequetur necessariò panilatras vel artolatras esse, qui Eucharistiam, hoc est, CHRISTVM in pane adorarent. Nisi velit etiam ridiculè Heerbrandus vestilatras quoq; illos omnes facere, qui CHRISTVM vestitum adorauerunt. Deinde substantiam panis, peracta consecratione, restare, me-rum est istorum brotistarum siue panistarū commētum: quod non modo cum concordi patrum sententia, sed etiā cum^c Scriptura ipsa, atque adeò cum CHRISTI verbi pugnat; ex quibus aperte constat, non aliam ipsum A postolis substantiam quam corporis sui in coena præ-solit. in serm. buisse. Accipite, inquit, & comedite; Quid? Hoc/substā-tiam totam, quam manibus tenebat, demonstrat) est cor-pus meum. Et^d alibi, Panis, inquit, quem ego dabo, Caro

Verūm

Verum non attinet obiter perstringere omnia, quæ ad eam controuersiam spectant. Videamus solùm quæ ratione nitatur^a Heerbrandus CHRIS TVM impanare. a Conc. 73. Apostolus,^b inquit, Eucharistiam panem vocat. Sæpe b. Ad Cor. 11. iam est & rectè à Doctoribus Catholicis responsum, in Scriptura interdum eius rei vocabulo nominari aliquid, cuius^c similitudinem refert, aut efficiendi virtutē^d imitatur, aut etiam ex qua^e confectum est. Itaq; Eucharistia panis dicitur, quia panis videtur, quia ut panis reficit, quia ex pane confecta est.

^f Vrget deinde verba Irenæi^g qui Eucharistiam ex duabus rebus constare dicit, terrena & cœlesti. Nos cùm (terrena res) vocabulum commune sit accidentis & substantiæ, rectè terrenam rem accidentia panis interpretabimur, quæ vñ à cum substantia panis ex terrestri materia sunt facta. Quæ responsio cùm ab Heerbrando refutari non potuerit, abunde sufficit. Nam quòd admonet^h ne Caluinizem, similiter rem cœlestem interpretando non corpus CHRISTI, sed accidens corpori CHRISTI, facit perridiculè. Quid enim obstat, quo minùs, res, cōmune vocabulū, ac modetur eo loco & ad accidentia panis & ad substantiam ipsam corporis CHRISTI significandam?

Profert quoq; Gelasij testimoniū huiusmodi: Sacra-ⁱ, Conc. 75. menta quæ sumimus corporis & sanguinis Christi, diuina res est: propter quod & per eadē efficimur diuinæ cōfonsortes naturæ: & tamen non desinit substantia vel natura panis & vini. Fertur Gelasius quinq; libros cōtra Nestoriū & Euthichē scripsisse, neq; inter illius opera libel-^j, Vide Platinam, lus ille ex quo hoc testimoniū desumptū est, numerari solet. Itaq; nō leuiter quidā suspicātur fragmētū illud Caluinistarū etiā opa Tiguri recusum, Gelasij nō esse; sed cuiusdā potiū Gennadij, Massiliensis Ecclesiæ presbyteri fertur scripsisse etiā cōtra Eutichen, & sæpe aliās errauit.

A P O L O G E T I C V S

Quanquam nec desunt qui testimonium adducunt, cu-
iuscunq; tandem illud sit, ita exponant, vt non sit sensus,
substantiam vel naturam panis, peracta consecratione,
secundum essentiam permanere, sed secundum virtu-
tem atque efficaciam reficiendi, vel certe secundum sub-
stantiaz genus, quod in corpore C H R I S T I itidem repe-
ritur: Sicut illud etiam Ambrosianum exponi solet: Si
tanta vis est in sermone Domini I E S V, vt inciperet esse,
,, quod non erat, quanto magis operatorius est, vt sint, quæ
erant, & in aliud conuertantur. Qui tamen disertè nihili
lominus docet, efficacia verborum C H R I S T I, naturæ
& li. 6. de Sacra-
mentis c. 1.
Ibidem, & ca. 5.
mentis c. 1.

lominus docet, efficacia verborum C H R I S T I, naturæ
institutum (vt ille loquitur) mutari, atque adeò panem
minimè superesse. Quòd si maximè Gelasius tanquam
doct̄or aliquis, nihil vt Pontifex determinans, & vnuſ
item aut alter ex patribus hac in re lapsus errore fuisset,
habemus certè pro veritate transubstantiationis nubem
aliorum testiū, vt magnasit Heerbrandi temeritas, quòd
auctoritate patrum, quam solet alioqui floccifacere, no-
biscum audeat decertare.

Quanquam non miror, eundem esse temerarium,
qui sit etiam insanus. Sic enim Cyrillus Alexandrinus
appellauit eos, quorum sequitur Heerbrandus hæresim,
cùm contendit, Eucharistiam citra vſum non consistere,

In epistola ad
Calloſyrium.

Christum D. in
vſu tantū Eucha-
ristie, præsentem
adesse, probari
non posse.

Christum D. in
vſu tantū Eucha-
ristie, præsentem
adesse, probari
non posse.

Quanquam non miror, eundem esse temerarium,
qui sit etiam insanus. Sic enim Cyrillus Alexandrinus
appellauit eos, quorum sequitur Heerbrandus hæresim,
cùm contendit, Eucharistiam citra vſum non consistere,
nec in illa C H R I S T V M adesse. Nunquam verò ex Scri-
ptura aut Ecclesiastica traditione isti probabunt, conse-
crandi virtutem ea lege diuinis C H R I S T I verbis inesse,
vt in Eucharistia ille non sit, nisi cùm sumitur, aut nisi il-
lico sumatur. Nam quòd C H R I S T V S Dominus dixit:

^a Matth. 27. , , ^b Luc. 22. , ,

Accipite ^a & comedite, hoc facite ^b in meam commemo-
rationem, declarat, quid tunc factum sit, nimirum idem,
quod nunc etiam in Ecclesia ſæpe fieri solet, cùm post
consecrationem nō à ſacerdote ſolū, ſed ab aliis etiam
sumitur

sumitur Eucharistia. Item docet Dominus in sui memoriā id esse faciendum, quotiescumque fit, sicut Apostolus apertius exponit. Sed quid hæc ad legem illam, quam isti sine verbo villo D E I, verbis C H R I S T I p r æ s c r i b u n t, ne scilicet vim consecrandi habeant, nisi statim v s u s con sequatur. Vbinam C H R I S T V S hoc dixit? At ille non nisi ad v s u m p r æ s e n t e m consecravit. Quid tum? Ideōne conditionem apposuit, vt non aliter consecratio esset efficax? Colligant par i ratione, necesse esse, vt agnus quo que Paschalis ante consecrationem edatur: Item vt non nisi nocte in cœna mysterium hoc peragatur, &c. quia C H R I S T V S Dominus non nisi istis circumstantiis consecravit. Ista sunt scilicet aperta illa & plana scripturarum testimonia, quibus importuni scripturatores isti nugantur, se sua dogmata confirmare. At repositio ista vel cu- , , Conc. 83. stodia Eucharistiæ (inquit Heerbrandus) in Ecclesia pri mitiua v s i t a non fuit. Perspicuum mendacium; cùm Clemens primus inter alias constitutiones Apostolicas referat vnam, quæ sic habet: Postquam omnes communi cauerint, inferant diaconi reliquias, quæ supersunt, in pastophorion, id est, in tabernaculum, vt nunc vocant. , , Lib. 8. de consti tutionibus Apo stolicis. Eter Conc. Ancirano. c. 6. & Nicen. 1. Câ. 12. col ligitur, cōsue tudinē affer uādi Eucha ristiæ pro in firmis esse an tiquissimam. Quod vt dili gēter fiat, etiā statuitur in Conc. Later. sub Inno. 3. et Aurelianensi & aliis. Conc. 83. De consecrat. d. 2. can. trib.

Sed & in decretis eodem loco, quem Heerbrandus citat, hæc eiusdem Clementis sententia refertur: Tribus gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secreto rum, id est, presbytero, & diacono & ministro, qui cum timore & tremore clericorum, reliquias corporis Do mini custodire fragmentorum debent. Quare quod ex eodem ibidem refertur, vt tanta in altaria holocausta offerātur, quanta populo sufficeret debent, quod si reman ferint, in crastinum non referuentur, sed cum timore & tremore clericorum & diligentia consumantur; non potest habere eum sensum, quem isti volunt, nempe extra

A P O L O G E T I C V S

vsum non manere in Eucharistia corpus Domini; sed (quod tunc fortè sic expediebat) cauetur, vt in glossa notatur, ne in crastinum, ad vsum certè communicandi populi, reseruarentur hostiæ consecratae, quando non esset ob aliam causam necesse illas ipsas reseruare. Atq; eòdem Conc. 84. & 85. pertinent Origenis & Hysichij testimonia ab Heerbrando citata.

Conc. 22. & 23. & 81. Quod verò contendit præterea Heerbrandus, id est lolatriam esse, sacrosanctam Eucharistiam ad sacrificandi etiam vsum conuertete, eandem impietatem & crassissimam hominis ignorantiam redolet. Nihil enim minus ea ratione fit, quām vt diuinus honor creaturæ deferratur, siquidem ad verum D E V M hoc quicquid est cultus pertinet. Neque verò alia ex parte illegitimum censeri potest hoc officij genus, cùm vniuersa Ecclesia Catholica, illis C H R I S T I verbis, hoc facite in meam commemorationem, semper intelleixerit, potestatem sacerdotibus noui Testamenti factam esse, offerendi sanctam Eucharistiam, sacrificium & hostiam D E O acceptissimam. Quem cultum (quoniam alterius loci est disputatio hæc) vno tantum Esaiæ testimonio nunc asseremus, quo simul sacrosanctam Eucharistiam extravsum consisteret liquido confirmatur.

Vt videre est de consecratione d. 1. & 2. per plures canones, ex Cœiliis & summis pontificibus & patribus de sumptos. Isai. cap. 56. Lib. 5. commen. in eundem pro phetam. Is igitur de hostiis ac sacrificiis noui Testamenti, vt exponit Cyriillus Alexandrinus, in hunc modum vaticinatur: Et filios aduenax, id est, gentes, qui adhærent Dominino, vt colant eum & diligent nomeneius, vt sint illi in seruos; omnem custodientem Sabbathum, ne polluat il lud & tenentem fœdus meum, adducam eos in montem sanctum meum, & letificabo eos in domo orationis mee, holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, qui a domus mea, domus orationis vocabitur

bitur cunctis populis, ait Dominus Deus, qui congregat dispersiones Israël; adhuc congregabo ad eum congregatos eius: omnes bestiae agri venite ad deuorandum, vniuersae bestiae saltus.

Cum Propheta hoc loco de domo materiali Dei, hoc est, de templo pronunciet (vt Christus hunc locum citans interpretatur) consequitur de hostiis illum, non spiritualibus modò, verum etiam sensibilibus, hoc est, de Eucharistia variis in locis (secundum prædictionem Malachiae) in altari quoque materiali oblata, vaticinari. Matth. 21. Malach. 1.

Vnde & bestias agri, hoc est, gentes prauis moribus priùs extra Ecclesiam efferatas, ad comedendum inuitat. Sicut etiam apertius 70. interpres verterunt, omnes bestiae agrestes venite comedite, omnes bestiae sylvae. Quarè, frendeant licet VViclephistæ & Lutherani, legitimus in Ecclesia cultus est, Eucharistiam nō ad sumendi solùm, sed etiam ad sacrificandi usum conferre, atque adeò ad propitium reddendum Deum.

Quod autem postremò Heerbrandus ait, verba, quibus Ecclesia Catholica ad consecrandum utitur, incantationem magicam continere, quoniam particula, enim, Euangelicis verbis sit addita, & peculiari quadam anhelitus respiratione, ut ipse fingit, & mussitando sint ea verba pronuntianda, merè nugae sunt, quæ apud homines mediocriter cordatos nulla confutatione indigent. Sed neque hoc loco necesse est de mysteriis litigare, quæ Gabriel in quinatio numero verborum consecrationis, non quidem necessariò, sed tamen non male inquirit, constat enim placuisse quoque sanctis Patribus studium id animaduertendi rationes ac mysteria numerorum. Quarè nō debuit Heerbrandus Gabrielem, virum egregièdum ac piuum, & popularem suum, eo nomine irridere.

VENE-
b Conc. 91.

Super can. Missæ
lecti. 38.

a Hiero. in c. 11.

30. & 40. Ezech.

& alias psalm.

Aug. tract. 17. in

Io. & q. 2. super

niferos, & aliás.

Ambr. li. de Noë

& Arc. c. 12. &

li. 2. de Abraham

c. 9. & c. Greg. li.

1. in Iob. cap. 12.

& aliás.

VENERATIONEM SAN-
CTORVM NIHIL PENITVS HABERE
CVM IDOLOLATRIA COMMVNNE.

CAPVT VI.

SANC TIS adeò non deferunt Catholici diuinoshonores, sicut D E O, vt ne honor quidē, quem in eorum veneratione usurpant, sit diuinus, sed à diuina potiùs maiestate maximè alienus. Quod vt in priori disputatione nostra doceremus, huiusmodi partitione vñi sumus: Sanctos omnino veneramur, cùm aut ab his, vt apud Dominum nobis suffragentur, petimus; aut ipsum etiam Deum oramus, vt illorum meritis adductus, nobis, quod optamus, imperiat; aut in illorum memoriam templa extruimus, vel sacra facimus, vel statim diebus feriamur, quidpiámue illis promittimus; aut illorum sanctimoniam admiramur vel prædicamus, vel etiam officiis aliquibus testamur, vt genuflectendo, vt percutiendo pectori, aliisq; huius generis actionibus externis.

Qui intercessione ac meritis sanctorū iuuari cūpiunt, eo ipso aperte significat, se pro D i ñ illos minimè habere. Quæ si expendantur singula, nihil minùs, quàm honoris diuini ratio, in illis reperietur. Nā quod Diuorum tum intercessione, tum meritis apud communem illorum & nostrum Dominum adiuuari volumus, aperte protestamur potiùs, illos creaturas esse, quæ superiorem habeant Deum, quem pro nobis exorent, apud quem mereantur. Quæ officia tam aliena sunt à Dei maiestate, atque adeò à ratione diuini honoris, quo illius dignitas & perfectio aptè innotescat, quàm alienum à D E O est, vt habeat aliquem se superiorem. Prorsus vt stultitia maxima sit, vel ex hoc vno non euidenter deprehendere, Idolatriam ab hoc totogenere procul abesse.

Iam

Iam templi ipsa, & sacra, & ferias, quatenus haec per se in diuinis honoribus recensentur, ad D E V M tantummodo Catholici referunt; ad Sanctos verò non templo, non sacrificia, non ferias, sed in templis, sacrificiis, & fe-riis, peculiarem memoriam, ac reuerentiam ipsis con-gruentem. Ita cultus hic ea ratione Sanctis adhibitus, nequaquam diuinus est. Nam in templis, sacrificiis & feriis creatura quoque affici potest honore, ab illa non alieno.

Pari modo vota siue promissiones quę Sanctis fieri di-cuntur, quatenus ad religionem cultumq; diuinum per-tinent, nequaquam directò referuntur ad ipsos Sanctos, sed hoc honoris tantum ipsis Catholici tribuūt, cùm vo-uere illis dicuntur, quodd illorum amore reuerentiaque industi D E O vount, tanquam sit illis etiam hoc ipsum D E I obsequium, propter amorem, quo cum D E O sunt coniunctissimi, placitum. Item quasi testes eos faciunt deuotionis suę, eorumque veluti auspiciis & intercessio-ne freti, constituunt adimplere, quod D E O promittunt.

Quod si maximè quispiam ipsis etiam Diuis promittat, exequuturum se virtutis aliquod officium, ne tunc quidem illos afficiet honore diuino. Quid ita? Quoniam ea promissione solùm ille protestabitur, Diuos crea-turas præstantes esse, cum D E O gratia & amore coniuncti-simas, quibus ideo promissum opus diuini obsequijac-ceptum etiam & gratum sit futurum. Quapropter si que pollicitatio istiusmodi Sanctis fiat, nequaquam illa reli-gionis officium erit, sed definitæ alterius virtutis, nempe singularis obseruantiaz, que proximè quidem non prote-statur D E I excellentiam, vt religio, sed creaturæ præstan-tiam, atque adeò non affert ipsa diuinum honorem, sed reuerentiam congruentem creaturæ.

Templorū vñ,
& sacrificiorū &
feriarum, non
trāsferri ad san-
ctos honorē Dei
proprium.

Ita D. Aug. lib. 8.
de ciuit. Dei cap.
27. & li. 20. con-
tra Faustum. ca.
21.

Vota, vt sunt
actus virtutis re-
ligionis, & ad di-
uinū honorem
spectant, non fi-
unt sanctis ipsis,

Potest etiam ali-
quid sanctis ipsis
promitti abhique
eo, quod iisdem
attribuatur di-
uinus honor.

A P O L O G E T I C V S

Vt colligitur ex
Aug. li. 10. de c-
uit. Dei cap. 4.

Deniq; laudationem Sanctorum eorumque per externas actiones honorationem, planum est per se, ad honoris genus spectare indifferens, quod accommodari ad colendam quoq; creaturam possit. Sed neque ab intentione nostra accipiunt officia hæc rationem diuini honoris: quasi per illa velimus Sanctis existimatione conciliare soli D e o conuenientē: Nequaquā enim hoc volamus. Quod nō tantū verbis, sed etiā ipsa ratione cultus, quē adhibemus Sanctis, euidenter testamur. Nam recursum ad illos vt ad famulos præcipuos D E I, qui apud dominū suum & nostrum plurimū gratia valeant, vt est antè explanatum. Itaq; verissimū illud est, quod huius capititis initio assueuauimus, Catholicos, cùm venerationē adhibent Sanctis, cuiusmodi usurpare honorem, qui à diuino numine sit alienissimus, tantumq; præstantibus creaturis conueniat. Ex quo intelligitur, virtutem quæ huius generis honorem Diuis affert, religionem nō eise, cuius propriè diuina maiestas scopus est, sed singularem illam obseruantiam, quam paulò antè diximus in præcellentium creaturarum cultu versari.

Conc. 96.

Hæc ita breuiter posita, quæ in altera disputatione nostra pluribus explicata sunt, satis vanitatē Heerbrandi declarant, qui enumerationem illā, paulò antè factā, officiorū quibus veneramur Sanctos, dicat, tot Idololatrias

Quomodo pro-
bet Heerbrand
venerationē san-
ctorum cōtinge-
re idololatriam.

Conc. 92.

& impietas quotverba cōtinere. Videamus quomodo miser p̄bet. Tenebras primū offūdere veritati nititur, cū ait, Idololatriam latē patere, & p̄inde posse in veneratione Sanctorū cōmitti, quāvis illis nō honor diuinus tribuatur sicut D e o. Bene habet, quod refutatū cōmentum hoc à nobis suprà est, cùm definitionē ab isto traditā idololatrię, scripturarū testimoniis penitus reuicimus & nostrā firmauimus: vt quęcūq; ille super ea Idololatrię definiōne vel fictione extruxit, prorsus iam coruerint.

Cap. 1. & 2.

Ad

Ad naufragium vsque inculcat præterea non habere nos diuinum præceptū venerandi Sanctos modis supra dictis. <sup>Conc. 97. 105.
100. 117. &c.</sup>
Et hoc quoque friuolum & nugatorium istorum esse argumentū suprà euicimus: Cùm ex diuinis literis cōst̄er, sp̄otaneos etiam cultus, & vtiles & Deo gratissimos esse; tantū abest vt quia sp̄otanei sunt, sint, vt isti delirant, Idololatria. Qua de re nō est opus repetere q̄ sunt dicta priùs.

Sed vrget aduersus Sanctorū inuocationē Apostoli sententiā: Vnus est mediator Dei & hominū CHRISTVS,, <sup>Conc. 97.
1.ad Tim. 1.</sup>

Iesvs: Cæci planè sunt isti qui non videant, se vehemēter Apostolo repugnare, cùm ex eo loco cōcludunt, iniuriā mediatori CHRISTO fieri, imploranda Sanctorum intercessione. Nā si ita est, pari ratione ex vnitate mediatoris concludetur, viuos pro viuis intercedere nō debere, cùm istorū quoq; intercessio verè intercessio sit. Ettamē Apostolus cōtraria prorsus argumētationē colligit, alios pro aliis intercedere oportere, quoniam vnuſ est mediator Dei & hominum CHRISTVS Iesvs qui vniuersos redemit. Obscro, inquit, fieri orationes, obsecrations, gratiarum actiones pro omnibus hominibus &c. Hoc enim bonū est, & acceptum corā Saluatore nostro Deo, quoinam homines vult saluos fieri, & ad agnitionē veritatis venire. Vnus enim Deus, vnuſ & mediator Dei & hominum homo CHRISTVS Iesvs, qui dedit redēptionē semetipsum pro omnibus. Ac si apertiū ita ratiocinaretur: Quoniam pretioso Redemptoris nostri sanguine ac meritis, Dei erga homines sic auersa indignatio est & misericordia inclinata, vt omnes ille, quantū in ipso est, saluos facere velit, æquum est vt nō solū pro nobis ipſi, verū etiam pro aliis apud Dominum intercedamus, quò efficacibus gratiæ auxiliis adiuti confirmatiq; salutem à Christo vnicō Redēptore partam, certiū cōsequantur.

Ex illo Apostoli loco. Vnus est mediator &c. potius probari, sanctos inuocandos effe.

Eodem loco.

A P O L O G E T I C V S

Cone.97.

Tuus igitur ille furor, Heerbrande, est, tuæ illæ Cimberiaæ tenebraæ, quas loqueris, quod hoc Apostoli loco tam peruersè abutaris: nos cum Sanctorum etiam intercessione volumus fructum redemptionis nostræ obtine-
 „ re, eo medio vtimur, quod bonum est & acceptum, vt
 „ Apostolus loquitur, coram saluatore nostro Deo. Absit autem à nobis, vt ideo Redemptoré ipsum, quem aduocatum habemus apud Patrem, deseramus. In illo præci-
 1. Ioan. 3. „ Catholicos, et-
 fi Sanctos inno-
 cent, Christi ta-
 men meritis &
 sanguine inspi-
 mis niti.
 Quodnā fuerit
 propriū officiū
 Redemptoris.

Iñi. 63.

b Job. 42.

pù spem figimus, ipso nitimur, illum solum fatemur san-
 guine chirographum deleuisse mortis sempiternæ, cui
 nos peccatum addixerat, tum etiam flexisse misericor-
 diarum Patrem obligauisseque, vt sufficientia nobis &
 necessaria ad salutem auxilia suppeditet, adeoq; gratiam
 & gloriam, si eiusmodi auxilia non neglexerimus.

Sed quamuis in hoc Redemptor noster CHRISTVS
 torcular calcarit solus, Sanctorum tamen suffragia idcir-
 co expetimus, quoniam intelligimus DEVM ita honora-
 re solitum amicos suos, vt ab ipsiis rogari^b velit, quod illo-
 rum causa etiam, non quidem ex obligatione iustitiae,
 qualem illi CHRISTVS Dominus iniecit, sed benignè
 & liberaliter mortalibus benefaciat. Nam si hæc non es-
 set voluntas DEI; si, vt Heerbrandus blasphemat, Sancti

Cone.97.
 c Aduersus Vi-
 gilantium Tom. 3.
 Ac similem sen-
 tentiam reperies
 apud D. Augus-
 ferm. 29. de san-
 ctis. & Orig. Ho-
 mi 3. in cantica.
 d In disputatio-
 ne de inuocatio-

cisternæ dissipare essent, quæ prodeesse nobis non possent,
 nunquam profectò illi in cœlis cum DEO voluntate con-
 iunctissimi, de sua salute securi, de nostra solliciti, vt^c Hie-
 ronymus ait, intercederent pro nobis: quod tamē ipsos
 facere^d Heerbrandus & alij hæretici vieti tandem faten-
 tur, & ex diuinis constat^e literis. Quid igitur? quod offi-
 cium sanctorum erga nos DEO acceptissimum, & nobis

e Ex Iere. 15. 2.
 Mach. 15. & alii
 locis constat, pte
 isthæc infania est, quis furor, Heerbran-

de. At
 quando necdum videbant Deum, intercessisse pro aliis; multo ergo magis nunc intercedunt beati. Item
 Tob. 12. Zach. 1. Apoc. 8. &c. appetit Angelos etiam intercedere: igitur & Sancti, qui erunt: sicut Angeli
 Dei. Matt. 22. Vide D. Aug. in illud Psal. 1. 20. Leuau oculos meos in montes unde veniet auxilium mihi.

At non audiunt, inquit,^a rebus iam humanis exempti, orationes nostras, nihil omnino de rebus nostris cognoscunt. Quām isti homines animales, spiritum non habentes, ratiocinantur crassè? Fateor, lumine naturali intellectus non cognoscunt, sed cognoscunt tamen illustrati diuinitus, siue in verbo, eadē cognitione qua beati sunt, siue peculiari reuelatione extra verbum: nihil enim interest, quod ad præsentem attinet cōtrouersiam. Nam si quæ ad eos spectant, quos maxima charitate diligunt, non viderent, si illorum votis ac petitionibus opportune occurrere non possent, si surdi essent, qui sese piè allocuentes non audirent, quomodo esset gaudium illorum plenum? quomodo felici statu fruerentur? quomodo es-^b sent^c sicut Angeli D e i, qui gaudent^d in cœlis superyno peccatore pœnitentiam agente, adeoque vident, quę hīc geruntur? Si per prophetiæ lumen quod imperfectum est, & ex parte, multi diuinitus consequuti sunt, vt longè posita cernerent, cur non etiam orationes nostras agnoscant beati, cùm euacuato quod ex parte est, quod perfectum est, venerit, hoc est, cùm fuerint ipso sole luminis gloriæ collustrati?

Longum esset omnia persequi, quibus argumentum hoc eleganter tractat D. Augustinus, confirmans illud exemplo Helisæi Prophetæ, qui absens Giezi seruum vidit, cùm iniquè à Naaman munera pro restituta sanitate acciperet. Tantùm hæc eiusdem Augustini verba referam: Sicut autem ex Hebræo interpretatus est presbyter Hieronymus, ista sunt ad Giezi verba Prophetæ, Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Corde suo ergo, inquit Augustinus, se dixit vidisse Prophetam, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante diuinitus; sed quanto amplius tunc,

^a Conc. 93, &
109, &c.

Quomodo San-
cti intelligitora-
tiones nostræ.

^b Psalm. 35.
Ioan. 16.

^c Matth. 22.

^d Luc. 15.

^{1.} ad Cor. 13.

Lib. 22. deciuit.
Dei c. 29.
4. Reg. 5.

K 3 omnes

A P O L O G E T I C V S

, omnes munere isto abundabunt, cùm D E V S erit omnia
,, in omnibus.

Desinat igitur Heerbrandus insanire, neque neget
Sanctis beatis, quod et si per naturam illi non habent,

Lib. de cura pro mortuis agenda cap. 13. Conc. 95.
D E I tamen munere acceperunt; videlicet ut exaudiant
preces nostras. Nam quod ex alio loco Augustini citat

, defunctorum animas rebus nostris non adesse, neque vi-
dere quæ aguntur aut inueniuntur in ista vita homi-
num, sensus est, defunctorum animabus non esse hoc na-
turale, ut nobis præsentes adsint, resquæ nostras intelli-
gant, sicut nos ordinariè possumus interesse rebus ami-
corum de illisq; cognoscere. Atque huc Augustinus
refert illud ex Isaia: Abraham nesciuit nos, & Israël non
cognouit nos. Quanquam de his cùm non essent tunc
beati, ante C H R I S T I mortem, alia ratio est.

lvi. 6.
Cap. 15. & 16. Quod verò diuina virtute animæ beatorum cogno-
scant de nostris rebus ea, quæ ipsas conuenit intelligere
non solùm loco priùs citato Augustinus docet, sed etiam
in eo libro, ex quo Heerbrandus testimonium profert.

Nam illico declarat, nihilominus fieri posse, ut aliqua ex
his, quæ h̄ic geruntur, defunctori cognoscant, referentibus
vel Angelis, vel animabus ex hac vita migrantibus, vel
virtute diuina, qua, ut præsentes quoq; nobis adsint San-
Cap. illo 16. , , Ceti, fieri posse confirmat. Hinc, inquit, illa soluitur quæ-
stio; quonam modo martyres, ipsis beneficiis, que dantur
,, orantibus, indicat se interesse rebus humanis, si nesciunt
,, mortui quid agant viui? &c. Verùm ista diuinitus exhi-

Concedit D. Aug. virtute , , bentur longè aliter, quām se habet vistatus ordo singu-
diuina, preter , , lis creaturarū in generibus attributus, & paulò pōst: Alij
naturæ ordi- , , itaque sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum
nem fieri, vt , , signa virtutum, alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mira-
Sancti de vi- , , cognoscant, , , biliter fiunt: quamuis & naturæ D E V S adsit, ut sit, & mi-
uorum rebus , , illisq; p̄sint. raculis

raculis natura non desit. Non igitur ideo putandum est,,
 viuorum rebus quoilibet interesse posse defunctos, quo-,,
 niam **QVIBVS DAM SANANDIS, VEL IUVANDIS,,**
MARTYRES ADSUNT, sed ideo potius intelligendum,,
est, QVOD PER DIVINAM POTENTIAM, MAR-,,
TYRES VIVORVM REBUS INTERSUNT, quo-,,
 niam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus,,
 interessent non possunt.

Potuitne Augustinus interpretari clarius, quo sensu
 antea negauerit, defunctis cum viuis aliquid intercedere?
 Nequaquam profecto potuit. Itaque fidem in Heer-
 brādo bonam desidero, quod ex eo Augustini libro pro-
 bare voluerit, nullo modo Sanctos, quo loco res nostræ
 sint, intelligere. Etsi vero Augustinus ibidem subdubia-
 tet, quanam ratione Sancti viuis suffragentur: vtrum
 videlicet præsentes adsint illis, an verò generali quadam
 intercesione è cœlo ipsis prosint; certum tamen esse asse-
 uerat, Sanctorum subilio viuos, qui eosdem exorant, (vt
 antè dixerat) diuinitus adiuuari. Sed nec veretur aliis in
 locis determinatè affirmare, Beatos, cogitationes ^a nostre
 cordis diuino lumine collustratos, perspicere, & nos ^b ex-
 audire.

^a Lib. 22. de ci-
uit. c. 19.
^b Lib. de vere re-
lig. c. 55.

Quæ cùm ita sint, nemo non iudicabit vanissimum
 esse Heerbrandum, quod tam crebrò nobis occinat, ha-
 bere nos Deorum loco Sanctos, cùm inuocamus ipsos
 absentes; quasi tribuamus illis hac ratione omnipræsen-
 tiā, vt ille loquitur. Vnius Helisæ exemplum paulò antè
 inductum declarat posse quæmpiam de rebus absentibus
 cognoscere diuinitus, etiam si illis nō adsit præsens. Itaq;
 non illico Diuis omnipræsentiam tribuimus, si illos ab-
 sentes inuocemus. Quanquam Augustinus ne hoc qui-
 dem diuina virtute fieri posse negat, vt Sancti præsentes
 adsint, etiam uno tempore, disiunctissimis in locis.

Conc. 93. &
109. &c.

Lib. de cura pro
mortuis agenda
c. p. 16.

Age

A P O L O G E T I C V S

**Conc. 93. & de-
inceps.** Agè verò videamus, qua ratione Heerbrandus nitatur
præterea puerile quoddam argumentum, à nobis in alte-
ra disputatione refutatum, confirmare, vt demonstret,
Sic ille argumé-
mentatur, in di-
sputatio de in-
vocatione San-
ctorum Cōc. 18.
& 19. & de
precatio-
ne, „
Conc. 55. „
Ad Rom. 10. Diis, & sunt idololatræ.

Puduit ferè me respondere tam puerili arguento,

Conc. 95. sed responditamen, vt Heerbrandi in argumentando in-
fantia notaretur. Dixi, inuocationem illam quæ cum fi-
de in eum qui inuocatur, tanquam in D E V M, coniuncta
est, longè diuersam esse ab ea inuocatione, qua Sanctos
Diuersam longè
ratiōnē esse in-
inuocationis DEI
& Sanctorum. honoramus. Nam illam non dirigi nisi ad eum, qui vt
creator & summus rerum omniū Dominus, virtute pro-
pria liberare ab omni ærumpna queat: hac verò, interces-
sionem tantùm eius qui inuocatur, implorari; proinde
quod ita Sanctos inuocemus, argumēto esse potius, crea-
turarum numero illos à nobis censeri; quippe quos eo
ipso protestemur superiorem habere D E V M, apud quem
suis precibus vt nobis suffragentur, petimus.

Hic primùm Heerbrandus, tantùm non apertè fas-
sus est, videre iam se conclusionem illam suam fuisse ab-
surdissimam; Itaque animo admodum exili. Quod ex-
Conc. 106. „ agitat, inquit, argumentum meum ex Apostolo deſum-
ptum: cum Paulo litiget, quamdiu volet, per me fanè li-
cket. Quasi verò sensisset vñquam Apostolus, inuocatio-
nem eius, qui exoratur, vt intercedat, cum fide in illum
tanquam in D E V M, coniunctam esse. Nihil euidentius
est, quam de illo altero inuocationis genere, quod ad
D E V M spectat, ipsum loqui, quando ait: **Quomodo autē**
inuo-

inuocabunt in quē non crediderunt? Repetuerat namque proximè sententiam illam ex Iohene: Omnis qui in uocat nomē domini saluus erit, tum subiicit: Quomodo autem inuocabunt? &c. Quapropter cùm Sancti à nobis non inuocentur ea ratione, qua Deus, nequaquam ex Apostolo, sed ex insano atque imperito cerebro suo deumpsit argumentum Heerbrandus, cùm colligit, nos, quoniā inuocemus Sanctos, in ipsis ut in Deum credere.

Verū recipit ille animum; Et, Elapsurum, inquit, se sperat sophista, cōficta distin̄tiūcula verbi inuocare. Sed heus (inquit) Hispane, probanda tibi erit distinctio hæc & verbi significatio duplex ex Scriptura sacra. Puerile planè ac ridiculū, ex Scriptura tanquā ex dictionario vel Dasipodio aliquo verborum significationē definire velle. Angustam certè Grammaticā isti habent, si ipsis nō licet vocabulis ita vtī, ut vtuntur auctores boni, tametsi in scripturis non ita accipientur. Quis autem neget in Ecclesia Catholica plures fuisse latinitatis bene peritos, qui inuocationem pro precatione usurpauerint, qua Sanctos, ut pro nobis intercedant, rogamus?

Demus igitur (quod secus est) inuocandi verbum in scripturis accipi duntaxat pro oratione ad Deum fusā: Quanta, obsecro, stoliditas est ideo cōtendere, nos, quoniam Sanctos inuocare dicimur, eadē ratione ipsis quam Deum precari? An non possumus vocabulum in Scriptura usitatū ad Sanctos referre, quin illico ad eosdem etiam rem quam vocabulum in Scriptura significat, referamus? Quid prohibet illud ad significādū rem diuersam, accommodare? At non est Scripturæ vocibus licenter abutendum. Primū vocabulorum abusus Idololatria non est. Deinde illorum significatio et vis non ex diuinis tantū literis est discenda, ut antè diximus.

L

Mitto

Conc. 106.
& 107.

Ineptæ Heerbrādi qui vocabulorum usum scripturæ tantum phrasī & usum metiri velit.

a Vide D. Aug.
loquution. de
Gen. li. 1.c. 200.

A P O L O G E T I C V S

Mitto, inuocandi verbum in Scriptura tum aliis modis, tum etiam pro pétitione intercessionis Sanctorum accipi, sicut Druus^a Augustinus interpretatur illud Patriarchæ^b Iacob; Angelus qui eruit me de cunctis Genesi.^c malis, benedicat pueris istis (vbi apertè patrocinium Angeli, nepotibus precatur) et inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac. Itaque cum Augustino certat^c Heerbrandus, dum nititur aliter inuocationis nomen hoc loco interpretari.

Ego verò de nomine non valde pugno. De re ipsa agamus. Intellexit Heerbrandus, admonitus disputatione nostra, futilem esse argumentationem illā suam, qua ita concluserat: Pontificij inuocant Sanctos: ergo credunt

^d Conc. 6. 109. & in appendice in illos. Iccirco sollicitus valde fuit, quemadmodum va- quam in fine di- rias particulas assumptę ppositioni assueret, vt argumen- spitationis ad- iunxit ad eam to vim adhiberet. Resarsit igitur, quantum ex variis ipsius disputationis locis colligo, argumentū illud hoc mo- do: Pontificij inuocant Sanctos mortuos & absentes, tā- mentum ex quam vbique præsentes adsint, & gemitus cordis cognoscacisq; puti- scant, & omnipotentes sint, qui possint se inuocantes iu- diximus cō- positum. uare & liberare ex malis, denique maiorem consequen- dæ beatitudinis fiduciam in Sanctis, quā in CHRISTO ponunt: Ergo credunt in Sanctos, & quidem magis acfir- miūs quā in CHRISTVM ipsum, in quem alioqui non certò credendum, sed dubitandum iubent.

Nullum ex his mendaciis est, quod non sit perspicuum et palpabile. Illud tantum verè dixit, Sanctos à nobis inuocari, vt ij qui gemitus & orationes nostras agnoscāt, tametsi absentes & hac vita functi sint. Verūm hinc nihil minùs sequitur quā in eisdem nos credere vt in Deos: Intelligimus enim illos, vt suprà est dictum, non id per

Depulsio argu-
menti vel potius
calumniarum.

id per naturam posse, sed munere diuino, qua ratione
creatuarum quoque conuenire potest, ut arcana cernat &
procul posita, sicut euidenter ante a monstrauiimus. Non
potest igitur argumentum illud suum Heerbrandus ful-
cire, nisi miraculosè faciat, ut mendacia illa quæ verita-
ti addidit, mendacia non sint; quod scio ipsi esse factu dif-
ficillimum, ut ostenderem pluribus, si vel obscuræ res es-
set, vel tota huius loci.

Sed habet ille adhuc, quod nobis opponat, nempe
plaustrum precatiuncularum, quas partim ex corrosis,
vel, quia hoc illi vocabulum antè non placuit, ex attritis,
rubiginosis, & anonymis, voluminibus, partim, ut ille ait,
ex missalibus, & sequentiis, & horariis, & antidotariis, &
horarum cursibus, non sine diligentia, ut appareat, com-
pleuit; ut testibus omni exceptione maioribus doce-
ret, nos pro Diis habere Sanctos. Quo indicio? quo-
niam in eiusmodi precibus misericordia Sanctorum im-
ploretur, & vita æterna & gratia ab ipsis absolutè peta-
tur &c.

Conc. 40. & de-
inceps.

Ad hæc iam antè respondi, id quod est notissimum, Conc. 99.
& isti etiam bene sciunt, quamvis contra propriæ con-
scientiæ testimonium dissimulant, nempe cum Sancto
dicitur, Fac, aut concede, &c. sensum esse, Effice preci-
bus & intercessione apud Deum tua. Quod quidem ex
precandi formulæ Ecclesiæ visitationibus est perspicuum.
Nam in Litaniis ad Deum, dicimus, Miserere nobis,
ad Sanctos, Ora pro nobis. Sed iudicat Heerbrandus
primum ideo nos dissimili ratione inuocare Deum &
Sanctos, ne videamur Ethnici. Execramur igitur Ethni-
corum superstitionem, atque adeò Ethnici non sumus;
Nisi forte tales esse possumus omnino iniuiti. Quod au-
tem decies salutationem angelicam & semel preceptionem

Conc. 111.

L 2 domi-

A P O L O G E T I C V S

dominicam recitare interdum soleamus, signum est, nō quòd plus B. Virginis patrocinio, quàm diuina ope nitamur, vt Heerbrandus iocatur: Sed quod non vno modo tantum precandi rationem instituere soleamus; item quòd reuerenter ad diuinæ maiestatis thronum accedere velimus, tanquam ab ipsa D e i matre introducti, quam ideo vt pro nobis intercedat, sæpe & instanter obsecramus, priusquam Patrem ipsum misericordiarum inuocemus.

Conc. 112.

Agg. 1.

Subiungit deinde ideo se ad disparem illam rationem inuocandi Deum & Sanctos in Litaniis, non attendere, quia Sancta sanctificant polluta, sed contrà profana polluant Sancta. Quod cùm, ille non amplius explicauerit, ego sic interpretor, Heerbrandum, quia pollutus errore ac profanus sit, nolle, iuxta eam differetiam, Sanctorum intercessione vti, quippe qui sanctificare ipsum nequeant quamdiu pollutus errore manet, sed potius in id studium velle incumbere, vt pollutus ipse Sanctos blasphemias polluat atque proscindat.

Con. 40. & plu.
ribus seq.

Verum videamus qua ratione ille conetur ostendere, cùm Catholici Sancto dicunt, fac aut concede, sensum non esse, vt diximus, Effice precibus & intercessione apud Devum tua: Nimirum non aliter, quàm repetendo varios hymnos & precatiunculas, in quas omnes eadem illa prorsus expositio quadrat. Adeò fuit vel rudis, vel quod magis puto, subdolus, qui Catholicorum sinceritatem atque innocentiam, testimonio propriæ conscientiæ, & expositione illa nostra, à se agnitâ, ea saltем arte voluerit obfuscare apud imperitos & miserios, quos his nugis decipit.

Lib. 21. de ciuit.
Dei cap. 27.

Augustinus certè aperte docet, Sanctorum intercessione nos à peccatis & gehennæ igne liberari. Quod satis deberet

deberet esse, ut Heerbrādus nō ita Pharisaicē scandalizā-
retur, cū in eo sensu Catholicos legit, à Diuis ipsis gratiā
& salutem postulare. Præterea, cùm Sancti nihil à D E O
precentur, nisi quod ex diuina voluntate sit, atque adeò
imperaturos se certò sperent, candidè quoque interpre-
tanda eset illa hyperpolis, qua quis Beatam virginem,
aut Sanctum alium, cuius studiosus est, omnia posse dice-
ret. Est enim sensus, posse illum à Domino obtinere quę-
cunque velit, quia nihil volet frustra, sed ea tantūm quę
D E O placita sunt & fieri expedit. Quanquam Heerbrā-
dus quidem nullo alicuius momenti testimonio docet,
neque verò docere potest, eam loquendi formam ab Ec-
clesia Catholica, vel vītātā, vel approbatā esse. Illud
tantūm ago, non continuò Idololatriæ damnandum ali-
quem esse, si studio quodam affectus, & obseruantia erga
Sanctum, afferat, illum omnia posse; quęcunq; videlicet
à Domino precari velit. Nam & eos, qui apud principem
aliquem gratia plurimū valent, dicere consueuiimus
omnia in illius ditione posse. Quare quoniam quęcunq;
volunt, obtinere valent à principe.

Sed & illa formula precandi B. Virginem, Propitia
esto, parce nobis Domina, præterquam quod in Litania
virginis communi, & Lauretana non ponitur, commo-
dum certè ac expeditum sensum refert; vt minimè ab
Heerbrando debuerit tam iniquè censeri. Nam con-
stat, iniuriam inferri D E O non posse, quin simul D E I
mater offendatur. Quare non modò peccatoribus aliis
ea precatio est vtilis, sed in primis etiā Heerbrando con-
sultum, Deiparam, quam plurimis ille blasphemis in-
cessit, suppliciatio exorare, sibi vt parcat, & propitiā
sit, & in se gladium illum ancipitem seueræ indignatio-
nis ne vibret, quo, Prophetæ sententia, terribilem illa, Psalm. 149.

*Vide Petrum
Lombardum li.
4. sent. d. sub fi-
nem.*

Conc. 40.

L 3 sicut

A P O L O G E T I C V S

sicut & reliqui cœlites, de inimicis suis vindictam sumere
 potest, ac etiā solet. Quod si absq; Idololatriæ nota hi, q.
 mortales principes ac Dominos offenderunt, eosdē sibi
 propitios reddere, illorumq; gratiā promereri, & oratio-
 ne, & officio student, insignis profecto dementia est, eos
 Idololatriæ damnare, qui sanctissimę Dei matri reconciliari
 volunt, eamq; ideo verbis illis honorificè cōpellant,
 Propitia esto, parce nobis domina. Etenim nō vna & ea-
 dem his verbis subiecta sententia est cùm ad D E V M &
 ad B. Virginem accommodantur. Nam à D E O gratiam
 ipsam & gloriam, tanquā ab huiusmodi munera largi-
 tore, Catholici petunt, cùm vt ipsis propitius sit petunt: à
 Deipara verò intercessionē tantum, vt deposita indignatione,
 siquā erga eos habet, gratiam & gloriā ipsis beni-
 gnè impetrēt, vt illi & səpissime, & verissimè testantur.

Non modò igitur Heerbrādus censor ineptus, sed ini-
 quus etiā calumniator est, quod verba, quæ variū sensum
 habere possunt, plus velit habere momēti ad condemnā-
 dos Catholicorū animos Idololatriæ, quam corundem
 simplicem atq; sincerā protestationē de legitimo verbo-
 rū sensu ad ipsos excusandos. At, inquit, quamuis ipsi ni-
 hil minū sentiant aut cogitent, (quam se habere Sanctos
 vel alia creaturā pro Deo) tamen Spiritus sanctus, qui est
 oculatissimus hoc videt, audit, intelligit, & de eis pnu-
 ciat. Egregiū sanè artificiū, diuino testimonio, quod per
 se arcanū est & à cognitione hominū remotissimū, calum-
 niā confirmare velle cùm aliæ desunt idoneæ probations.
 Quero, ex Heerbrādo vtrum existimet, Spiritū sanctū
 videre, audire & intelligere, q; verè nō est, neq; videri aut
 intelligi aut audiri potest. Opinor nō existimat. Siquidē
 oportet, rē ita esse, si eā Spiritus sanctus ita esse intelligit.
 Cùm igitur Heerbrandus probare nunquā possit, Catho-
 licos habere Sanctos aut creaturā aliā pro Deo, ineptissimè
 conten-

Conc. 18.

contendit, hoc Spiritū sanctū de ipsis pronunciare: eosq;
illorū impiorū esse similes, q; iudicio diuino, corde suo li-
cet nō verbis, dicunt, possumus mendacis spē nostrā &c. Iſai. 28.

Quāquam si maximē priuatus aliquis Idololatriam
cōmitteret, vel certē preces minūs aptas incautē aut scri-
beret aut usurparet, hoc quidē instituto Ecclesiæ Catho-
licæ, circa inuocationē legitimā Sanctorū, minimē præ-
iudicaret. Nā id genus ipsa non approbat, immo prohibet
& cauet, vt vana sit Heerbrandi calūnia quod^b obiectat,
non haheri huius rei prouidentiam in Ecclesia, sicut etiā
quod^a nugatur, ad inuocandam B. Virginem signum cam-
panis dari, ad inuocandum D E V M nunquam. Est signum
nunquam Heerbrandum adire templum, vt intersit sa-
crificio missæ, atq; ita impiè violare præceptum Ecclesiæ,
quo est, velit nolit, obligatus, si baptismum recepit.

^a In p̄fatione
libelli, precato-
rij, iussu Pij V.
edicti.

^b Conc. 41. &
111.

Prætereo interim, illū quod prudens lector facile ani-
maduertet, partim precatio[n]es aliquas commentitias &
apocriphas & omnino explosas protulisse, vt apertū mē-
daciūm sit, quod^c ait, eas in omnibus templis decantari:
partim etiā eiusmodi, quæ potius Catholicorū causæ fa-
uēt. Quale illud est q^d citat ex^e magistro sententiarum,
Oramus Sanctos vt INTER CED A N T pro nobis, & merita
eorū nobis suffragentur. Nam quod^f hinc colligit, illos in-
uocari vt redemptores, friuolū est. Non enim illi D E V M
obligat ad beneficiendū nobis, sicut Christus Dominus,
vt antē quoq; dictū est, & aliās esset explicādū copiosiūs.

^c Conc. 41.

^d Conc. 54.

^e Lib. 4. sent. d.
^f 45.

Quarē quod catalogum Sanctorum facit, quos non
sine blasphemis dicit, à nobis more gentium coli, tan-
quam Deos & rectores orbis terrarum, sicut ait sapiens,
maximæ nugæ sunt, quas à veteribus hæreticis usur-
patas iam pridem contempnit & irrisit Augustinus. Et
iam in priori disputatione rationem, quam iste refu-
tare non potuit, dedimus, cur Catholici pro diuersis
beneficiis

Conc. 47.

Sap. 13.

Lib. 20. contra
Faustum ca. 24.
Conc. 97.

A P O L O G E T I C V S

beneficiis à D e o impetrantis diuersorum intercessio-
nem Sanctorum implorent, quia scilicet deuotionis hoc
genus euentu atq; vtilitate diuinitus s̄pē probatum est,
eò quòd ad excitādum in nobis pietatis studium, sit cum-
primis accommodatum. Nequaquam verò ab illis velut
à Diis beneficia ipsa speramus, vt Heerbrandus fabula-
tur. Sed neq; animalia Diuis sacrificant Catholici more
Ethnicorum, vt idem obiicit. Nam si quando hæc illi of-
ferunt, sacrorum administris ea largiuntur, ex D e i Di-
uorumq; reuerentia & amore, vt antea respondimus.

Conc. 116. & in
disputatione de
precatione conc.
56.

Conc. 100.

Conc. 116.

At opponit vidisse se in templis suspensa donaria,
tanquam Sanctisipsis, non ministris oblata. Si anseres,
porcellos, (nam in hoc genere versatur subtilitas Heer-
brandi) gallos gallinaceos, & alia huius generis anima-
lia, de quibus controuersia erat, suspensa vidiit, memine-
rit, quæsio, in templone viderit, an alio in loco ad quem
fortè diuertit. Alia genera donariorum nō nego in tem-
plis aliquando seruari; nō quòd Diuis sacrificata aut ob-
lata Ethnicorum ritu fuerint, sed quòd sint velut tesserae,
quæ tum prærogatiuam Diuorum & gratiam qua valent
apud D e v m , tum etiam accepta diuinitus, illorum in-
tercessione, beneficia fidelibus significet, quòd ita demum
Sancti congruis honoribus afficiantur. Quæ res cùm in
D e i honorem tandem, qui est mirabilis in Sanctis suis,
referatur, verè etiam ab aliquibus dicitur, (quod Heer-
brandus immerito carpit) hoc totum, quicquid est dona-
riorum, pertinere ad D e v m .

Quod attinet ad vota siue promissiones (parum enim
interest, quomodo appellemus, modò de re constet) quæ
Sanctis fieri dicuntur, frustra quoque laborat Heer-
brandus. Superius enim explicatum à nobis est, quem-
admodum illa vel D e o ipsi, Sanctis auspicibus, nuncu-
pentur

Cur donaria
quædam seruē-
tur in templis.

Psalm. 67.

Conc. 115.

Sub initium hu-
ius capituli.

pentur: vel si directò referantur ad Sanctos, non religio-nis proximè, sed alterius virtutis, nēpe peculiaris obseruantiæ officia esse, hoc est, non ad conciliandam diuinam opinionem, (quo fine soli Deo vouere, secundùm diuinam Scripturam fas est) sed ad testificandam dignitatem præcellentium creaturarum proximè pertinere, atque adeò minimè illa honorem diuinum esse.

Psalm. 21. 49. &c.
115. &c.

Neq; verò ideo nullum, est inter religionis & obseruantiæ cultum discrimen, quoniam vtrique idem vocabulum, nempe Dulia, interdum accommodari soleat: si cut inepit ratiocinatur Heerbrandus. Quid enim impedit quò minùs eadem voces, specie ac ratione diuersissime, communiter significantur? Nonne, honor, & seruitus latinè, ad significandum etiam cultum soli Deo debitum accommodantur? Ita platiè. Nam legimus: Soli Deo honor^a & gloria, & Dominum^b Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Quid igitur? Colligētne hinc bene Heerbrādus, eum honorem, qui parentibus debetur, nihil differre ab honore, qui Deo soli reseruandus est, neque quidquam inter seruitutem Deo debitam, & obsequium aliis Dominis exhibendum, interesse, proinde que nec filios honorare parentes, nec seruos Dominis seruire sine Idololatria posse? Si videt, stolidam hanc esse conclusionem, vt in priori disputatione ostendi, nec ipse repugnare potuit, cur est adeò vel cæcus, vel pertinax, vt ex communitate vocabuli, Dulia, pergit adhuc similiter concludere, honorem Dei proprium nihil discrepare ab honore, quem Sanctis adhibemus, quoniam Valla & Ludsonicus Viues dicant, Duliam vtrumque comprehendere?

Conc. 103. & in
disputatione de
precatio 44.
& 49. & 50.

Lacum esse inter
religionis & obser-
uantiæ disciri-
mè, tametsi his
virtutib⁹ earūq;
officis idem ali-
quod vocabulū
attribuatur?

^a 1. ad Tim. 1.
^b Deuter. 6.

Conc. 85. & 86.

Non adeò odiosè, inquit, de vocabulis certaremus, si de re inter nos conueniret. Atqui in controversia de re,

M non

A P O L O G E T I C V S

non adeò stultè & pueriliter ex indifferentiavel communitate vocabuli quod vtrumq; cultum comprehendit inferre deberetis, nullū quoque discrimen re ipsa esse inter cultus eiusmodi. Sed neq; adeò impudenter Heerbrandus negare debuit, discrimen hoc, villo, vel Scripturæ vel alicuius boni auctoris testimonio probari. Certè cùm in

Conc. 103.

a **Piál. 1. 38.** „ Scriptura dicitur, **Nimis** ^a honorificati sunt amici tui,
b **Ioann. 12.** „ **D e u s**, &, **S i quis mihi ministrauerit** ^b honorificabit eum
c **1. ad Tim. 1.** „ **pater meus**, &, **S o l i D e o** ^c honor & gloria, &, **I n** ^d **o m n i b u s**
d **1. Petr. 4.** „ **honorificetur Deus**, de diuersis reipsa honorum generibus sermo est. Augustinus quoque & alij patres, aperte ciuit. Dei. cap. 1. inter vtrumq; cultum distinguunt, ac docent, latrā pro cultu diuino: duliam, pro eo, qui creaturis exhibetur, so- Faustum ca. 21. & Damasc. li. 3. lere accipi. Quod neque Valla, neq; Viues negant, mul- Apologie & Be- rò minus discrimen ipsum reale vtriusq; cultus, tametsi da in 4. ca. Luce. item in Cōc. Ni- notauerint, vtrumlibet indifferenter quoque duliam & ceno 2. &c. latrā interdum nominari. Quod quidem non surda aure, vt Heerbrādus ait, transimus, (quoniam necistorū auctoritas nobis sancta est) sed intelligimus nihil minus inde colligi, quoniam quod inter vtrumque cultum reipsa non differat, de quo est controuersia. Obmutescat igitur Heerbrandus, & quando hæc conuellere non potest, nunquam amplius nugetur de Gulia, vt ipse histrionicè duliam appellat.

Conc. 98.

Lib. 1. cōtra Maximinum „ **Ecclesia** & morem, dedicandi D e o in Sanctorum memoriam templa, id testimoniū D. Augustini profert, quo vno vel maximè Catholicorum causa in hoc genere defenditur. Nonne, inquit ille, si templum alicui Sancto Angelo excellentissimo, de lignis & lapidibus faceremus, anathematizaremur à veritate Christi, & ab Ecclesia Dei? Sanè debuisset hinc Heerbrandus cognoscere, quoniam alienum ab Ecclesiæ

Ecclesiæ instituto sit, quod ille sine probatione vlla ipsi affingit, religionem videlicet templorum, ad ipsos Sanctos directò, non ad D E V M referre. Hoc nequaquam fieri iam suprà demonstrauimus; tum etiam ex eiusdè Augustini mente rationem exposuimus, ob quam, etsi Diuino numini omnia consecrentur templa, meritò tamen illa nominibus Sanctorum discerni absque vlla Idololatria queant; quòd in aliis alij Sancti congruentibus honoribus, singulari quodam studio, afficiantur, sicut etiā in eorundem vigiliis & feriis.

Sub initium ha-
ius capitii.

Concludam tandem hunc locum, si breuiter argu-
mēta duo explicauerō, quibus Heerbrandus ait, velle se
totam hanc de mortuorum inuocationē controuersiam
finire: ita enim ille Diuos ex contemptu vocat, ut olim
impius ille Hermes Trismegistus. Primum proponit his
verbis: Idololatria et dij alieni, sunt omnes cultus, qui „
verbo D E I non sunt mandati: Inuocatio mortuorum „
verbo & mandato D E I caret: Ergo est Idololatria. „
Nego primam propositionem. Monstratum enim suprà
est, Heerbrandinam illam Idololatriam in falso Heer-
brandi cerebro esse natam, & ideo non veram, sed adul-
terinam esse.

Conc. 117.

Vide D. Aug. II.
8. de ciuit. Dei
cap. 26.

Cap. 1. &c. 2.

Commentitium quoque est, quod in altera propo-
fitione assuit, inuocationem Sanctorum catere nō solū
mandato, sed etiā D E I verbo. Nam primum, D E I ver-
bum nō tantum literis, sed Ecclesiæ vocē sonat. Quod nō
negatur nisi ab hæreticis. Deinde ex Scriptura constat,
vt alia nunc omittam, bonum & placitum ² D E O esse,
vt alij aliorum intercessione vtantur; & Sanctos, quam-
uis nō corpore, spiritu tamen viuere, cùm non sit D E V S
mortuorum, sed viuorum, & nos amare, & felices esse,
qui proinde exaudiere & iuyare nos velint & possint.

Inuocationem
Sanctorum ver-
bo Dei niti.

Ad Tim. 2.

Marc. 12 & Luk.
20.

M 2 Quæ

A P O L O G E T I C V S

Supr̄ plures lo. Quæ satis profectō sunt, vt cordati & mediocri eruditio-
ci citati sunt ad hoc propositiū.

ne prædicti intelligent; Sanctorum inuocationem scri-
pturatum auctoritate niti. Quod qui non vident, non
modò Theologiaz, sed propemodum rationis expertes
sunt, cuius usus aliquis semper necessarius est, vt quis ani-
maduertat, contineri aliquid in scripturis.

Conc. 118. Alterum argumentum proponit Heerbrandus, hoc
modo: Inuocationem ex fide fieri necesse est, & quicquid
non est ex fide, peccatum est: Fides porrò nititur verbo
Dei tanquam fundamento ex eoque oritur. Ergo ubi
verbo Dei caremus, fides nulla est, sed opinio aut super-
stitione: Porro mortuorum inuocatio verbo Dei caret,
quod confessus est Eccl. i. v. 5: Ergo ex fide fieri nequit,
Heerbrandi leuitas. ideoque peccatum. Hic, inquit, respondeat Hispanus.
Hic Rhodus. Hic Saltus.

Nonne posset absq; scrupulo conscientia ligari, qui
sic in insania, vt ita dicam, speculativa effertur, & ex men-
tis sensu exilit? Putes non immerito, helleboro magis,
quam respōsione mea Hellebrandi cerebrū sanari oportere. Itaque cum illo nunc non agam, qui prorsus doctri-
næ capax in hoc symptomate non videtur. Aliis tantum
indicabo vitia, quæ sunt in illius deliro argumento. Pri-

**Argutatio-
nis Heerbrā-
dinae peccata-
Ad Rom. 1.4.** mum est, quod sententiam illam Apostoli: omne quod
non est ex fide, peccatum est, sic interpretatur, vt velit,
omnia omnino peccatum esse, quæ ex fide, certum non
sit, esse licita & bona. Itaq; infinita genera contractuum
& actionum humanarum damnat, quæ utrum licita sint
necne, determinari ex fide & verbo Dei nequit, sed pro-
babiliter tantum à Doctoribus disputatur: Et tamen sine

Vide inter alias illis, hominū vita ac societas conseruari non potest. Apo-
stoli, Athanasii, stolus autem nihil aliud vult, quam ea opera esse pecca-
Anselmum, &
Bedam in com. tum, quæ vel repugnante conscientia fiunt, vel etiam ex
mentariis super infide-
illum locum.

infidelitate proficiscuntur, & fidei Euangelicæ contraria sunt, ut supra attigimus, & ex ipso contextu apparet. Secundum vitium est, quod si maximè illa duntaxat rectè fierent, quæ ex fide & verbo DEI constat esse licita, falsò tamen Heerbrandus sumit, inuocationem Sanctorum verbo DEI, & testimonio fidei carere, ut in refutatione prioris argumenti docuimus. Tertium vitium vel potius crimen est, quod mendaciter IOANNI ECKIO, viro pietatis & eruditionis laude probatissimo affingit, commentum illud suum, scilicet inuocationem Sanctorum verbo DEI carere. Aliud enim longè est, inuocationem Sanctorum non esse diuinitus præcepta, velevidenter ac speciatim in sacris literis expressam, quod ECKIVS non malè dixit; aliud, verbo DEI non approbari omnino, quod Heerbrandus comminiscitur.

Hæc illius argumenti vitia sunt, quod ad materiam assumptarum propositionum attinet. Nam de forma eiusdem nihile est necesse dicere, cum nemo non videat, esse planè informem, sicut etiam est Heerbrandi mens, gratia DEI destituta, donec desinat aliquando miser cum misero grege suo blasphemare Sanctos, æterna beatitudine felices.

In communione
de veneratio-
ne Sanctorū sub
finem.

CATHOLICOS VENERANDIS

SACRIS IMAGINIBVS IDOLOLATRIAM
MINIME COMMITTERE.

CAPVT VII.

Non fuit nobis in disputatione altera propositum, neq; modò est, locum hunc de veneratione imaginum, ab aliis & sepe & luculenter confirmatum, iterum afferere, sed tantùm ostendere, Idololatriam certè ab illo longissimè abesse.

M 3 Qua

A P O L O G E T I C V S

In priori disputatione. cōc. 48. Qua de re cūm antea etiam lectorē admonuerim, pūdere meritō Heerbrandū debet, quōd fuerit calumniatus, me absque Scripturę testimonio instituisse probare imaginum adorationem. Non fuit hoc institutum meum; sed vt dixi, docere tantū volui, absque Idolatria certè Catholicos imagines venerari, quoniam illis diuinum honorem, sicut D E O non tribuant. Quod cūm in facti controuersia positum sit, non debuit neq; potuit Conc. 119.

Initio cap. 5. ex Scriptura probari, vt suprà etiā notauiimus. Hoc enim requirere non minoris stultitię est, quām si accusator vellet, vt is, quem ipse reum homicidij vel furti agit, ex diuina Scriptura, vel ex ciuilibus legibus, ostendat innocentiam suam, hoc est, se crimen nō patrauisse. Evidem vbi oportuit, Scripturæ testimonianon præteriui, sed quod in primis instituti mei erat, Catholicos quod ad factum attinet, innocentes esse, aliter mihi necessariò probandum fuit, videlicet explicatione eius rationis, quam singularis in cultibus Ecclesia obseruat.

Ergo vt planiùs doceam, Catholicos non adhibere imaginibus diuinum honorem, sicut D E O, fundamen-
tum vnicum breuiter repetam, quod in priori disputa-
tione positum, Heerbrandus conuellere nequaquam va-

Dispar modo honorari imagi-
nes & Deum ac Santos &c.
Cap. 3. luit. Illud est; rationem, qua honorare dicimur imagines, longè diuersam esse ab ea ratione, qua honoramus res alias, hoc est, D E V M, Santos, alios homines. Hos enim vt absolutè, sine relatione ad aliud, cogitamus, sic etiam honorare dicimur, quatenus per honoris officiū de ipsis volumus, iuxta doctrinam superiùs traditam, commouere opinionem eam, quæ in eorum excellentiam conueniat: Imagines verò quemadmodum ad aliud quidpiam cogitatione referimus, sic honorare dicimur, quia coram illis actionem aliquam exercemus honorificam,
qua

qua excitare volumus opinionem excellentem non de ipsis quidem, sed de prototypo ad quod ipsæ referuntur, & cuius loco sunt quodammodo.

Ex quo intelligitur, verissimum illud esse, quod affirmari solet, eodem officij atque honoris genere, eodem animi motu, hoc est, eadem voluntate excitandi opinionem excellentem, honorari prototypum ipsum eiusque imaginem. Nam imaginem, ut diximus, honorare est, coram ipsa, tanquam prototypi secundum representationem vicaria, velle de prototypo commouere excellentem opinionem. Itaque idem venerationis motus ad utrumque spectat, sed tamen diuersa ratione. Nam ad prototypum pertinet, ut illi secundum se existimationem conciliat; ad imaginem autem ut coram ipsa, & in ipsa tanquam in vicaria, existimatio eiusmodi conciliatur prototypo, perinde ac si illud esset, sicut imago ipsa, praesens,

Atque huc pertinent sententiae Patrum & Conciliorum, quas in priori disputatione tractauimus, scilicet imagines non nisi relatiue, ut dici solet, honorari, & honorem, qui ipsis datur, ad prototypum referri, & non ipsis secundum se, sed in ipsis ac per ipsis prototypum honorari &c. Quæ quidem etiæ verisimile dicantur, omnino tamē nihil obstant, quod minus intelligamus & fateamur, verè quoque imagines ipsis honorari; non quidem caratione qua honoratur prototypum, sed alia longè diuersa, qua suo modo etiam propriè & verè dicimur in honore habere eas res, quas non nisi propter aliud, ad quod tota honoris cæremonia pertinet, honoramus: Ut sacrum volumen, ut vestes, & regias literas, ut legatos, ut alia huius generis. Quibus tamen minimè volumus conciliare eam excellentiæ opinionem, quam honoris cæremonia ipsis adhibita propriè gignit, sed illis tantum ad quæ isthac referuntur.

Qua-

Hoc licet colligere ex B. Cyril. Alex. li. 5. dialogorum de trinitate. paulò post initium ubi docet exemplar & re representatam esse pro eodem reputanda. Basilio filii de Spiritu sancto ad Amphiliuchum ca. 18. & Adriano 1. in epistola ad Constanti. & Irenæ, & Damasci, passim in tribus libellis de imaginibus, præsertim lib. 3. paulò post medium: ubi in hac sententiam citat aliud quoddam Cy rilli, Alex. aper tum testimonio, Cœc. 110. & deinceps.

Vide Damasc. II. 3. de imagin. & Synodus 7. a. 3. 4. 5. & 6. & Conc. Trid. fess. 25.

Exponit huiusmodi aliqua exempla eleganter Leb. titius Episcopus Neapoleos Cy pri. lib. 5. Apologie pro Christianis contra Iudeos, ut refertur in 7. Synodo actio. 4.

A P O L O G E T I C V S

Vt Durandus li.
3. sent. d. 9. q. 2.

Quapropter non solum hæretici errant, qui venerantem imaginum infestantur, sed etiam illi minus circumspicte loquuntur, qui, et si probent Ecclesiæ usum in venerandis imaginibus, negant tamen ipsas propriè honorari. Nam cum Patres interdum dicunt, non ipsas imagines, sed res, quas representant, honore affici, tantum docent, non honorari ipsas ea ratione qua prototypum: Sed non negant tamen honorari verè suo modo. Vnde in priori disputatione nostra notauimus, fieri interdum, vt in eodem etiam sermone, modò illi affirmant, modò negant, imagines honorari. Affirmat, honorari relatiue, vt expositum est, negant, honorari sicut prototypum.

Quibus ita positis nihil facilius est, quam docere, Catholicos sic honorare imagines, ut minimè tamen creature adhibeant diuinum honorem, sicut Deus. Venerantur illi tum Christi, tum Sanctorum imagines: In cultu Christi imaginum, atque adeò etiam crucis, honorem quidem usurpant diuinum, sed non illum imaginibus ipsis deferunt, sicut Christo Deo ac Domino nostro. Quod ex doctrina haec tenus tradita, est perspicuum. Nam ad Christum is honor pertinet, quatenus illi conciliat existimationem Deo soli debitam; ad imagines vero, ut coram illis eiusmodi existimatio conciliatur Christo. Quæ duæ rationes adhibendi honorem diuinum Christo vero Deo, & eius imaginibus, cum longè diuersissimæ sint, luce clarus est, hoc imaginum cultu non exhiberi honorem diuinum creature, nempe imagini sicut Deo, proindeque rationem Idolatriæ, quæ in eo, ut suprà disputauimus, consistit, nequaquam hic cerni.

In veneratione
imaginum San-
ctorum non ad-
hibetur honor
diuinus.

Iam cum Catholici venerantur imagines Sanctorum, ne usurpant quidem honorem diuinum, tantum abest, vt illum

vt illum imaginibus eiusmodi tribuant sicut D E O. Quia enim iuxta superiùs dicta eas venerantur relatiuè, eodē genere honoris illas afficiunt, quo prosequútur Sanctos: Cap. præcedetib
Sanctis autem honorem diuinum minimè deferri, suprà demonstrauimus. Quocirca planū est, à Catholicis nul-
lam, in cultu imaginum, vel C H R I S T I, vel Sanctorum,
Idololatriam admitti.

Porrò hæc, à nobis in altera disputatione pluribus Conc. 119. & se-
confirmata sic Heerbrandus oppugnat, vt non tam con- quent.
cludat, imaginū venerationem esse Idololatriam, quod erat tantùm præsentis instituti, quàm illam omnino esse illicitam & prohibitam. Quanquam, vt est elegans, pro eodem ipse accipit, cultum aliquem esse illicitum, & esse Idololatriam. Cùm tamen nemo ignoret, fieri posse, vt aliquid illicitum sit, quod idem longè absit à ratione veræ Idololatriæ. Etsi ergo ad pleraque eorum, quæ hoc loco affert, cùm extra propositum sint, respondere nulla disputandi lege cogar, respondebo tamen sponte, ne videar cum illo agere summo iure; si tamen tantisper ille quoq; sententiam deponat suam, qua cultus omnes, ci- tra legis necessitatem suscepitos, Idololatriam facit, atq; ita patiatur, me sponte laborem hunc sine eo crimine ad gloriam D E I referre.

Primum repetit Scripturæ testimonia, ex quibus ap-
paret, D E V M prohibuisse, ne fieret vel colerentur simu-
lachra. Tædere meritò istos deberet huius argumenti,
cuius audiuerunt toties explicationem. Dixi in dispu-
tatione altera, his in locis imaginum vñiu impium dun-
taxat prohiberi, hoc est, quo ipsæ imagines per se, vel ob
inhabitatem dæmonem, vel ob creaturam aliam repren-
tam, diuinis honoribus afficiantur, iuxta Idololatriæ
genera ab Ethniciis olim usurpata, quæ commemorauit-

Conc. 112.
Exod. 20.
Leuit. 26. &c.

Con. 128.

Cap. 4.

N mus

A P O L O G E T I C V S

Cap. 4. mus suprà. Atq; ideo asserui, eiusmodi Scripturæ loca ad
Conc. illa 118. Ethnicos pertinere. Non quòd putauerim illis solis im-
 pio vñi imaginum diuinitus interdicti, vt ex crassa quadā
Conc. 121. & vel ignorantia vel malitia Heerbrādus sententiā meam
145. est interpretatus: sed quòd ipsi in primis illa ratione ima-
 gines coluerint, quē in Scripturis damnatur & prohibetur.

Sed neque infior, omnino prohiberi quoque Dei
 imagines, eo fine factas, vt per illas ad viuum ipsa diuini-
 tas exprimatur. Nam & hoc nefas esse, diuinæ literæ de-
 clarant. Illud tantum contendō, non omnem imaginum
 venerationem esse prohibitam, sicut neq; omnis earum-
 dem vetatur vñs, tametsi generatim etiam dicatur. Non
^a facies tibi sculptile, neq; omnē similitudinē &c. Constat
^b enim iussu Dei aliquot imagines olim fabricatas fuisse.
 Neq; absurdè profecto putaueris, B. Petrū insinuauisse,
 cultum aliquem simulachrorū (nempe sacrarum imagi-
 num) rectum esse, cùm fideles nominatim ab illicitis ido-
 lorū cultibus, detergere voluit. Quid enim attinebat, ita
 determinatè cultus simulachrorum illicitos notare, si o-
 mnino nulos simulachrorū cultus licitos esse censuisset.
 Sanè cùm cedem hominis iniustā audimus, iure hominē
 cædi aliquādo posse, intelligere cōsueuimus. Nec si à bla-
 sphemia aut alio facinore, semp ac omni ratione illicito,
 quempiam auocare velis, opus est, vt vel illicitā blasphemiam
 vel illicitum crimen dicas. Quemadmodū igitur
 cùm illa diuinae legis verba audis, Nō occides; cedem hominis
 duntaxat iniquā vetari intelligis; ita etiā intelligas
 oportet verbis illis, Nō facies tibi sculptile &c. impīū tan-
 tummodo imaginū vñsum & cultū, vt diximus, prohiberi.

Conc. 121. & At non satis Heerbrando fuerit, quòd imaginum ve-
132. &c. neratio non prohibetur in Scripturis: Scripturas requi-
 rit, quibus illa etiam probetur. Iam s̄pē in superioribus
 ostensum

ostensum est, facere ipsum pueriliter & ridiculè, cùm ple-
raque humanarum actionum sint genera, quæ licet di-
sertè in scripturis non præcipiantur, aut etiam commen-
dantur, at sunt tamen licita & vtilia. Alioqui quomodo
probabūt nobis aduersarij, se rectè facere, quòd imagines
C H R I T S I & Sanctorum, in templis saltem retinent ad
memoriæ vsum? An est aliquis Scripturæ locus, quo di-
sertè institutum hoc vel præcipiatur, vel laudetur? Mitto,
verbum Dei latius patere, quām Scripturæ characteres.
Quod ex ipsa Scriptura euidēter apparet. Nā verba Chri-
sti sunt, ^a Qui vos audit, me audit, &, Ego ^b vobiscum sum
(vtiq; nō mutus) omnibus diebus vsq; ad consummatio-
nem seculi, &, ^c Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis
omnia, quæcunq; dixero vobis, hoc est, sine characteri-
bus etiēm perferet Spiritus sancti ad vos verba mea; sicut
antè quoq; per Isaiam Dominus promiserat: Hoc fœdus
meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in
te, & verbā mea, quæ posui in ore tuo, nō recedent de ore
tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, di-
cit Dominus, amodo & vsq; in sempiternum.

**Quomodo ima-
ginis cultus ver-
bo Dei nitatur.**

Luc 10.

b Matth. vii.
c Ioan. i 4-

— 10 —

Isaix. 59.

Hæc igitur & similia Scripturæ testimonia, si nihil aliud esset, sufficere debet, ut intelligamus imaginum venerationem, Ecclesiæ voce atque in sua confirmata, Dei etiam verbo approbari, nec ullum esse institutum ab Ecclesia Catholica receptum, de quo prorsus Scripturæ silent. Nam generatim certe illud probant, cum Ecclesiæ auctoritatem, ut Augustinus ait, nobis comedant. Qua de re cum alterius loci controversia sit, non est modò differendum copiosius.

Lib. 1, contra
Cresconii Grā-
maticum ca. 25.

Veniam ad sententias patrum, quas Heerbrandus adulterat. Irenæus Carpocratianos hæreticos dānat; non quod imagines CHRISTI venerarentur ut nos, sed quia illas, vñā cum aliis profanorum hominum imaginibus, ritu planè Ethnico & superstitioso colerent, atque adeò

N₂ vt

A P O L O G E T I C V S

Eodem capite. vt verisimillimum est, magicè quoque usurparent. Artes enim illi magicas, vt Irenæus disertis verbis testatur, & incantationes exercebat. Quam superstitionem in iisdem Epiphanius notauit, qui apertius ait, ipsos incantationes & beneficia & Idololatrias perfecisse. Quanquam non dicit, vt Heerbrandus falsò citat, Carpocratem occultè fecisse imaginem C H R I S T I, Pauli &c. Tantùm refert, Carpocratianos imagines quasdā occultè habuisse, quas ipsi dicerent esse I E S V, sub Pontio Pilato factas. Atq; has, , inquit, Epiphanius cum Pythagoræ, Platonis, Aristotelis , & aliorum Philosophorum imaginibus collocatas ador- , , , rant, & gentium mysteria perficiunt; hoc est, ita eis sacri- ficia & cultum adhibet, tanquam in illis aliquid numinis inesset, &c.

**Lib. 1. de hæresi
b. ad Quod uult
deum hæresi. 7.** Eòdem spectat quod D. Augustinus perhibet ex istorum secta fuisse quandam Marcellinam, quæ imagines non tantùm C H R I S T I & Pauli, sed etiam (quod Heerbrandus artificiosè texit) Pythagoræ & Homeriadoret, vtique profanè ac magicè, sicut eius magistri. Cuius foeminæ priuatæ superstitionem narrat quidem illic Augustinus obiter, sed nequaquam genus ipsum veneratio- nis imaginum absolute (vt Heerbrandus falsariè citat) inter hæreses numerat. Pariratione quod idem alibi scri- psit, ab Ecclesia Catholica damnari sepulchrorum & pi- teturarum adoratores, ad aliquam superstitionem, qua imagines vel sepulchra pro numine diuino colerentur, referendum est. Neque vñquam Heerbrandus ostendet, eum de hoc ipso genere cultus loqui, quod vniuersa Ec- clesia probauit.

**Lib. de moribus
Ecclesiae Catho.
cap. 34.** Sic Beatus Gregorius, adorationem imaginum eam tantùm cauendam esse monuit, qua imaginibus ipsis per- sc, diuinus honor deferatur. Nam relativam illam, à no- bis

**Lib. 7. epistola-
rum epist. 109.
ad Serenum.** Sic Beatus Gregorius, adorationem imaginum eam tantùm cauendam esse monuit, qua imaginibus ipsis per- sc, diuinus honor deferatur. Nam relativam illam, à no- bis

bis suprà defensam, idem certè Gregorius non oratio-
ne solum, sed exemplo etiam suo pulchrè explicauit & secundinum
asseruit his verbis: Scio equidem quòd imaginem Salua-
toris nostri non ideo petis, vt quasi D E V M colas (atthen-
dat Heerbrandus cuiusmodi adorationem alibi vitupe-
ret Gregorius) sed ob recordationem filij D E I in cius ,,, <sup>Lib. 7. epistola.
num epist. 5. 3. ad</sup>
amore recalescas, cuius te imaginem videre consideras. ,,, <sup>Qua ratione
Gregorius</sup>
Et nos quidem, non quasi ante diuinitatem, ante illam ,,, ^{veneratus sit}
prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem ,,, ^{Christi ima-}
aut natum aut passum, sed & in throno sedentem recor- ,,, ^{ginem.}
damur, & dum nobis ipsa pictura quasi scriptura ad me- ,,,
moriam filium D E I reducit, animum nostrum aut de re- ,,,
surrectione lètificat, aut de passione demulcet. Ideoque ,,,
direximus tibi imaginem Salvatoris D E I & Sanctæ D E I ,,,
genitricis &c.

Iam Clemens Alexandrinus, aduersus gentium si-
mulachra tantùm disputat, quæ vel diuinitatem conti-
nere putarentur, vel ad viuum illam referre, vel arte fal-
laci fierent & accommodarentur ad vsum magicum, vel
denique adorarentur ipsa pro D E O. Quanquam Heer-
brandus quædam ex hoc Clemente citat, quæ non repe-
tiuntur in illius operibus. Conc. 124.

Ita apparet ex
eiudè li. 6. stro-
mat sub finem.
& oratione ad
hortatoria ad
gentes.

Epiphanium concidisse velum, in quo esset C H R I-
S T I imago, sensisseq; imaginum vsum ac venerationem
esse superstitionem, commentitium plerique, non sine
ratione arbitrantur. Nā si ea epistola, vel certè fragmen-
tum eius in quo id narratur, Epiphanij esset, neutiquam
illud præteritum fuisse ab Iconomachis in 7. Synodo,
qui adeò huius Epiphanij auctoritatem cōtra imaginum
vsum opponere cupuerunt, vt testimonium etiam ne-
scio quod à Manichæis confitum, illius simulato nomi-
ne, contra imagines produxerint.

Vt refert Heer-
brandus Conc.
125. ex quadam
epistola ad Ioan.
Hierosolymita-
num Patriarchæ.

Sicut apparet ex
ea Synodo actio-
ne 6. tom. 5.

A P O L O G E T I C V S

L. 9. epistolarū
epist. 9. quæ idē
seru continet, &
epist. 109. li. 7. »
ad eundē Serenū
num Episcopū »
Massiliensem.

Accedit, quod B. Gregorius cùm Serenum Episcopum reprehenderet quod imagines confregisset, inter epist. 109. li. 7. » alia sic illum vrget: Dic frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Hoc certè credibile nō est, tantum Pontificem in graui causa Episcopi dictorum adeò confidenter fuisse, si Epiphanius, & ipse Episcopus, ac Doctor celebratissimus, simile facinus vñquā designasset. Neque enim potuisset exemplum hoc temporibus illis vsque adeò ignorari. Assuta videtur igitur illa epistola, vel certè fragmentum illud epistolæ, non modò Epiphanij operibus, sed etiam Hieronymianæ versiōni. Quanquam si maximè factum illud Epiphanij exploratum esset, nonne plus ponderis apud nos Ecclesiæ totius auctoritas atq; vſus habere debet? Et cur Heerbrandus, non obstante auctoritate atque exemplo Epiphanij, fatetur, vſum imaginum historicum in Ecclesia tolerabilem esse? Certè si epistola illa, quæ fertur Epiphanij, tam irrefragabilis auctoritatis est, quām Heerbrandus esse vult, non magis ipsi & collegis licebit imagines omnino retinere, quām nobis easdem venerari. Siquidem in illa Epiphanius, & concidisse imaginem, & prorsus imaginum omnem vſum damnasse perhibetur. Quare non contra nos modò, sed contra se suosque Heerbrandus pugnat, cùm Epiphanij auctoritatem hoc loco tantopere vrget.

Conc. 134. Iam quod præterea narrat de Francfordiana Synodo, in qua sub Carolo Magno Synodus 7. hoc est, altera Nicēna, quæ venerationem imaginum afferit, damnata fuerit, merum Euangelicorum fragmentum est. Nam Synodus verè Francfordiana sub Carolo Magno habita, non damnauit hanc septimam Synodum, pro imaginibus sub Constantino & Irene Nicēa celebratam, sed aliam pseu-dosy-

dosynodus, Constantinopoli ab Iconomachis habitam contra imagines; quam ipsi quidem Septimam generalē appellari voluerunt. Quod cùm ab aliis sufficienter demonstratum sit, non est necesse, nunc idem pluribus probare.

Vide Alanum
Copum dialogo
4 & 5.

Supersunt Augustini testimonia duo, quæ cùm in altera disputatione evidenter ostenderim, nihil omnino aduersari venerationi imaginum, magna profectò est Heerbrādi pertinacia, quòd illa rursus opponere nō est veritus. Primò igitur inter Idololatriæ genera ab Ethniciis usurpata, vnum commemorat Augustinus his verbis: Videntur autem sibi purgationis esse religionis, qui dicunt, nec simulachrū, nec dēmonium colo, sed per effigiem corporalem eius rei signum intueor, quam colere debeo: Ita verò interpretantur simulachra, vt alio dicant significari terrā, vnde templum solet appellari Telluris, alio mare, sicut Neptuni simulachro, alio ignem, sicut Vulcani &c. Quorum simulachris eadem nomina sicut telluris imponunt. De quibus rursus cùm exagitari cœperint quòd corpora colant, maximeq; terram & aërem & ignem &c. respondere audent se non ipsa corpora collere, sed quæ illis regendis præsident, numina.

Conc. 128. &
deinceps.

Conc. 146. &
seq.

Super Psal. 113.

Hoc loco perspicuum est, eorum Ethnicorum Idololatriam ab Augustino notari, qui vt suprà recensuimus, ad varias mundi partes accommodabant simulachra: Quas quidē diuinis honoribus afficiebant non per sc, sed quia falso arbitrabātur, aliquid quod ipsis tanquā forma vel anima cohāreret, esse mentem diuinam, quæ varias in partes diffusa distributaq; mundum regeret. Vnde fiebat vt c̄reaturam insipienter venerarentur illi pro D e o. Nam quicquid diuisum est, & mundi partibus tanquam forma cohāret, creatura est, vt suprà dicebamus.

Mani-

A P O L O G E T I C V S

Manifesta igitur calumnia est, locum hunc accommodare velle ad Catholicos, quos probè scit Heerbrandus diuinum honorem in veneratione C H R I S T I imaginum usurpatum, non ad numina phantaftica, vt illi Ethnici, sed ad C H R I S T U M D E V M verum ac Dominum nostrum referre.

- Conc. 147. & 149.** ,,, At inquit, similitudo est, i. quòd pontificij cultum ad prototypum referunt, vt illi faciebant. Imò Idolatria & impietate, inquit, Ethnicios illos longè superant, quòd non repræsentatum tantùm per effigiem corporalem, vt illi, sed etiam imagines ipsas eadem specie cultus colunt. ,,, 2. Papistæ, aliis simulachris, alios Deos, vt illi, repræsentari dixerunt: Diua virgo M A R I A vt magna Deum olim mater, misericordia, vita, dulcedo, &c. 3. Simulachris eadem nomina Diuorum imposuerunt, Hæc est Diua M A R I A, hic Sanctus Ioannes &c. 4. Vt Ethnici, ita hi quoque, ait, hoc nomine exagitati, quòd lignum, lapides, &c. colant, longè Ethnicis absurdiora & magis impia & idololatrica respondent, non modò non negant, vt illi, corpora illa, id est, imagines se colere, sed etiam eadem specie cultus qua repræsentatum.

Depulsio calumniarum Heerbrandi.

Qui differat veneratio sacrarum imaginum, à superstitione Ethnicorum.

Vtar & ego numerorum notis, vt eo breuius vanissimam cauillationem repellam, & lector facilius discernat, quid cuique respondeat. 1. Ethnici illi non eo ipso idololatre fuerunt, quòd cultum diuinum imaginis ad prototypum referebant; sed qui a referebat ad prototypum quod erat creatura. Hoc cum nos non faciamus, nequaquam, vt illi, sumus idololatre. Neque ipsi, eo modo profitemur adorare nos C H R I S T I imagines, quo illi adorare se simulachra negabant, videlicet secundum se. Etsienim cultum diuinum in illarum veneratione usurpemus, ad C H R I S T U M

STVM tamen referimus eum, vt suprà explicatum est.
 2. Non succurrit aliud vocabulum ad significandum quod
 volo, præterquam (mendacium). Et quod illud conueni-
 at, facilè intelliget lector ex dictis suprà, in loco de San-
 & tis. 3. Sacræ Scripturæ phrasis estilla. Nā Angeli propter
 similitudinem, quam præferebant, virorum, ^a viri nomi- ^{Gen. 8.}
 nātūrā: tum etiam effigies, boum, leonum, & cherubim,
 boues, ^b leones, & cherubim absolute dicuntur: & nihil
 usitatius, quā m vt simulachrū Cæsarī, Cæsar, Ciceronis
 Cicero, appelletur. Neque ideo illi Ethnici fuerunt ido-
 lolatræ, quia simulachrum Telluris, Tellurem appellab-
 ant, sed quia per id simulachrum referebant diuinum
 honorem ad creaturam. 4. Negabat quidem illi Ethnici,
 se ad imaginem ipsam diuinum honorem referre, sed fa-
 tebantur tamen, referre se illum ad aliud quiddam, quod
 erat reverā creatura; id quod fuit impium. Ipsius autem in
 veneratione C H R I S T I imaginum, honorem diuinum
 fiebamus, vt per illum, non ipsis imaginibus perse,
 sed C H R I S T O illis repræsentato existimationē velimus
 conciliare diuinam; atque eatenus docemus, eum ho-
 norem spectare suo modo ad imaginem. Quod suprà de-
 monstrauimus, neque absurdum, neque impium, neque
 Idololatricum esse.

Cap. 6.

^b 3. Reg. 7.Et de cherubin
habetur etiam
Exod. 25. & 37.
Numer. 7. &c.

Alterum testimonium Augustini sic habet; *Quis au-* ^{, In eundē PGL}
tēm adorat vel orat, intuens simulachrum, qui non sic af- ^{, 113.}
ficitur, vt ab eo se exaudiri putet? Ostendi in priori dispu- [,]
tatione, sententiam Augustini hoc loco non esse, nemini- ^{Conc. 146.}
nō omnino posse adorare vel orare intuendo in simu-
lachrum, quin cōtinuò habeat illud pro D E O, (cui enim
hoc Augustinus persuasisset,) sed contra quosdam tan-
tum gentiles ipsum agere, qui simulachra sic veneraban-

O tur,

A P O L O G E T I C V S

-tur, vt facto ipso ostenderent, ea se rebus illis anteponere, quas per ipsa significabant. Nam vt illic Augustinus subiicit, adorantes simulachrum Solis vel Maris, tergum ipsi Soli & Mari vertebant, quasi maior esset in his virtus, quæ similia hominum esse videbant, quæm in Sole & in Mari, sensus & figuræ humanæ expertibus.

De illis igitur qui ita peruersè adorarent simulachra

,,, Augustinus loquens, ait, Quis autem (eiusmodi videlicet hominum) adorat vel orat intuens simulachrum, qui

^a Li. i. inst. c. 11. ^b Exod. 32. ^c Sapi. 13. & 14. ^d psalm. 113. ^e Ef. 4. & 44. ^f Osee 8. ^g A. mos. 5. ^h A&T. 7. ⁱ ad Cor. 8. & 12. non sic afficitur, vt ab eo se exaudiri putet. Ex hoc conclusi, hunc Augustini locum Caluino ^a quidem aduersari, qui impudenter contra ^b Scripturam neget, vel Israëli- tas olim, vel vlos Ethnico habuisse pro D e o ipsa simu- lachra, (quod placitum ^c Heerbrandus etiam, et si furtim actimidè, insinuat se probare) ad nos autem nihil perti- &c.

^b Vide di p. nostrā conc. 133. & de inceps. quippe cùm minimè, sicut illi Ethnici, pluris facia- mus imagines, quæm prototypum, neque in ipsis, tan-

^c Conc. 24. vbi ^d Caluino obi- quam in Diis, collocemus nostram spem, vt hæretici no- ter allegat quod

præco, Exod. 32. dixerit- ^e dū sanè esset, inquit, mēdaciter ista à nobis obiiciaduer-

^f cras est solennitas Dñi; non vi- tuli. Sed stultum valde est ex eog^g vitulū Dei nomi- ne affecerint, col-

ligere, illos non habuisse vitulū pro Dño.

^d Conc. 151. ^e In illa conc. ^f Conc. 147. ^g Li. inst. c. 11. ^h Conc. 147.

Hic ^d Heerbrandus, valde religiosè scilicet, Optan- dū sanè esset, inquit, mēdaciter ista à nobis obiiciaduer- sariis. Imò verò optandū esset Heerbrande, vt aliquando tandem desineres mendaciter ista obiicere, salutiique tuæ pspiceres, & ad Ecclesiam redires, qui iam senex es, breui daturus perfidiæ poenas, nisi tēpestiuè resipiscas. Nam quòd de peregrinationibus ad Diuos opponis, ⁱ in altera disputatione respondi, nequaquam illas esse argumen- to, quòd Catholici Diuorum imagines pro Diis habeāt,

vt ^j Caluinus etiam (cuius tu quidem studiosus videris, quantumuis ^k dissimiles) nugatus est: sed quòd certa illi

ex-

experientia nouerint singulariter quibusdam in locis Diuos quosdam, per corundem imagines, venerantibus solitum esse Deum præclara impetrari beneficia. Quod ille quidem magno consilio atque providentia facit, ut ea ratione, quæ ad humanam conditionem est accommodatissima, crescat & accedatur magis fidelium deuotio atque pietas.

Quod si maximè verum esset, Heerbrande, quod ait, aliqua miracula in vsu imaginum esse ab impostoribus simulata, hoc quidem nihil detrahit miraculis veris, quæ multa acciderunt, neque veneratio imaginum propterea est abolenda. Quid enim est tam religiosum, tamque vtile, quo non interdum homines peruersi ad scelus abutantur? Sanè minimè conuenienter Ecclesia faceret, si Sacraenta diuinitus instituta, & sacram Scituram ideo abiiceret, damnaretque, quotiam vos ista sacrilegè tractatis.

a Vide Germanum Patriarcham Constantinopolitanum in epistola ad Thomam Episcopum Claudio paleos.

At cum imagines, vel Crux Dominica benedicitur in Ecclesia, orationes quædam adhibentur (nam & hoc quoque obiicit Heerbrandus) quæ indicant, Catholicos ab ipsa Cruce & imaginibus sperare salutem, Ethnicorum more, qui dicebant ligno, libera me, quia nati. 44. Deus meus es tu. Respondeo, in Pontificali Romano, quod Heerbrandus citat, eas ego hac de re orationes inueni, ex quibus evidenter apparent, non esse eam Ecclesiarum Catholicarum mentem. Et quoniam precationibus delegetur Heerbrandus, non erit abs re has proferre, ut sint veluti antidotum earum, quas Heerbrandus in disputatione sua partim comminiscitur, partim peruersè interpretatur.

O 2

Igitur

A P O L O G E T I C V S

Igitur in benedictione crucis, commemorata priùs
,, C H R I S T I passione, sic dicitur: Te supplices exora-
,, mus, vt hoc singulare signum, quod ad exemplum primi
,, illius sacratissimique vexilli, quo pretioso sanguine filij
,, tui triumphasti, fidelium tuorum deuotione compa-
,, ctum erexitumque est, tua cœlesti benedictione sanctifi-
Oratiōes quas,, care digneris, vt O M N I B U S H I C G E N V F L E C T E N-
Catholician-
te crucē fun-,, T I B V S , A C T V Æ M A I E S T A T I S V P P L I C A N T I-
dunt, non ad
cruce ipsam,, B V S , largior & cordis compunctio, & admissorum con-
sed ad Deum,, cedatur remissio; atque intercedente ipſa victoriosissima
dirigunt. ,,, vñigeniti filij tui passione, & tibi placita postulare, & ci-
Nō ligno, sed,, tiūs valeant postulata percipere. D A , Q V Æ S V M V S ,
Deo dicimus,
pater meus,, C L E M E N T I S S I M E P A T E R , I N Q V O V I V I M V S ,
es tu. ,,, M O V E M V R , E T S V M V S , vt quoties triumphum di-
uiñæ humilitatis, quæ superbiam nostri hostis deiecit,
,, oculis intuemur, quotiesque mente recolimus, & con-
tra hostem ipsum, fiduciam fortitudinis, & maiorem tibi
,, deuotæ humilitatis gratiam consequamur. Quatenus in
,, illo tremendo tuæ maiestatis examine, cùm pauentibus
elementis, cœlorumque tunc commotis virtutibus, si-
,, gnūm istud glorificum redemptionis nostræ apparuerit
,, in cœlo, ipsi de morte ad vitam transire, ac perpetua bea-
tæ resurrectionis videre gaudia merecamur. P E R D O-
,, M I N V M N O S T R V M I E S V M C H R I S T V M F I-
,, L I V M T V V M , &c. Item dicitur: Sanctificetur istud
,, lignum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: & be-
neditio illius ligni, in quo sancta membra Saluatoris sus-
,, pensa sunt, sit in isto ligno, vt O R A N T E S I N C L I-
,, N A N T E S Q V E S E P R O P T E R D E V M A N T E I S T A M
,, C R V C E M , inueniant corporis & animæ sanitatem. Per
,, eundem Dominum nostrū I E S V M C H R I S T V M , Amen.

Hinc

Hinc perspicuum est, cum aliâs ipsa crux appellatur remedium & redemptio &c. loquutiones has accipientias esse relatiuè, vt scilicet intelligentur pertinere ad passionem & mortem Domini, signo crucis representatam. Item liquidò ex his constat, Catholicos non ipsi cruci, quod ad rem attinet, supplicare, sed Deo, coram illa. Neque vero lignum crucis, aut imaginem sanctificari vel benedici, hoc loco aliud est, quam solennibus pre-cationibus fusis ad Devum, destinari ad pium usum fide- lium, vt nimis coram illis religiosè atq; utiliter Deo, propter merita Christi, supplicant: quod ex iisdem orationibus apparet.

Eadem omnino sinceritas in benedictione imagi-num aliarum elucet. Nam Beatissimæ Virginis imago hac oratione benedicitur: Omnipotens sempiterne,, Deus, clementissima cuius dispensatione, cuncta crea-,, tur ex nihilo, hanc imaginem IN HONOREM PIIS-,, Imaginum in Ecclesia in-simæ GENITRICIS Filij tui Domini nostri IESU,, stitutum, ad prototypi honorem perti-tur. Catholici in-primis Deum et Filium eius Iesum Chri-tum inuocant, et adorant, Non ab ipsa imagine qd-DEM SACRATISSIMÆ VIRGINIS, QVICVNQVE,, quam petunt, sed coram ima-gine B. Virginis supplicant, ut tantum intercedat suis EANDEM MISERICORDIAE REGINAM ET GRATIAS,, dverit, de instantibus periculis eruatur, &c. PER EYNT,, DEM DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM &c., Pro

Quid sit apud Catholicos li-gnum crucis, vel imaginem sanctifi-caris ac benedicti.

A P O L O G E T I C V S

Pro benedictione imaginum aliorum Sanctorum

In quem finē „ hæc tantū oratio communis ponitur: Omnipotens Ecclesia reſerat vſum ima „ sempiterne D E S, qui Sanctorum tuorum imagines seu
gīnum. „ ! effigies ſculpi aut pingi nō reprobas, vt, quoties illas oculi

„ lis corporeis intuemur, toties eorum aetus & sanctitatis.

^a Si hoc studio „ temad⁴ imitandum memoriam oculis meditemur, hanc;

teneretur ad „ uerſarij ma „ quæſumus, imaginem ſeu ſculpturam IN HONOREM

iorem hono „ rem haberet, AC MEMORIAM BEATI N. Apostoli tui vel Martyris,

Sanctis & eo „ vel Confessoris, aut Pontificis, aut Virginis, adaptatam,

rum imagi „ benedicere ac sanctificare digneris. Et præsta, vt QVI-

„ CVNQVE CORAM ILLA IPSVM GLORIOSIS-

„ SIMVM APOSTOLVM tuum vel Martyrem, vel

„ Confessorem vel Virginem ſuppliciter honorare stu-

„ duerit, illius precibus ac obtentu à te gratiam in præſen-

„ ti, & æternam gloriam obtineat in futuro. PER DOMINI-

„ NVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM FILIVM

„ TVVM &c.

Colligat ergo Heerbrandus hinc ſenſum, ad quem
aecommodare debeat aliarum orationum verba. Quan-

Conc. 142.

quam illa precatiuncula (quam ille refert) ad Veroni-

cam: Nos perduc ad patriam ô foelix figura, ad videndam

faciem, quæ est CHRISTI pura &c. ſicut & nonnullæ

aliæ, apocrypha videtur. Posset autem & huius itemi eſſe

ſenſus, vt CHRISTVS cuius beatum atque felicem vul-

tum ea figura refert, fideles in hoc exilio peregrinantes,

ad cœleſtem aliquando patriam perducat, vt ipſius angu-

1. Petri 1.

ſtissimo conſpectu, quo ne Angeli quidem ſatiari poſ-

ſunt, perfruantur. Quamobrem definiat Heerbrandus

aucupariverba, ſenſum attendat, & non ſit, vt haſtenus,

interpreſ malitiosus.

U T

UT IMAGINIBVS, SIC
ETIAM SACRIS RELIQVIIS
HONOREM ADHIBERI SINE
crimine Idololatria.

C A P V T VIII.

Vis vs Heerbrando² sum in disputatione^b altera, valde callidè (vt ille ait) probauisse, Catholicos, venerandis sacrī reliquiis, nequam adhibere diuinum honorem creaturæ sicut D e o. Attendant obsecro lector, Vtrum hæc à me callidè disputata fuerint: Reliquias sacras duplī ratione venerari dicimur. Primo, quoniam ipsas per se reuerenter tractamus, & custodimus, & suspicimus &c. eō, quod sanctorum hominum, (qui viua membra C H R I S T I, & Spiritus sancti templum fuerunt) aut corpora sunt, aut corpora attigerunt, aut etiam extiterunt partes. Secundo, veneramur illas quoq; relatiuè, eodem cultus genere, quo illos quorum sunt reliquiae, cùm videlicet, reliquiis præsentibus, in illos animum intendimus, adeoque cultuim omnem coram reliquiis usurpatum, ad ipsos referimus.

Priori reliquias venerandi modo, cùm nihil omnino diuinum adhibetur, satis constat, honorem diuinum creature non tribui sicut D e o. Posteriori autem, cùm reliquias sacras relatiuè etiam, vt imagines, (quamuis fundamentum relationis non idem penitus existat vtrōbique) veneremur, non magis diuinum honorem creature, sicut D e o, deferimus, quàm cùm colimus imagines. Primum enim vt honor, quo Sanctorum imagines veneramur, diuinus non est, sed ille idem, quo

^a Conc. 153.
^b Conclu. 123.
 124. 125. que p
instituto meo
fuerunt satis.

Duplex ratio ve
nerandi religat.

Nullo modo ve
neradis reliquias
trāferri ad crea
turam honorem
Dei proprium.

A P O L O G E T I C V S

quo Sanctos ipsos, sic etiam neque is, quo relatiuè veneramur eorundem reliquias.

Ad honorandum autem relatiuè lignum crucis, cui C H R I S T V S affixus est, & si quid aliud est reliquum, quod peculiari ratione ad C H R I S T V M pertinuit, quamuis latriam usurpemus, non illam tamè ad ipsum lignum, similèsue C H R I S T I reliquias secundùm se, sed ad C H R I S T V M ipsum, verum D E V M, referimus, sicut illam etiam, quam in veneratione eiusdem C H R I S T I imaginum adhibemus. Itaque non ipsis per se reliquiis diuinitatis propriam opinionem conciliare volumus, sed C H R I S T O, ad quem illæ habent singularem relationem. Cuius quidem rei prudenter admodum nos admoñuit diuus Ambrosius, qui cum diceret, Helenam, inuenta cruce dominica, adorauisse C H R I S T V M, (vtique coram illa) eamque crucem leuauisse in capite Regum, vt in Regibus adoraretur: Item clausos C H R I S T I in honore habitos; illud ait tamen, Helena non lignum, vtique adorauit (intellige, secundùm se) quia hic gentilis est error & vanitas impiorum, sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo; hoc est, ad C H R I S T V M ipsum adorationem coram cruce adhibitam retulit. Quòd igitur venerandis in hunc modum relatiuè sacris reliquiis, aut C H R I S T I, aut Sanctorum, minime tribuamus creaturæ honorēm diuinum, sicut D E O, iisdem prorsus rationibus evincitur, quib[us] suprà demonstratum est, minimè nos id facere colendis imaginibus.

Conc. 158. Qua quidem in re ita breuiter tradenda, non ego sanè callidus fui, vt ait Heerbrandus; sed ille potius in eadem oppugnanda partim ineptus, partim subdolus. Ineptus quod

Quomodo adoretur sacram lignum crucis.

In oratione de obitu Theodosij Imperatoris.

quòd vrgere perget, venerationem reliquiarum diuinis ^{Con. 156.} literis non præscribi. Item, Idololatriam veram non esse tantum, vt nos dicimus, exhibere creaturæ diuinum honorem sicut D e o. Arundinea ista tela iam suprà vsque ^{Cap. 1. & 2.} ad atomos comminuta sunt. Quanquam nec ^a Iosephi, ^{a Genes. 50.} neque ^b Stephani corpus, tractari absque aliqua reueren- ^{b Actor. 8.} tia sic potuit, vt Scriptura commemorat, quicquid ter- giuersetur Heerbrandus.

At, inquit, aliquot sæculis communi matri terræ sunt ^{Conc. 159.} commendata funera. Quasi verò nos sepultura priuando esse defunctos cōtenderemus. Aliud est, recens mortuos non sepeliri aliud, Sanctorum defunctorum corpora aut reliquias vel in sepulchris vel in capsulis custoditas haberi in honore, coram ipsisq; Sanctorum patrocinium singulari deuotione implorari. Quod pietatis genus non ^{Leg. B Ambro. epist. 85. ad so-} solūm auctoritate & vsu Ecclesiæ, sed etiam exemplis mirabilibus confirmatum est. Neque ad rem facit, quòd ^{rorem & B. Au-} Augustinum & Chrysostomum, Heerbrandus refert, ^{gust. li. 22. de ci-} reprehendere eos, qui Euangelij verba è collo suspensa ^{uit. Dei cap. 8. & deinceps.} gestant. Quanquam non aliud volunt illi patres, quàm, ^{Conc. 158.} quòd D e i verba præcipue sint in corde circumferenda.

Haec tenus Heerbrandus ineptus; in eo verò pueriliter subdolus, quòd testimonium Diui Augustini quod- ^{Conc. 164.} dam sic citat, vt videatur ille dixisse, malè factū esse, quòd terra, ex sepulchro Domini comportata, defossa fuerit in loco, qui ad orationum & aliorum sacrorum usum desti- ^{Lib. 22. de} naretur; cùm tamen adeò non hoc dixerit Augustinus, ^{civit. Dei c. 8.} vt etiam probauisse se id factum cōfirmauerit, subiiciens miraculum, quod eo in loco diuinitus cōtigit. Hæc enim sunt ipsius verba: Fortè accidit, vt ego, & collega ^{, ,} meus, Episcopus Sinicensis, Maximinus in proximo es- ^{, ,} semus, vt veniremus rogauit (qui terram sanctā habebat) ^{, ,}

P. & ve-

„ & venimus. Cumque nobis omnia retulisset, (quomodo
 „ scilicet spectra ex ipsius edibus fugata fuissent) etiam hoc
 „ petiuit, ut infoderetur alicubi / terra illa sancta) atque ibi
 „ orationum locus fieret, vbi etiam possent Christiani ad
 „ celebranda, quæ D e i sunt, congregari. Non restitimus,
 „ inquit Augustinus, factum est. Tum subdit, Erat ibi iuue-
 „ nis paralyticus rusticanus, qui hoc auditō, petiuit à pa-
 „ rentibus suis, ut illum ad eum locum sanctum nō cun&tā-
 „ ter afferrent; quò cùm fuisset allatus, orauit, atque inde
 „ continuò pedibus suis saluus abscessit.

Animaduertat nunc lector, qua fide, & quo contextu

- Conc. 164.** orationis Heerbrandus hæc, quæ sequuntur, verba con-
 „ iungat. Non restitimus (inquit Augustinus) factum est.
 „ Sed certè malè factum est. Et idem alibi: Talia multa,
 „ propter quarūdam vel religiosarum, vel turbulentarum
 „ personarum scandalū deuitanda, liberiùs improbare non
 „ audeo. Sed iterum malè. Haec tenus Heerbrādus. Ex quo
 „ ego quero, vtrum illa verba (sed certè malè factum) inter-
 posuerit tanquam Augustini, an, tāquam sua: si tanquam
 Augustini, falsarius fuit. Si tanquam sua, impostor, qui
 orationis serie voluerit incautum lectorem decipere, vt
 facile putare posset, ea verba esse Augustini. Nam quòd
 ipse illis verbis voluerit potiùs temerè reprehēdere Au-
 gustinum, quòd in illud factum consenserit, potest qui-
 dem vtrunque colligi ex his quæ initio illius thesis dixe-
 rat, sed non adeò facile. Deinde etiam quero, cur non ci-
 tauerit Augustini locum, vbi ille dicat, se talia, hoc est, ve-
 nerationem reliquiarum, propter scandalū vitandum
 permittere? Vtrum erat facilius locū indicare, an in mar-
 gine maiusculis, quod Heerbrandus fecit, ponere, NO-
 T A B E N E. Certè si sententia illa Augustini est, & ad
 propositum spectat, illud potiùs quām hoc Heerbrandus
 debuit

Heerbrandi
scaus.

debuit facere, ne fidem suam suspectam hac in parte redederet.

Est etiam illa manifesta fraus, quod significat, dixisse me, pro reliquiis Sanctorum habenda esse omnia ea, quæ reliquias alias attigerint; quasi illarum attractu sanctitas affricari possit. Nunquam hoc in me tem mihi venit. Cum enim explicaui, reliquias honorare nos, quoniam Sanctorum aut corpora sunt, aut extiterunt partes, aut eorum certè corpora attigerunt, de attractu viuorum corporum locutus sum, non mortuorum.

Quare, quæ Heerbrandus malignè præterea com-
mentatur de plaustris adulterinarum reliquiarum, quæ ex attractu verarū sanctificatae sint, fabulæ sunt, ab Heerbrando & similibus confictæ. Neque tamen nego aliquos in hoc genere abusus ac fraudes etiam potuisse irreperere. Sed Ecclesia pium ipsum venerandi reliquias institutum per se probat, abusus non probat; quinimo diligenter cauet. Et iam suprà dictum est, nihil esse tam sanctū, quo nequam homines aliqui non possint abuti. Quam rem si considerasset Heerbrandus, non adeò scurriliter & leuiter disputationem suam conclusisset historia illa, ab aliquo scurralepidè conficta, de impostore, qui fœnū ex stabulo acceptum, illud ipsum esse mentitus fuerit, in quo CH R I S T VS recens natus iacuerit: Item, qui dixerit habere se pennam ex ala sancti Michaëlis. Potuisset etiam pari vanitate nobis obiicere, quod quidā fingitur dixisse, habere se particulam ex dente omnium fidelium animarum: Item aliquid ex oleo quinque virginum prudentum, & similes nugas.

Faceret profectò Heerbrandus multò prudentius, si isthac cludicra ac ridicula tādem relinqueret, cogitaretq;

P 2 in

Conc. 163.

Conc. 123.

Conc. 162. &
173.

Vide in Conc.
Trid. sessione

A P O L O G E T I C V S

in conspectu D E I & Domini nostri I E S V C H R I S T I,
seriò de morte yicina, de diuino iudicio, de pœnis acer-
bissimis, quas per omnem æternitatem daturus est, si ve-
ritatem toties auditam contempserit.

Cæterùm vt ille, deposito errore, quo iam occaluis-
se videtur, ad cor redeat, diuina virtute opus est. Nos cer-
tè, quod instituti nostri erat, iuuante D E O effeciſſe vide-
mur, hoc est, argumentationem illam, initio positā con-

Summa disputationis totius. firmauimus, qua Ecclesia Catholica (vt ad huius disputa-
tionis thema redeam) verissimè & planissimè ab Idolola-

a *Vt supra ea. 1. & 2. & 3. & 4.* triæ nota vēdicatur, hoc modo; Idololatria^a est, diuinum
honorem creaturæ, tanquā D E O, adhibere: Ecclesia Ca-
tholica, cùm sanctissimam Eucharistiam, Sanctos, sacras

imagines & reliquias veneratur, aut exercitationes alias
b *Vt probatum est cap. 5. 6. 7. & hoc 8. & deculu-
tu c. 2. c. 1. Reg. 15.* spontanei cultus^b suscipit, minimè diuinum honorem
creatüræ, vt D E O, habet: Non igitur admittit Idolola-
triam, sed illi potiùs quasi scelus Idololatriæ & quasi pec-
catum ariolandi committunt, qui pertinaciter nolunt
Ecclesiæ obediare, & eius monitis acquiescere. Dominus

secundùm magnam misericordiam suam benigne il-
los aliquando respiciat & illuminet eorum te-
nebroſa corda, A M E N.

L A V S D E O E T D E I P A R A E.

PHI.

PHILIPPVS MEN-
ZELIVS MED. DOCTOR ET
IN ACADEMIA INGOLSTA-
DIANA PROFESSOR

CANDIDO LECTORI S.

VICIS inops, animalis homo, spirantia cælum
Non capit: Et solus (si vox est vera Davidis)
Corda hominum, renesq; Deus scrutator ad imum
Vestigat. Qua fronte igitur dilecta Sathanæ
Filia, centenos præpandens bellua rictus,
Bellua versicolor, ventrinata, atq; pudendis,
HÆRESIS allatrat Prisca Pietatis alumnos;
Obiectatq; ferox: Patrum dum more sacrorum
Cælicolas DIVOS in vota, precesq; vocatos
Subsidio, colimus; nos defraudare Tonantem
Et cultu, & proprio; quem non feret alter; honore?

Tantâne vis olli; bruta tam vinida mentis
Est acies, ut quo stacito sub pectore sensus
Inclusos gerimus, sic altè consciâ nostri,
Peruidat, noscens melius, quâm nouimus ipsi?

Testamur superos omnes, Superumq; Parentem
Iurati: Qui solus honor est Numinis, illum
Nos uni deferre DEO; non vertere Diuos
In reliquos; non Virgine a transcribere M A T R I.

Heresis at contrâ iuratis credere nescit
Credula: Causatur; non respondere latentem
His animum dictis: adyto nam mentis in alto
Numina nos aliena sequi: lesaq; nefandum
Hinc maiestatis diuina incurrere crimen.

Heresis ergo D E I partes (namq; unicus ille)
Has latebras animorum, indeprehensiq; recessus

Sensuq; nostra videt penitus) sibi sumit, & vltro,
Tartareo fastu, diuinum usurpat honorem.
Disse, Lectores, exemplo discite ab uno
Hareticas artes quanto candore, fideq;
Catera sacrarum dubitata oracula rerum
Enodent; si luce palam clarissima densis
Immergant tenebris; & amara verberalingue,
Vim contrà Veri validam, re prorsus aperta,
Distingunt: Tum quanta sua fiducia causa
Nunc illis supereret, quibus ad conuicta ventum est
Ultima, nugaces odiosa Calumnia chartas
Ut repleat; fatigq; sales, & somma coactum
Sit lorica triplex, clypeusq; Aiacis, & hasta.

E R R A T A.

Folio 3. b. in margine, Lege, Iude. d. numero. 19.- 8. b. in margine 2. Pet. 2.- 12. 2.
3. pro. Dixerat ante; dici debuit, Adiungit enim & versu seq. pro. Nunc, Itaque.
15. a. versu. 17. Pseudoprophetā.. 18. b. 3. lege, quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram. 22. b. citationes Scripture; refer ad duos
versus antecedentes. 16. b. 20. Didicerunt. 26. a. versu ultimo Incorruplicibilis. 32
b. 14. Motus. - 38. b. 10. Sanguine suo. - 36. a. 6. præmunciet. 42. b. 12. - Sancta non
sanctificat. Ibidem in margi. Aggei 4. 2. 43. a. 6. Hyperbole. 44. a. 10. Haberi. 50.
a. 15. etiam, & Sanctus.

Refutatio hæc aduersùs Heerbrandi cuiusdam nænias & sycophantias, singulari eruditione & accurate conscripta est, nihilque continet Orthodoxæ & Catholicæ doctrinæ contrariū. Ideoq; tuto & summa cum lectorum vtilitate typis excudi illam posse censeo.

C A S P A R F R A N C V S
S. Theologia Doctor & Professor, Protonotarius Apostolicus, & Collegij Theologici in inclyta Academia Ingolstadiensi pro tempore Decanus.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z156596901

